

לקראת

המוסף התורני

פרשת תרומה תשפ"ד | 580 הפלס

שש שנים להסתלקות מרן רבינו ה'דרכי שמואל' זצוק"ל מוסף זכרון מורחב

סולם מוצב ארצה

יצירת המופת המונומנטלית "ר' שמואל" בשפה האנגלית כבשה את המדפים - ואת הלבבות • התגובות בריכוזים היהודיים נלהבות, כשהספר עב הכרס "גילה" את דמותו של רבינו זצוק"ל בעיני דוברי האנגלית והפך לספר לימוד מאלף מחנך ומרומם • לקראת יום היארצייט השישי, שיחה מרגשות וגלוית לב עם מחבר הספר הרב איתן קובר, במסע לאורך שלבי היצירה של הספר

עמודים 8-13

וראשו מגיע השמימה

שעה ארוכה של קורת רוח ושמיעת מעט מזעיר מזיכרונותיו של תלמידו הותיק שלימים זכה להיות שכנו ואחינו הקרוב, הגאון רבי אברהם חיים ריבלין שליט"א מראשי ישיבת דרכי שמואל בבית שמש • את הדברים היחודיים שמענו יחד עם חלק מבני המשפחה שהוסיפו אף הם לספר מאשר זכו לראות ולחוש במחיצת מרן זצוק"ל

עמודים 16-21

שומרי משמרת
שיחה מרתקת ודברים נכוחים ובהירים בדרכו של מרן זיע"א במעונו של הגר"י אייזנבך שליט"א מרבני מודיעין עילית
עמודים 24-25

דחזיתיה לרבי מאחוריה
עובדות והליכות מרשימות וזכרונות תלמידים שישבו בצילו של מרן זצ"ל בהיכל 'מעלות התורה' והתחממו לאורו
עמודים 22-23

כי ביתי בית תפילה
מהליכות והלכות בית הכנסת, תשמישו, והתפילה בציבור - משולחנו של רבינו מרן זצ"ל
עמודים 6-7

בדיבוק חברים

תשובות הקוראים לקושיות
מגליון פרשת יתרו

תמצית הנידון:

המג"א בסימן ס' סק"ב נתקשה מפני מה קבעו חז"ל לקרות רק פרשת זכור ולא תקנו כן בשאר זכירות, ועיי"ש שתירץ דזכירת מתן תורה תקנו בשבועות, וכן בשבת, [וזכירת מעשה מרים ומעשה העגל לא תקנו מפני כבודם של ישראל]. ולכא"ו קושייתו תמוהה, דהא דוקא בזכירת מעשה עמלק בעינן לקרות בספר, כדדרשינן במגילה דף יח. מ"זכרון בספר", אך בשאר הזכירות לא מצינו שיהיה חיוב זכירה בספר. ועוד קשה דבזכירת מתן תורה לא נאמר חיוב זכירה אלא איסור לשכוח, וא"כ הא שפיר י"ל דמה"ט לא תקנו זכירה.

צ"ל שלכו"ע יש תקנת חכמים בזכירת מעשה עמלק, למג"א עצמו שמן התורה יוצא בקריאת פרשת בשלח בפורים, וחכמים תקנו פרשה נפרדת, ואמנם המשנ"ב השיג עליו שלא יצא בזה. אבל גם הוא כתב שם בשער הציון שמן התורה לא צריך צבור וסגי ביחיד, ורק מדרבנן צריך לקרותו בצבור, ולהכי שפיר הקשה המ"א מ"ט בשאר הזכירות לא תקנו כן.

בברכת התורה, ח. ברוק

מתוך שש הזכירות שקיימות, שלוש הן לדעת כולם מצוה מהתורה: יציאת מצרים שבת ועמלק, זכירת מעמד הר סיני גם היא נמנית כלאו מהתורה לדעת הרמב"ן השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח וכו' יום אשר עמדת לפני אלוקיך בחורב. ואכן זכירות אלה מתקיימות ע"י מצוות בקום ועשה, זכירת יצי"מ בק"ש שחרית וערבית, וספור יציאת מצרים בליל הסדר, זכירת שבת בקידוש בשבת, ואמירת שיר של יום בהזכרת היום בשבת.

ואכן הרמב"ם מדמה את שתי הזכירות הללו בהלכות חמץ ומצה פרק ז' ה"א "זכור את היום הזה שיצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את יום השבת לקדשו", ואולי משום שהן שוות בזה שקיימות כל השנה ויש יום מיוחד שהוא הסיבה לזכירה שבת וליל פסח. (האו"ש אומר שההשוואה היא משום ששתיהן על היין). עכ"פ יש דין לזכור בקום עשה וכן זכירת מעמד הר סיני, והזכירה מתקיימת בחג השבועות גופו וכן בזכירת עמלק קבעו צורת זכירה ע"י קריאת בתורה בשבת זכור, ויש דבר משותף בין כל הזכירות הללו שאינן זכירת מאורע מסוים על מנת ללמוד את מה שמחייב אותנו המעשה אלא זכירה זו מביאה לידי התנהגות יום יומית בגללה, אם זה זכירת השבת שמזכירה את חובתו היום יומית לקב"ה בגין חידוש העולם ויציאת מצרים אם זו יציאת מצרים שזו מציאות קימת ומתמשכת המחייבת אותנו בעבודת ה' כמבואר בדיבור של אנכי וכו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים. זכירת מעמד הר סיני מחייבת אותנו בקבלת עול תורה ומצוות ומחייבת עמלק כלשון המשנ"ב תרפ"ה ס"ק ט"ז נספר לבנינו לדורותינו כך עשה הרשע ונצטוונו למחות את שמו, זכירה המחייבת חיובים מעשיים, ואילו זכירת העגל ומעשה מרים הן זכירות של מאורע המחייבת אותנו לזכור וללמוד לקח. ולכן אולי זו הסיבה שלא קבעו מעשה מסוים לזכירות אלו.

ונראה שיתכן שהמג"א סובר בקושייתו שגם זכירת עמלק היא זכירת המאורע ולא יותר מזה, שהרי המג"א אומר שאפשר לצאת ידי זכירת עמלק בקריאת ספור עמלק שבפרשת בשלח בפורים, ושואל המשנ"ב שבפרשת בשלח לא מופיע מה מחייבת הזכירה רק את המעשה של מלחמת עמלק. ונראה שהמג"א אומר שזה גופא חיוב בזכירה בעמלק ולכן סובר שאפשר לצאת בפרשה זו ולכן שואל מדוע לא נקבע צורת זכירה מדרבנן לזכירות אלה. ובודאי שבקושייתו הניח המג"א שבעמלק יש דין המחייב קריאה בספר, אך שאל מדוע לא חייבו חכמים מעשה שיזכיר את הזכירות האלה.

אך יתכן שלדעת המשנ"ב לא תקשה קושייתו מעיקרא. כי זכירת מחייבת עמלק היא זכירה יומיומית המחייבת את כל אשר דרוש לביעור הרע ולכן יש לה צורה מיוחדת משא"כ בשאר הזכירות.

בברכה, י.ב.ש.

יש להקשות

מלאכת הוצאה בארון - שהיה נושא את נושאי

תנן בשבת דף צ"ג ע"ב, המוציא את החי במיטה פטור. ובגמ' דף צ"ד ע"א מפרש דלכו"ע המוציא אדם חי בשבת פטור, משום שהחי נושא את עצמו. ומבואר בתוס' שם (ד"ה שהחי) הטעם, משום דממשכן גמרינן, ולא אשכחן במשכן הוצאת בעל חיים [המיקל ונושא את עצמו]. וקשה, דהרי בשבת דף צ"ב ע"א מבואר [לחד לישנא] דילפינן דיני מלאכת הוצאה ממשא הארון ע"י הלויים, והלא אמרו בסוטה דף ל"ה ע"א דהארון נושא את נושאי, ואמרין שם אם את נושאי הוא נושא - את עצמו לא כ"ש, וא"כ למה לא נלמד מזה דשייכא מלאכת הוצאה אף בדבר הנושא את עצמו.

קריאת המגילה באדר ראשון

בשו"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ז איתא דהמפרש בים והיוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להולך עמו, יקראנה ב"ג וכו', ואם א"א להמתין עד ימים הללו, י"א שקורא אפי' מתחילת החודש, וכתב הרמ"א דהכי נהוג, ובמשנ"ב ביאר הטעם דכתיב והחודש אשר נהפך מיגון לשמחה. ויל"ע אם יוצא לדרך באדר א' ולא ימצא מגילה עד פורים, אם יכול לקרות מר"ח אדר א' או דלא מקרי החודש אשר נהפך.

(נשלח ע"י הבה"ח רפאל פסח מרקוביץ נ"ו)

מדורים:

2 בדיבוק חברים

2 יש להקשות

4 נופת צופים

4 מפטירין

5 מפיקים נוגה

28 להתענג בתענוגים

29 סיפורו של ספר

29 פתשגן

30 מרגניתא טבא

31 עצה ותושיה

32 פרשה פתוחה

34 חלקנו בתורתך

36 ברום עולם

המוסף התורני / גליון 580 / תרומה
**לקראת
שבת
הפסח**

תגובות הארות והערות, ניתן לשלוח
לפקס: 02-5322975
או למייל: torani@hpeles.com

ז. אכן בפשוטו לא תשכח הוי לאו וכדמוכח מכל הנך אחרונים דהק' דילמא בלב וקרא אשמועינן לאו ועשה וכן יעוי' להרמב"ן בשכחת הלאוין דמנה לא תשכח ללאו על זכירת מעמד הר סיני והביא שכי"ה בבה"ג ועי' גם בערוה"ש סי' ס' שאכן תי' לקר' המ"א דכיון דהוי רק לאו בלא עשה דזכירה לא תיקנו ע"ז מצות קריאה אבל בד' המ"א י"ל דאי אכן הוי לאו וכהרמב"ן אזי י"ל כדלעיל שיסוד המצוה הוא בלב ובזה ליכא לחלק בין עשה ללאו אמנם הרי המ"א אזיל עם האר"י שאיכא מצות זכירה ויל"ע מגלן העשה [אא"כ נימא כחי' של המלבי"ם אבל בפשוטו לא נראה שהאר"י ומ"א אזלי כן].

ח. והנראה עפ"י מה שמצינו להדיא להר"מ באיגרת תימן שכ' וזה לשונו זכרו מעמד הר סיני שציונו הקב"ה לזוכרו תמיד וגם הזהירנו מלשכחו וצונו ללמד אותו בנינו כדי שיגדלו על תלמודו והוא מה שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח וגו' ומפורש בד' הר"מ שאיכא מצות עשה על זכירת מעמד הר סיני כדכ' שציונו לזוכרו תמיד וכמו"כ אזיל שיש גם לאו על השכחה כדכ' והזהירנו מלשכחו ודלא כהמלבי"ם ויל"ע א"כ מה המקור לעשה. והנראה וכמדויק בר"מ שמיתי להאי קרא כמקור לעשה וללאו ונ' שכוונתו דשמור נפשך הוה מצות עשה וכמו שמצינו שמור את יום השבת דהוא מצות עשה על שמירת שבת דומיא דזכור דבדיבור א' נאמרו [ועי' גם ברא"ם שמות כ' ח' דנקט דשמור הוה מצות עשה דומיא דשבתון] ה"נ הכא הוה מצות עשה לשמור באופן חיובי את הדברים אשר ראו עיניך וזה ע"י שיזכרם ופן תשכח הוה לאו.

ט. עוד מצינו במנחות ל"ו: במניח תפילין בלילה דנח' אמוראי אי קרא דושמרת את החקקה מימים ולא בלילה הוי השמר דעשה עשה או לאו וכ' התוס' בעירובין צ"ו. דמ"מ לכו"ע מי שלא מניח ביום הוי השמר עשה דרק כשהוראתו להמנע מהנחה הוי לאו משא"כ כשהוי הוראת עשה [וניחא מש"כ הרא"ם שם בפשיטות על שמור דשבת דהשמר דעשה עשה ובזהב שיבה העיר דתליא בפלוגתא הנ"ל ולמש"כ א"ש לכו"ע] ולפי"ז י"ל בד' הר"מ דה"נ הכא הוי גדר עשה לשמור המעמד דהר סיני. ואף דבברכות ושבועות כ: דריש מהיקש דזכור לשמור לחייב נשים בכל דיני שבת ואי שמור הוי עשה א"כ הוי נמי זמן גרמא ומאי אולמיה מזכור אמנם באמת ע"י רש"י שבועות שם דפי' דשמור הוי רק רמז לשמירת לאוי שבת ולא דשמור הוא ל"ת.

י. ואמנם יערי' להרמב"ן שמות שם דפי' דזכור עשה ושמור הוא ל"ת [והרא"ם הנ"ל קאי ע"ד רמב"ן אלו ותמה עליו כנ"ל] ואפשר דהוא לשיטתו דלא מנה שמור נפשך מאד לעשה אלא מנה רק לאו דלא תשכח לאיסור שכחת מעמד הר סיני אבל בד' הר"מ באיגרת תימן י"ל כמושג"ת. ועיי"ש עוד ברמב"ן דפי' שלכן רק בשמור וזכור הוצרכו להא דבדיבור א' נאמרו אף דזה עשה וזה לאו ולא אמרי' דמשה שינה זאת מדעתו ובד' הרא"ם והר"מ י"ל דאדרבה בדיבור א' נאמרו ללמד דתרווייהו בגדר עשה.

יוסף סימון. חדרה

רק פ"א לא תשכח והכא כפלה תורה השמר וכן דבעלמא סגי בכ"א ללאו [וד'] השו"מ רביעאה ב' פ"ה דאכן הכא הוי ב' איסורים על שכחת תורה וי"ל לפי"ז דה"נ למעמד הר סיני]. ולפי"ז שבעי שיהא עינינו לבו שם כל הימים מובן בפשיטות קו' מ"א דבעי לתקן ע"ז זכירה ואפי' טפי מקריאת זכור.

ג. ועוד נראה בזה דהנה בגמ' מגילה שם דאמר' על קרא דזכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה וימקרא דזכור מדויק שלא נאמר כאן רק דין אמירה בפה אלא עיקרו זכירה בלב ורק דבעי שיעור זכירה שלא ישאר בלבו אלא הזכירה תתבטא אף בפיו וכיון שביסוד המצוה הוי זכירה בלב ס"ל להמג"א דאף התקנת קריאה יסודה היא משום הזכירה בלב ושפיר מקשה שאף היכן דנאמר רק לא תשכח בעי לתקן קריאה. ובוה ניחא נמי מה שבחינוך מ' ש"ל כ' דרך זכירת יצי"מ בפה משא"כ זכירת עמלק ואילו במ' תר"ג כ' דזכירת עמלק היא בלב ובפה ולהאמור יסוד המצוה בלב ומשא"כ זכירת יצי"מ יסודה בפה אלא שאף במעשה עמלק איכא שיעור לזכירה בלב שיהא גם בפה שו"ר שהביאו יסוד' משו"ת הגר"ע הילדסהיימר ראה בהג' על המנ"ח שם.

ד. אכן באמת נראה ליישב טפי דהנה עד ששואל מהא דכתיב רק לא תשכח דע"ז היה מקום לומר שג"כ תקנו קריאה כדי שלא ישכחו והו"ל להק' טפי מתחילת ד' המ"א שם שהביא מהכוונות וכתבים [מהאר"י] דהזכירות הם מצות עשה ולכן כשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה וקרבנו מעמד הר סיני לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם וכו' ומבורא להדיא בלשונו דהוי מ"ע וכ"ה בגר"ז שם [מיהו ממה שציין שם הגר"ז להרמב"ן בסהמ"צ והרי שם מנה רק לאו נ' שקורא מ"ע אף ללאו וע"ד הכתוב מכל מצוות ד' אשר לא תעשינה] וכפיה"נ מכח זה מקשה המ"א אח"כ דיתקנו קריאה על הך מ"ע ואכן זה ודאי תמוה הא על מעמד הר סיני כתיב רק לא תשכח שהוא לאו והיכן מצינו ביה עשה [ולא משמע דכוונתו לעשה מדרבנן דהיכן מצינו כן].

ה. ונראה עפ"י ד' המלבי"ם פ' כי תצא דכתב דלא יתכן שלא תשכח הוא לאו כי שכחה היא באה מעצמה ול"ש ע"ז לאו ובהכרח שהכוונה לעשה דזכירה בלב והזכור בא לרבות זכירה בפה וי"ש בזה קו' אחרונים [ע"י מנ"ח תר"ג בשם הדרך פיקודיך ובראש יוסף מגילה שם מנלן דזכור בפה דילמא רק בלב וקרא אשמועינן עשה ול"ת בלב] ולפי דבריו במעמד הר סיני נמי הוי רק עשה בלב וא"ש המקור למה שכ' האר"י דאיכא עשה דזכירה ושפיר מקשה המג"א דיתקנו ע"ז זכירה.

ו. ויעזר' בחיד"א בס' דבש לפי שהביא מהחסדי דוד שפי' בכוונת האר"י דע"י שאומר לשמך הגדול ומכוין לזכירת מעשה עמלק הרי הוא מקיים בזה מצות זכירה בפה והחיד"א פליג דסו"ס לא הזכיר להדיא בפה מעשה עמלק אלא מקיים בזה רק זכירה בלב והנה בד' האר"י מבואר דהוי מ"ע וצ"ע א"כ היכן מצינו עשה בלב הא זכור דרשנין בפה וכן ראיתי שהק' הראש יוסף [מגילה שם] על המג"א בשם האר"י. ונראה דיל"פ דבריו נמי עפ"י ד' המלבי"ם הנ"ל דלא תשכח הוא בגדר עשה ובד' החסדי דוד נראה כמוש"כ לעיל דהפה הוא רק שעור לזכירה בלב ולפי"ז י"ל דס"ל דסגי שאמר בפה דבר שרומז

המג"א שם ציין לעיין בסימן תרפ"ה, וביאר המחצית השקל כוונתו, דשם כתב המג"א דודאי מן התורה יוצא בקריאת פרשת זכור כשקוראו בפרשת בשלח או פרשת כי תצא, אלא שתקנו חז"ל לקרותה קודם פורים, וא"כ ה"ה בשאר זכירות שכתב המג"א כאן גם כן יוצאים במה שקוראים אותו באותה שבת שהם כתובים באותה פרשה, וא"כ קצת קשה דהכי נמי הו"ל לחז"ל לתקן להם קריאה מיוחדת, ובוה מיושב הקושיא.

ונראה להוסיף בביאור כוונתו, דנראה דחז"ל תקנו קריאת פרשת זכור בקריאה נפרדת כדי להדגיש ולפרסם מצוה זו, דהרבה אנשים אין שמים לבם שהיא מצוה כשקוראים אותה בתוך פרשת השבוע, (ומצוות צריכות כוונה, ועכ"פ לכתחילה), ועוד דכיון שהתורה ציותה זכירות אלו משמע דיש חשיבות וצורך לזכור ענינים אלו, והבינו חז"ל דכרוך אנשים צריך קריאה מיוחדת ונפרדת כדי להפיק תועלת זו.

בכבוד רב, ר. ה. קרית ספר

נראה ליישב על קושיא א', דקשה למג"א אמאי לא למדו חז"ל במה מצינו בשאר זכירות מפרשת זכור. ונראה ליישב על קושיא ב' דקשה למג"א דכיון דחז"ל הם קובעים גדרים אמאי לא תקנו חז"ל קריאה בספר שיהיה גדר לכך שלא ישכחו. יוסף צבי הלוי דינר. נתיבות התורה

א. בההערה דרך בזכירת עמלק איכא דין בספר נ' דהיינו רק אי הוי מה"ת בספר ומשא"כ אי תקנו מדרבנן וקרא אסמכתא א"כ תיקשי דה"נ יתקנו הכא וכן הוא להדיא בלשוננו דהמ"א דהק' למה תקנו רק לקראות פ' עמלק. וכבר נח' בזה קמאי ובתראי בביאור ד' הגמ' במגילה שם דאמרו דילפי' דקריאת מגילה מתוך ספר מקרא דכתוב זאת זכרון בספר האם האי קרא קאי אזכירת מעשה עמלק כן מבואר בס' האשכול [הל' חנוכה ופורים סי' י'] שמה"ת בעי ספר אבל ד' המנ"ח תר"ג וכן נקט התורת חסד סי' ל"ז בד' הר"מ דהוי רק דרבנן וד' הגמ' יתפרשו כהפנ"י דקרא דכתוב זאת לא קאי על מעשה עמלק אלא על הדין דמעשה המגילה צריך להכתב בספר כמגילה ז. ונפק"מ נמי להמשך ד' הגמ' וממאי דהאי זכירה קריאה וכו' דהפנ"י לשי' מפרש דקאי על מגילה אמנם השפ"א הביא מראב"ן דקאי על זכירת מעשה עמלק ומוכח דהוי מה"ת ובד' המ"א יבואר כהמנ"ח ודעמיה וא"ש.

ב. ובהערה דילמא תקנו קריאה רק בעשה זכור ולא בלאו דלא תשכח הנה מלבד מה ש"ל שהמ"א הבין מסבירא דבשביל לא לשכוח נמי סגי לתקן קריאה ביותר יש לומר דיעוי' ברמב"ן בסהמ"צ [בשכחת הלאוין ב'] שכ' שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים וכו' והינו דדייק מה שכאן הוסיפה התורה לכתוב לא תסור טפי מכל הזכירות ואפי' בזכירת מעשה עמלק לא מצינו כן ויש להוסיף דהתם כתיב

רצון הלב כמעשה

הבית הזה אשר אתה בנה אם תלך בחקתי ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצותי ללכת בהם והקמתי את דברי אתה אשר דברתי אל דוד אביך (מלכים ו', י"ב)

בעצם בניית הבית על ידי שלמה המלך, מתקיימת נבואת הנביא נתן לדוד המלך ע"ה, שביקש וחפץ לבנות את בית ד', ואמר לו הקב"ה "כי ימלאו ימך ושבכת את אבתיך והקימתי את זרעך אחריו אשר יצא ממעיך והקימתי את ממלכתו. הוא יבנה בית לשמי וכננתי את פסא ממלכתו עד עולם".

ומבואר כאן שרצונו של דוד המלך היה לרצון לפני הקב"ה, אך הוא עצמו לא בנה את הבית, כי אם שלמה המלך הוא שעשה זאת בפועל.

דבר נפלא ביאר רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל, שהביא את שכתב הרמב"ן (במדרש ט"ז, כ"א): 'ואני אומר בדרך סברא, שהיה עונש לישראל בהתאחר בנין בית הבחירה וכו', עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים לזמן ארוך וכו', והנה דוד מנעו ד' יתברך מפני שאמר כי דמים רבים שפכת ארצה לפני, ונתאחר עוד הבנין עד מלך שלמה, ואילו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו בתחילה, היה נעשה בימי אחד מהשופטים או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר, לא היה הוא הבונה, אבל ישראל היו הבונים'. והוסיף רבינו: 'ואולי לדברי הרמב"ן הוא הביאור בפסוק (מ"א ח', י"ח) "ויאמר ד' אל דוד יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי היטבת כי ד' עם לבבך רק אתה לא תבנה את הבית כי אם בנך" ופירוש הדברים שאין זה כאילו נבנה על ידי דוד, כי כתוב שהקב"ה היא "יען אשר ד' בלבבך", היינו מכיון שזה היה רק בלבבך, וללא ההתעוררות של כלל ישראל, לכן עדיין הם אינם ראויים לבנין בית המקדש.

והוסיף והרחיב בזה רבינו זצוק"ל, במהות בנין הבית על ידי דוד, כי בכוח הרצון הגדול של 'בלבבך', נחשב כבר כאילו נבנה על ידו ממש. וכך ביאר: כי כתוב שהקב"ה אמר לדוד, אתה מסרת נפשך לבנות את ביתי, אך אתה לא תבנה את ביתי כי אם שלמה. ותימה האם בגלל שמסר נפשו לא מגיע לו לבנות רק לבנו אחריו. וביאר, שהקב"ה אמר לדוד, אתה רצית כל כך ומסרת נפשך, אם כן אתה כבר לא צריך לבנות ביהמ"ק, אתה כבר בנית בעצם הרצון, ורק את המעשה בפועל של הבנין בנך אחריו יבנה.

ובדבר זה יסד רבינו יסוד נפלא במהות ענין 'עבודה שכלב': "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע י"ד, ב'), תפילות כנגד קרבנות תיקנום. הנה בעת הקרבת הקרבנות צריכה להיות מחשבת האדם כאילו הקריב את עצמו ומסר נפשו, וכמו שכתב החינוך (מצוה צ"ה) וז"ל: "עוד יש התעוררות אחר ללב בקרבן הבהמות מצד הדמיון, שגוף האדם והבהמה ידמו בכל עניניהם, לא יתחלקו רק שבזה נתן השכל ולא בזה. ובהיות גוף האדם יוצא מגדר השכל בעת החטא, יש לו לדעת שנכנס בעת ההיא בגדר הבהמות אחר שלא יחלקם רק הוא לבדו, ועל כן נצטוו לקחת גוף בשר כגופו, ולהביאו אל המקום הנבחר לעילוי השכל ולשורפו שם, ולהשכיח זכרו, כליל יהיה, לא יזכר ולא יפקד, תחת גופו, כדי לצייר בלבבו ציור חזק שכל ענינו של גוף בלי שכל אבד ובטל לגמרי, וישמח בחלקו בנפש המשכלת שחננו הק"ל שהיא קיימת לעולם, וגם לגוף השותף עמה יש קיום בתחיה בסיבתה בלכתו בעצתה, כלומר שישמר מן החטא, ובקובעו ציור זה בנפשו יזהר מן החטא הרבה".

והוסיף רבינו: יש מעשה ידוע, בזמן הגאון זל"ה היו שני צדיקים נסתרים, מביא ביתו, ר' משה מאיוויא ור' ישעיה לכוביצ'ר, ופעם כיבדו את ר' משה מאיוויא בסנדקאות, ור' ישעיה לכוביצ'ר רצה מאוד להיות סנדק, וביקש והתחנן על נפשו, ורצה לשלם דמי הסעודה, אך ר' משה לא ויתר ולא נתן לו את הסנדקאות. ובודאי שההתאמצות לזכות בסנדקאות לא היתה לשם כבוד, רק היו להם טעמים ועניינים גבוהים.

בסעודה ר' משה דיבר ואמר, כתוב שהקב"ה אמר לדוד, אתה מסרת נפשך לבנות את ביתי, אך אתה לא תבנה את ביתי כי אם שלמה. ושאל, האם בגלל שמסר נפשו לא מגיע לו לבנות רק לבנו אחריו. וביאר, שהקב"ה אמר לדוד, אתה רצית כל כך ומסרת נפשך, אם כן אתה כבר לא צריך לבנות ביהמ"ק, אתה כבר בנית בעצם הרצון, ורק את המעשה בפועל של הבנין בנך אחריו יבנה. וכך אמר על ר' ישעיה לכוביצ'ר שבעצם הרצון שלו נחשב לו כאילו היה סנדק, אתה מסרת נפשך על הסנדקאות, וכבר כאילו עשית בפועל וכבר לא חסר את המעשה.

נופת צופים

פרשת תרומה

הרב טוביה שולצינגר

ויקחו לי תרומה

וברש"י: "אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות כאן, א' תרומת בקע לגולגולת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי וכו'". משמע דמטבעות מחצית השקל נעשו האדנים. ויל"ע, הא קי"ל (ארי"ח סי' קמ"ז ס"א) דבר שנשתמש בו הדיוט לא יעשנה לגבוה, ומטבעות אלה הא נעשו להדיוט.

הקדש פחות מפרטה

דעת רש"י (גיטין י"ב ע"ב) דאין הקדש חל על פחות משהו פרוטה. והנה בגיטין (ל"ז) כתב רש"י דהא דכותבין פרוזבול על קרקע כל שהוא, משום דקרקע כל שהוא שווה כל החוב, דאין אונאה לקרקעות. וא"כ הא גם בהקדש אין אונאה להקדש.

לי - לשמי

באגרות ה'חפץ חיים': מכתב בקשה למנהיגי ישראל: ובפרט האדם שנוחל כבוד ונהנה ע"י התורה, בודאי צריך להתרועות ולהתבזות ג"כ עבורה, וכעין שמצינו במדרש בשעה שאמר הקב"ה למשה רבינו פרשת נגעים אמר וכי אהרן אחי יתבזה בזה לראות הנגע, אמר לו השם יתברך הלא הוא נוטל כ"ד מתנות כהונה, וכעין זה מצינו בתורה גבי לויים בפרשת קורח, הגם דעל כל ישראל מוטל החוב להיזהר בקדושת המקדש, על הלויים שנוטלים מעשר, החיוב ביותר וכו'.

ותולעת שני

בירושלמי כ"א (פ"ט א'): "מה תולעת דבר שיש בו רוח חיים אף כל דבר שיש בו רוח חיים".

והנה תולעת היא בריה שאין לה עצם, ואינו מתקיים י"ב חדש (עיין חולין ג"ח).

והנה ה'מנחת חינוך' (מוסף השבת, מלאכת השוחט) נסתפק בהורג טרפה בשבת אם חייב משום נטילת נשמה. וא"כ תולעת שאין יכולה לחיות י"ב חודש הרי היא כטרפה.

והנה בשבת (ק"ז ע"ב): "ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת וכו' ורבנן סברי כאילים, מה אילים שיש בהן נטילת נשמה אף כל שיש בו נטילת נשמה, משמע דבעל חי שאינו יכול לחיות י"ב חודש חייבין עליו משום נטילת נשמה.

ועשו לי מקדש

אין בונין בית המקדש בלילה (שבתות ט"ז), ובירושלמי יומא (פ"א ה"א): "הקמת לילה פסולה לעבודת יום".

ויל"ע בספק אם בנו ביום או בלילה.

והנה בימות הגשמים רוב היממה הוא לילה, ובימות החמה רוב שעות היממה יום. ובנדה (נ"ז ע"ב): "אם רוב ימיה טמאין טמאה", משמע דאזלינן בתר רוב הזמן, וא"כ אם בנו בימות החמה וספק אם היה ביום או בלילה, תלינן דביום היה, כיון דרוב הזמן הוא יום, ובימות הגשמים בספק תלינן בלילה.

יסוד המשכן

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (כח, ב)
כתב רש"י מהתנחומא: "לי - לשמי".

ידועה קושיית המפרשים, מה שונה מצוה זו של תרומת המשכן שחייבת להינתן לשם שמים, ובמה היא שונה משאר כל המצוות שאפשר לקיימן אפילו שלא לשמה, ובפרט מצות צדקה שיכול לתת על מנת שיחיה בני (פסחים ח, ר"ה ד). [וידוע ביאור ה'שב שמעתתא' בהקדמתו על פי דרכו].

וביאר הרמב"ם ר' אהרן פרינקל שליט"א, שבשונה משאר כל המצוות שעיקרם היא עשיית המצווה בפועל, וגם אם היו לו פניות אישיות אמנם אין זה מן המובחר, אך מכל מקום עיקר המצווה נתקיימה.

מה שאין כן מצוות המשכן, שכל תוכנו ומהותו תלוי לפי כוונת הלב וזכות המצפונים של כלל ישראל, וכמו שהעמיד זאת בהרחבה ב'נפש החיים' (שער א' פ"ד), על פי הפסוק 'היכל ד' המה' (ירמיה ז, ד), ומאמר חז"ל 'ושכנתי בתוכם' בתוכו לא נאמר אלא בתוכם. שעיקר מציאות המשכן וקדושתו תלויה בקדושת הלבבות וכוונתם לשמים, ואם כך הוא בקיום התמידי של המשכן, קל-וחומר אפוא בבנינו, שכל דבר נקבע לפי בניינו וראשיתו, שהוא מותנה בלבבות שלמים כלפי שמיא.

נדיבות הלב

אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן (כה, ז)

איתא ביומא (עה) על הפסוק 'והנשיאים הביאו את אבני השוהם' וגו' (שמות לה, כז), תנא נשיאים ממש, ופירש רש"י עננים היו. כלומר, ענני השמים הביאו למחנה ישראל את אותם אבנים שנצרכו לאפוד ולחושן.

העולה מכך, שכל זמן שלא הביאו להם העננים את אבני השוהם והמילואים - לא היה ברשותם של בני ישראל אבנים כאלו כלל.

ומעתה הקשה הגאון הגדול רבי זבולון שוב שליט"א, היאך נצטוו ישראל להביא את האבנים הללו בשעה שלא היו אלו ברשותם כלל, הרי נמצא

שניצטוו על דבר שמעבר ליכולתם.

ברם, הנה עוד הקשו המפרשים, שלכאורה ראוי היה להקדים את הציווי על עשיית המשכן "ועשו לי מקדש", ורק לאחר מכן לפרט את הבקשה "ויקחו לי תרומה", שיש להביא לתכלית זו, שכן הדרך לבאר קודם את המטרה ורק לאחר מכן את האמצעי הראוי להביא לידי התכלית.

ומכך שהקדימה התורה את ציווי הבאת הדברים תחילה, מוכח שעיקר רצון הקב"ה מבני ישראל הוא רק הרצון ונדיבות הלב, ולכן אין עיקרה של הבקשה שיעשו משכן, אלא ש"ידבנו לבו".

ומעתה מובן גם מדוע נצטוו להביא את אבני השוהם והמילואים עוד קודם שהיה להם את אלו ברשותם, מאחר וחפץ השי"ת היה שגם על האבני שוהם והמילואים יהיה את המעלה של 'ידבנו לבו', וזה יבוא לידי ביטוי כאשר יטרחו למצוא אותם, ואחד ישאל את חבריו האם יש אצלו אבנים כאלו, דבר זה יוכיח את הרצון ונדיבות הלב גם על האבנים, ואמנם אם לא ימצאום - יביא להם זאת הקב"ה, מאחר ורצונם היה להביא. וכפי שתמיד על האדם מוטלת רק חובת ההשתדלות, ואילו הגמר והתוצאה מגיע מהקב"ה.

תורה ועושר

ושמרת את השלחן מחוץ לפרכת ואת הקמרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן ותען על צלע צפון (כו, לה)

סדר הכתוב מעורר תמיהה רבתי, הן התחיל לומר את מיקומו של השולחן - מחוץ לפרכת, ועובר למנורה, וחוזר לשולחן שינתן על צלע צפון. ולכאורה היה מן הראוי לכתוב מיד 'ושמרת את השולחן מחוץ לפרכת על צלע צפון'?

ביאור נפלא כתב בזה מרנא הנצי"ב זי"ע ב'העמק דבר', שתכלית השולחן היה לשני דברים: א', לשפוע פרנסה וברכה בתבואת הארץ הבאה על ידי לחם הפנים. ב', עשירות ומלוכה, שזה מגיע מכך שהוא נמצא בצפון, וכדאיתא בב"ב (כה) הרוצה שיחכים ידרים והרוצה שיעשיר יצפין, וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום.

ומעתה רמז כאן הכתוב, שבשלמא ענין הפרנסה יתכן להקדים לפני פלפולה של תורה, שבלעדיה אי אפשר להיות עמלים בה, אולם עשירות אם היא באה בזכות תורה, אינה מגיעה אלא כשכבר זכו בעמל התורה וממנה מגיעים גם לעושר וכבוד. ולכן מתחילה יהא השולחן לתכלית שאינו מיוחד לצלע צפון, אלא לתכלית פרנסה, ואח"כ יש להעמיד את המנורה הרמוז לכח התורה נוכח השולחן, ורק לאחר מכן יזכו לתכלית הנוספת שיש בשולחן בכך שהוא בצלע צפון. עכ"ד.

ויש להוסיף, כי עשירות לאדם טובה רק לאחר שכבר יש מולו מנורה - היינו תורה, כי אם תבוא העשירות לפני התורה - יתכן שלעולם כבר לא יהיה בידו תורה, וכמשלו הנפלא של מרן ה'חפץ חיים' זי"ע על הפסוק בקהלת (י, א) "הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב

הרוח", שהנה כל תכלית האדם בעולמו הוא ללכת אל 'דרום', דהיינו להחכים וללמוד תורה ולקיים המצוות וזהו "הולך אל דרום" שזהו תכליתו, אלא שלצורך פרנסתו ועניניו צריך להיות רק "סובב אל צפון", דהיינו פונה מעט בדרך עראי, ולא יעשנה קבע ועיקר כמו שאמרו חז"ל "עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי", אבל סופו כי הוא "סובב סובב" הוא טרוד כל היום במלאכתו ואינו פוסק מלהיות "סובב" עד שלבסוף "הולך הרוח", כלומר עד שתצא נשמתו מבלי שהשלים חוק חובתו ותכליתו בעולם וכו'. נויש להוסיף, שלגבי הדרום כתוב 'הולך' כי מי שלומד תורה הוא בבחינת 'הולך', אולם על הצפון כתוב 'סובב', כי אינו בגדר 'הולך' אלא רק 'סובב'.

והגאון רבי בן-ציון פלמן זצ"ל הוסיף לבאר כענין זה את הפסוק בשיר השירים (ב, ב) 'שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני', כי כשעומדים עם הפנים למזרח, הימין היא לצד דרום, ואילו השמאל שלו מכוון לצפון, ולהנ"ל שהצפון מרמז על גשמיות, בא שלמה המלך לומר שהשמאל היינו העסקים יהיו רק תחת לראשו, ושלא יהיה כל ראשו ורובו בצפון, אולם ימינו, היינו הדרום, בתורה, 'תחבקני', היינו שבזה יהיה דבוק לגמרי...

מהות ומעלת המזבח

ועשית את המזבח עצי שטים (כו, א)

אמרו בגמרא (גיטין ז) "כל המגרש אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעות".

ויש להתבונן, מדוע מכל הצרות והאסונות שבאים על האדם אין המזבח מוריד דמעות, אלא רק על מי שמגרש את אשתו הראשונה?

ועוד יש להבין, מה שונה המזבח משאר כלי הקודש והמקדש שדוקא הוא מוריד עליו דמעות, ולא הארון או השולחן וכדו'.

בספר 'תורת חיים' על סנהדרין (כב) פירש, לפי שאדם וחוה נבראו גוף אחד דו פרצופין, ומן המזבח נבראו, וכדאיתא בתנא דבי אליהו (ונוטא פרשה ב): עפר מן האדמה, ממקום שנאמר 'מזבח אדמה תעשה לי' (שמות כ, כא). לכן כל הבוגד באשת נעוריו שהיא בת זוגו מתחילת היצירה ומגרשה, עושה כמין פגם במזבח שנבראו ממנו, לכך מוריד עליו דמעות. [נראה עוד לשון הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"ב ה"ב): אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא].

ובספר 'עוללות אפרים' (ח"ג מאמר ש"ט) הביא רמז בזה, שבכל פרשת התמיד - שהוא הקרבן העיקרי שהיה קרב מידי בוקר וערב - אין את האותיות ג"ט. ולאור הדברים שהמזבח מסמל את מקור הזיווגים בעם ישראל, מבארים את המובא בגמרא (סוכה נז): מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים, וכשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה: לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממנו של ישראל.

נשאלת השאלה, מה רצתה מרים בת בילגה מהמזבח דוקא, ממתי דאגו היוונים על כילוי ממון ישראל?

אלא, שמאחר והיוונים רצו לבטל את טהרת הזיווגים בישראל, והשפעתם חילחלה עד כדי שהלכה בילגה ונישאה לסרדיוט ממלכי היוונים, לפיכך היא בעטה במזבח שמסמל את כל ההווה של קדושת הבית היהודי.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - ועשו לי מקדש סתם,
דכל בי כנישתא [בית כנסת] רעלמא מקדש אקרי"

(ירמיה נשא קרי ע"א)

כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה

מהליכות והלכות בית הכנסת, תשמישיו, והתפילה בציבור | משולחנו של רבינו מרן ה'דרכי שמואל' זצ"ל

ליקט: הרב מ. נתנזון

קדושת סידור תפילה

דעת רבינו זצ"ל היתה נוטה
ש'סידור' קדושתו כנביאים וכתובים,
ואין להניח תורה שבע"פ פה על
סידור. (ס' גנוי הקודש פ"ג הע' סה)

הטעם בזה, מאחר ובחלק ניכר
מהסידור איכא פסוקים מנ"ך, ובפרט
בסידורים שיש בסופם סדר קריאת
התורה בב' וה', וכן יש בדרך כלל
מגילת שיר השירים במלואה. (כ"ה בספר

הנ"ל)

שימוש חול' ע"ג מפת הבימה

כשהניחו כובע וחליפה על גבי
הבימה העיר על כך מיד. אולם על
הנחת ספרים לא העיר. (כתבי תלמידים)
דהנה כתב הרמ"א (סי' קנר ס"ח) ונהגו
ליהנות בכמה הנאות מדברי קדושה
כגון וכו' ושולחן שבבית הכנסת וכו',
וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו
כן ואי אפשר ליהדר לב ביי"ד מתנה
עליהם מעיקרא וכו'.

ואמנם מאידך במשנה ברורה
לעיל (סי' קמא סק"ד) סתם לאסור להישען
על המפה שעל הבימה, אך המקור

ההלכה שהוא בא"ר (שם סק"ג) מסיים
דבריו שיש לעיין בסי' קנר ס"ח (הנ"ל),
והיינו במקומות שנהגו להקל. (ראה
בסי' פס"ת שם). ומ"מ היו מגדולי ישראל
זצ"ל שהיו מחמירים בזה, והיו נוהגים
לפני הקריאה לפרוס עוד מפה על גבי
המפה שעל הבימה. (ע"י בארחת רבינו ח"א עמ'
עא).

ומ"מ כאמור, על הנחת כובע
וחליפה מיחה רבינו זצ"ל. ולמעשה
גם כשראה כובע וחליפה מונחים
על הגדר המקיפה לבימה, ביקש
להורידם, דאי"ז מכבוד בית המדרש,
(ס' באר אברהם - קונו' אלוך בכוח).

וראה עוד בהליכות שלמה (פרק
י"ט הע' ב) בשם מרן הגרש"ז אויערבאך
זצ"ל לענין הנחת חפצי חולין (כגון מגבעת
וכדו') על הבימה - דאף שמותר ג"כ מצד
הדין, מ"מ אי"ז דרך כבוד וכו'.

לוח זמני ק"ש ותפילה

צידד לומר שדף או לוח שמופיע
בו סוף זמן קריאת שמע ותפילה,
מלבד דאין לזורקו בביוון, יתכן שאף
יהא טעון גניזה. (ס' גנוי הקודש פ"ב הע' יב)
הטעם בזה, די"ל דהרי זה כפירוש
מעשי ל"זמן ק"ש עד ג' שעות,

וחמיר מזמני זריחה, שקיעה, חצות
וכדו', דהם סיפור דברים בעלמא. (ראה
בסי' הנ"ל)

תפילה ע"י סתלי בית הכסא

נשאל פעם רבינו זצ"ל מתלמיד,
על תפילה ע"י הקיר המשמש ככותל
של בית הכסא באגודה, וענה שיש
בזה דעות, וי"א שציפוי הקיר מהני
כמחיצה נוספת, ואפשר להקל. (אולי
בשעה"ד).

וראה עוד בהליכות שלמה תפילה
(פ"כ הע' לח) בשם מרן הגרש"ז אויערבאך
זצ"ל: נראה דהאיסור להתפלל כנגד
בית הכסא אינו נוהג בשלנו, מלבד
קיר שמטילים עליו מ"ר, הואיל ולא
נפיש זוהמיה כמו בזמנא, (אך מ"מ נראה
דלא הוי ממש כבית הכסא דפרסאי), [ועיי' בחזו"א
סי' יז סק"ד וסק"ט]. - וגם נראה
שהטיח שעל קירות בית הכסא, אם
יש בו ממשות, מהני כמחיצה נוספת.
ע"כ. ובהערה שם הובא שכ"כ הגר"ש
שבדרון זצ"ל (בהגהות לדעת תורה סי' פד) בשם
הגר"ד בהר"ן זצוק"ל. [ועיי' חזו"א
שם]. ע"כ.

"פניו אל הקיר"

רבינו זצ"ל היה מודקדק להתפלל
תפילת שמונה עשרה סמוך לקיר
בלא חציצה, ואפילו לא סטנדר וכדו'.
וב'הגר"א' הסירו את הכסא שעמד
במזרח, ועמד מול הקיר ממש. [בביתו
היה פותח את דלתות הזכויות של
ארון הכפרים, שלא תשתקף דמותו
כבמראה]. (כתבי תלמידים)

בברכות (ה' ע"ב) מנין למתפלל
שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר,
שנאמר "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר
ויתפלל". וכתבו התוס' (שם ד"ה שלא)
דמילתא דקביעא כגון ארון ותיבה
אי"ז הפסק. וכ"ה בשו"ע (סי' צ סעיף כ"א).
ודעת הט"ז (סק"ה) דהטעם בארון
ותיבה משום דהם צורך התפילה
בביהכנ"ס, וכן כל דבר שהוא צורך
תפילה, אפילו הוא גדול הרבה, אינו
חשוב הפסק. ולכן נהגו בביהכנ"ס
שיש לפני כל אחד שולחן קטן (שטענדר"ר)
שמניחין עליו הסידורים, ולא חשיב

חציצה, אע"פ שגבוה עשרה ורוחב
ד', וכן השולחן שבבית שמניחין עליו
הסידור ל"ח הפסק מהאי טעמא ע"ש.
וכמובא במשנה ברורה (סי' סח), וכ"כ
בשם שארי אחרונים.

ובשער הציון כתב: דלא כהמג"א
שמפקפק בזה, וז"ל המג"א (סי' לו):
וצ"ע דנהגו להתפלל לפני השטענדר
שמניחין עליו הסידורים והוא גבוה
י' ורחב ד', ואין לומר משום דצורך
תפילה הוא, דהא שולחן ותיבה נמי
צורך תפילה הוא ואפ"ה לא שרי אלא
בקבועין וכו' ע"ש. (וראה 'כלבת אש' תנינא עמ'
צו ולהלן בהרחבה). וכאמור רבינו זצ"ל הידר
להחמיר בזה. [וראה עוד בהליכות
שלמה (פ"ח סי' ב והע' א) בשם מרן הגרש"ז
אויערבאך זצ"ל, ושם (בהע' 5) שלעצמו
החמיר בזה ע"ש].

המתפלל בפתח ביהכנ"ס - גזלן...
נשאל רבינו זצ"ל על אדם
שמתפלל 'שמונה עשרה' בכניסת בית
הכנסת, האם מותר לעבור כנגדו?
ואמר שהוא חשיב כגזלן. [ובעצמו
הכניס בחזר פנימה כנגדו]. (אליבא דשמואל
עמ' נו - וע"ש עוד מ"מ בענין זה).

ציורף מומרים למנין עשרה

כתב המשנה ברורה (סי' נה ס"ק מו)
בשם הפמ"ג, דהעובר עבירה להכעיס,
אפילו בדבר אחד, או שהוא מומר
לע"ז או לחלל שבת בפרהסיא דינו
כעכו"ם ואינו מצטרף לעשרה. (וכבר

האריכו לדון בזה לענין תיעוקות שנשבו וכו').

והנה באגרות משה (אורח חיים ח"א
סי' כג) הוכיח מהא דסנהדרין (עד ע"ב)
ד'ונקדשתי' הוי אף בפני כופרים
ומומרים, דהא 'לפי' 'בתוך' בני
ישראל מקרא ד'הבדלו מתוך העדה
הזאת' דמרגלים, והתם הא היו כופרים
בפרהסיא דגריעי ממחללי שבתות,
וא"כ כמו"כ גם לענין הא דבעי' עשרה
בדבר שבקדושה, דנלמד ג"כ מקרא
דונקדשתי (מגילה כג ע"ב), [וע"ש עוד,
ובדבריו בח"ב סי' ט].

ורבינו זצ"ל אמר ליישב, דכל
הדין לפסול מחלל שבת לצירוף למנין
זהו רק מדרבנן, ושם במרגלים זהו
אדאורייתא. (ראה ס' שמואל ברורו עמ' שצב - וע"ש
שנשאל בזה מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל והשיב ע"ז)

צירוף למנץ על ידי ראיה

הקפיד - כשהתפלל בביתו - לבדוק שיהיה מנין עשרה בפנים חדרו, ולא בצירוף עם העומדים בפרוודור, **אנ"פ שרואים**. (כתבי תלמידים). דהנה בשו"ע (סי' נה סי"ד) כתב, דאם מראה להם פניו מצטרף עמהם לעשרה, [וכמו לענין זימון]. ובמשנה ברורה (סוף ס"ק נב ובביאור הלכה סעיף י"ג ד"ה ולחון) מסיים דיותר טוב להחמיר כדעת האחרונים [וכ"ד הגר"א] שחולקים על עיקר הדין וס"ל דאין מצטרפין [ואינו דומה לזימון] ע"ש. והיה רבינו זצ"ל נוהג להחמיר גם בחופות שיהיו עשרה על הבימה - כשגובהה י' טפחים - כיון שחולקת היא רשות לעצמה, ודאפי' לדעת הרשב"א (בשו"ע להלן שם סעיף י"ט) דבימה - אנ"פ שגובהה י' טפחים וכו' - בטילה לבית הכנסת, מ"מ אי"ז שייך כל כך הכא. וגם לא אבה לסמוך על צירוף על ידי ראיה. (ספר פתחי שערים מהגר"ע גורן שליט"א - שער ד סט"ו, וע"ש בהרחבה).

צירוף כשיש עשרה בלעדיו

כמה פעמים אירע, כשאחר למנחה, שהתפלל בעזרת נשים שלא ביהכנ"ס הגר"א, שהיה שם חלון עם סורגים לבית הכנסת. (תפארת שמואל ש"א סי"ח). והיינו משום דבכה"ג דאיכא עשרה בלעדיו עדיפא מהנ"ל, עיי' במשנה ברורה שם (ס"ק נב) דמבואר דאם יש חלון ומראה להם פניו, אם יש עשרה בלעדיו עדיפא מצירוף עשרה עמו (הנ"ל). וכבר עמדו דגם מה שסיים שם במשנה ברורה דמ"מ אם בנקל לו לירד וכו' ירד - י"ל דקאי רק כשאין עשרה בלעדיו, ע"ש ובלשונו בביאור הלכה. (ראה בהמובא בזה בפס"ט סי' נה, כו'). ובענין צירוף ד'מראה פניו' כאשר יש בחלון סורגים - הובא בזה מדברי החיד"א (טוב עין סי' יח סק"א) בשם אחד קדוש, שכל שיש נקבים גדולים כמלוא מקדח, שפיר דמי. [ועיי' בכף החיים (סי' נה ס"ק עו) מ"ש בזה].

הפסק מחיצות שסביב הש"ץ

המקיפים את הש"ץ לימים הנוראים במחיצות מוחמת הצפיפות, אנ"פ דהוו מחיצות רק לעשרה ימים, ה"ז תליא בפלגותא בש"ץ העומד בתיבה אם מצטרפים. דהנה בשו"ע (סי' נה סי"ט) פסק [כדעת הרשב"א] דמחיצות התיבה (בימה) לא חייצי משום דבטילה לגבי ביהכנ"ס, ודעת הגר"א דחייצי (וע"ש בביאור הלכה). וכתב בספר פתחי שערים (שער ד סעיף יד) בשם רבינו זצ"ל, לענין הנוהגים

בית כנסת הגר"א (שערי חסד) עובדות וזכרונות מרבינו ה'דרכי שמואל' זצ"ל אודות הגה"ק רבי דוד בהר"ץ זצוק"ל

בביאור הלכה סי' קלא ב'מאמר קדישין']. (אורח דוד עמ' לט)

אהל

אמר שהגר"ד בהר"ץ זצ"ל אסר לפרוס טלית מעל גבי 'חתן כל הנערים' ו'חתן תורה', משום עשיית אהל ביום טוב. (אורח דוד עמ' קמב - וע"ש בהערה בענין זה, ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ד הע' כא)

החיור ב'בית כנסת הגר"א'...

סיפר רבינו זצ"ל, שראה את הגאון הצדיק רבי שמואל אהרון יודלביץ זצ"ל, ניגש בשבת להגר"ד בהר"ץ זצוק"ל, ומעיר לו שהמים כברו בבית הכנסת 'הגר"א' נשפכים, לשדה סמוכה שיש שם עשבים, וקיים חשש שהמים משקים אותם, ויש בזה חשש 'זורע'. רבי דוד קיבל את דבריו, ומני אז היראים בשכונת 'שערי חסד' נמנעו מלפתוח את הברז בית הכנסת הגר"א עד שהדבר תוקן.

(שמואל ברדור עמ' שסח - וראה עוד 'מעילוי של שמואל' עמ' שיח)

ערבית מוקדם. אירע פעם בבין הזמנים כשעשו שמחה בבית הכנסת 'הגר"א' (בחדר השני), והקפידו להמתין 40 דק' לתפילת מעריב, רבינו זצ"ל הגיב באזני תלמיד, שאין לעשות זאת כאן בביהכנ"ס שבו מנהג ותיקין ות"ח להקל ולהתפלל בזמן המוקדם.

(כתבי תלמידים)

מזוזה

ופעם לשואל שדן לפניו, על האופן שנקבעה המזוזה בבית כנסת הגר"א, ענה רבינו זצ"ל, שאמנם גם הוא חשב בנידון, אך הלא הגר"ד בהר"ץ זצ"ל התפלל כאן, ואין לשנות. (וגם דבית כנסת חיובו קל יותר וכו'). (כתבי תלמידים). [וע"ע באורח דוד עמ' קעה].

לעשות גורל

אמר רבינו זצ"ל, בשם אביו מרן הגרש"ז זצ"ל, שכשהיה ויכוח בבית הכנסת מי יאמר את הקדיש, היה הגר"ד בהר"ץ זצ"ל רגיל לומר שאפשר לעשות גורל. [ודלא כמבואר

לגבי הבימה, מיהו י"ל שהגר"א יכול להודות בספסלים שהם ממש תשמיש ביהכנ"ס ולא נעשו להפריד, ע"כ. (פתחי שערים שער ד ס"ו). [וע"ש להלן לדון בעוד גווני דמודה הגר"א ומדברי רבינו זצ"ל בזה].

מן הענין לציין עוד בענין זה - לדברי שו"ת מנחת שי (סוסי"י יח), דעשרה הנוסעים ברכבת וכדו' ומתפללים במקומותיהם, מצטרפים למנין עשרה, ואנ"פ שספסלים גבוהים מפסיקים ביניהם, כיון שאין הספסלים מגיעים עד פחות מג' טפחים סמוך לתקרה ע"ש. (מובא בספר אשי ישראל פרק ט"ו הע' סא, וע"ש עוד בענין זה).

מחיצת ספסלים - בפני ספר תורה

מענין לענין - על היתר ישיבה בעת הקפות בשמחת תורה, ע"י מחיצה במידי דבבית הכנסת ולא נעשו לשם מחיצה, (כגון מחיצת בני אדם או ספסלי בית הכנסת), ובפרט כשאננם מסתירים את הס"ת - מוטו בשם רבינו זצ"ל דיש לפקפק בזה, (עיי' בס' אשד הנחלים). [ולענין חציצת ספסלים לענין לעבור לפני המתפלל -

היה מראה את החלון...

נודעה העובדא אודות עמוד ההוראה הגה"ק רבי דוד בהר"ץ זצוק"ל, שבמוצאי שבת חנוכה, לאחר שהתפלל מעריב כרבע שעה מהשקיעה, יצא מבית הכנסת כשהוא קופץ דרך החלון, כדי שיוכל להספיק להדליק נר חנוכה בתוך חצי שעה. והיה רבינו זצ"ל, בתיאוריו לבחורים את האוירה ש'חי' וינק בצעירותו ב'שערי חסד', מראה להם את החלון הזה... דבר שכבחורים צעירים נתן חשק ו'ברעץ' לזריזות למצוות. (עפ"י שמואל ברדור עמ' טז) [לגופה של עובדא - ראה נוס'א בזה בס' אורח דוד עמ' קמח-ו בהע' ובשם רבינו זצ"ל].

מנהג המקום

ומענין לענין - אף שבעצמו החמיר רבינו זצ"ל להתפלל ערבית בזמן המאוחר, אך היה רגיל לדבר על כך שבשערי חסד נהגו להתפלל

בימים הנוראים להקיף את הש"ץ במחיצות, דאף שנעשו לעשרה ימים בלבד, חייצי לדעת הגר"א, [וע"ש דעתו דאף לא מהני שיפתחו הדלתות]. [וראה עוד לעיל שם (סי' ו הע' כא-כג) בשם רבינו זצ"ל דלהגר"א גם מחיצה העשויה לצניעות (ע"י משנה ברורה ס"ק מט) כיון דמ"מ נעשתה להפריד, חייצא, וחמירא מספסלים (דלהלן). וע"ש עוד להלן (סעיף יב) לענין מחיצת בימה וכיו"ב לענין הרחקה מצואה].

הפסק ספסלי בית הכנסת

נשאל רבינו זצ"ל לדעת הגר"א (הנ"ל) דמחיצות הבימה החוצצות בין הש"ץ לקהל חייצי ואינן מצטרפין, אם כמ"כ ספסלי בית הכנסת הגבוהים עשרה (ואיכא פחות מג' טפחים בין הרצפה למושב), אי חוצצים בין הש"ץ לקהל? ואמר שהגר"א מודה בספסלים, ופליג דוקא על בימה שנעשית לחצוץ ולחלק רשות. אלא שהוסיף: דאמנם אין לנו מקור לומר בודאות שהגר"א מודה לסברא [דהרשב"א] דתשמישי ביהכנ"ס לגבי ספסלים, וצריך מקור לזה אחרי שהגר"א חלק על סברא זו

ראה בתפארת שמואל ש"א ס"כ]. אמנם מטעם אחר סבר שם להיתרא, ומשום דאי"ז נחשב לרואה ספר תורה "מהלך" דחייב לעמוד, (יורה דעה סי' רפב סי"ב ובמשנה ברורה סי' קמו ס"ק ז), כיון דההליכה עם הס"ת בשעת ההקפות אינה בשביל להגיע עמו למקום אחר, אלא ההקפות עצמם הם גופא המכוון והמטרה, ונמצא דה"ז כהגיע הספר תורה למקומו, דמדינא א"צ לעמוד [אלא להידור, עי' בשער הציון סי' קמו ס"ק יח]. (ספר הידור פנים סי' יד בשם רבינו זצ"ל).

צירוף ד' בני אדם לשני מנינים

נשאל רבינו זצ"ל אם כמו דמצטרפים ארבעה בני אדם שכבר התפללו לששה שלא התפללו (לחזרת הש"ץ ולקריאת התורה), האם ארבעה בני אדם העומדים בין ב' מנינים, יכולים להצטרף להשלים מנין לשניהם? [וכי משום שמצטרפין להשלים למנין אחד, מגרע גריעי ולא יצטרפו למנין השני?]. והסכים רבינו דאכן מצטרפים לכאן ולכאן. (פתחי שערים ש"ד סי"א, וע"ש עוד).

להאיר את העולם

שלושה חודשים עברו מאז יצאה לאור יצירת המופת המונמנטלית "ר' שמואל" בשפה האנגלית, שזכתה להיות 'רב מכר' ומאז ממושיכה לצאת לאור בעוד מהדורות • התגובות בארה"ב בפרט ובקרב דוברי האנגלית בכלל נלהבות, כאשר הספר עב הכרס, שנכתב בעמל עצום של קרוב לארבע שנים ו"גילה" את דמותו של רבינו זצוק"ל בעיני דוברי האנגלית, מכה גלים, והפך לספר שמלמד מאלף מחנך ומרומם • לקראת יום הלאה צייט השישי, שיחה מרגשת וגלוית לב עם מחבר הספר הרב איתן קובר, במסע לאורך שלבי היצירה של הספר

הרב אליהו מנדל

קראה על פי בחירתה. בתחילה היא בחרה בספר שיצא לאור בארה"ב על עסקן ציבורי מקומי, אך התוצאה לא השביעה את רצונה. באותם ימים הוריה רכשו את הספר ר' שמואל, והנערה קראה אותו והכינה עבודה על הספר. התוצאה היתה כל כך מוצלחת ובכל הסמינר דברו על הספר ועל תכניו... זו אולי עובדה "קטנה" אבל היא באמת מלמדת עד היכן מצליח הספר לחדור לתוככי הציבור החרדי האמריקני על שלל גווניו. האמריקנים כאלה ואחרים, ואמירות דומות נשמעות שוב ושוב" מחרה גם ומוסיף בשיחה מליקווד הרב דוד סגל, שהיה במשך שנים קרוב מאד למרן זיע"א. "אמירות שמסבירות כיצד זה הספר זוכה לעוד ועוד מהדורות, ומלמד על מלאכת הענק, מלאכת המחשבת שהושקעה בספר, היצירה האדירה שנערכה בידיו האמונות של אמן הכתיבה, הרב איתן קובר שליט"א."

כעת, במלאות שש שנים להסתלקותו של מרן, ישבנו לשיחה רווית דמעות וזיכרונות עם ר' איתן, לשמוע על המלאכה, הורתה ולידתה, ועל היצירה המדהימה שצפויה בע"ה לראות אור בהמשך גם בלשון הקודש.

המתנה הכי גדולה

חלק מופלא, לא פחות מעצם כתיבת הספר, היא העובדה שר' איתן עצמו, שלא הכיר את רבי שמואל בחייו, "חי" את דמותו ומשנתו של רבי שמואל, כשבשיחה הוא דומע, מרוגש, וחש שהקב"ה זיכה אותו למתנה עצומה.

ר' איתן הצליח בביקורו האחרון בארץ, להביע בכמה מילים את תחושותיו. היה זה במוצ"ש "משפטים", כאשר בקהילת בני התורה באחיסמן נערכה סעודת מלווה מלכה, בה השתתפו קבוצה מתלמידי מרן הגר"ש אויערבאך בראשות המרא דאתרא, הגאון רבי עופר שמאי היימן, ובהשתתפותם של הגאון רבי יוסף

ליצירת המופת הענקית, גדולי תורה, אברכים, עסקנים, כל מי שקצת חם לאידישקייט, יוצא נפעם ומרוגש, רוצה לשמוע, להתבשם ולהתחמם לאורו של רבי שמואל.

הספר "מסתובב" בפנימיות של הישיבות הטובות ביותר, ועובר מיד ליד. יש רמי"ם שדורשים מהבחורים לקרוא את הספר, שמשמש כמדריך עצום להתעלות בתורה ויר"ש.

עובדה מעניינת שמלמדת עד היכן מגיעה החשיפה של הספר, הייתה באחד הסמינרים, כאשר תלמידה מבית "בעלבת", נדרשה להכין בלימודיה עבודה ב"ספרות", ולתת סיכום ותיאור של ספר אותו היא

והסיפורים על ההשפעה הגדולה, מגיעים לכל מי שיודעים שיש לו שייכות או שהוא הכיר את מרן זיע"א" אומר לנו בהתרגשות הגאון רבי ראובן פרידמן שליט"א מרביץ תורה בשיבת קרן התורה בליקווד. "אנשים נכבדים וחשובים, מרביצי תורה, באים ותובעים "איפה הייתם עד היום", הם חוזרים ואומרים "לא ידענו, שהיה בתוך כלל ישראל אדם גדול שכזה", אחרים מעידים "אנחנו לא מפסיקים להחזיק את הספר ולקרוא בו שוב ושוב". יהודים רבים מכל רחבי ארה"ב, מכל שכבות הגיל והקהילות, וגם יהודים דוברי אנגלית ממדינות אחרות, שנחשפו

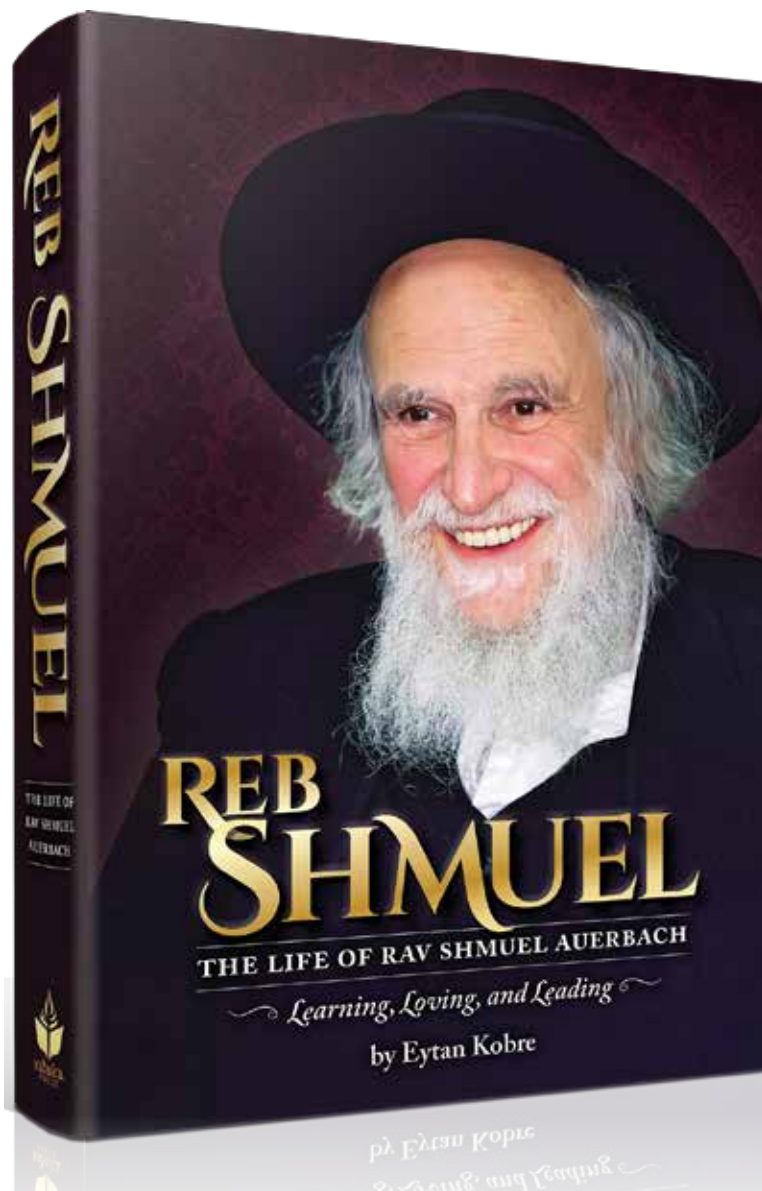
ולוח צלילי הניגון עלו מתוך אולם השמחות הגדול, בו צהלו קרובי וידידי החתן והכלה בשמחת הנישואין, כאשר אל האולם נכנס למסור ברכת "מזל טוב", הגאון ר' ליפא געלדוורטה שליט"א, ר"מ בשיבת תורה תמימה ומרא דאתרא קהל "קול תורה" בניו יורק, ומתלמידיו של רבינו בעל ה"דרכי שמואל" זצוק"ל משיבת אתרי.

"לא ציפיתי" מספר לנו רבי ליפא בשיחת טלפון טראנס אטלנטית, "שזאת תהיה קבלת הפנים שאקבל, ראשונה מתוך שלל "קבלות פנים" שזכיתי להם כמעט בכל אירוע, מאז יצא לאור עולם הספר "ר' שמואל" באנגלית. ספר שיצר תהודה ו"מהפכה" עצומה, בקרב יהודי ארצות הברית.

"ההתלהבות מהספר מכילה גם את עולם התורה, וגם את עולם ה'בעלי בתים'", מספר ר' ליפא, "בלייקווד למשל עיר התורה הגדולה של ארה"ב, הספר פשוט אול במהירות מן השוק. התגובות לא מפסיקות להגיע, אני אישית שמעתי תגובות מעשרות אנשים, שטרחו להדגיש לי פנים בפנים, בטלפונים בדוא"ל ובכל הזדמנות, את התפעלותם מהספר.

הביטויים היו חד משמעיים, "איך זה שלא ידענו, לא הכרנו, מי הסתיר את השמש הזו מאתנו, איך זה שהיה כזה גדול, כזו דמות מרוממת לעילא ולעילא מכל ההשגות בכל התחומים והמובנים ולא הכרנו אותו... המסרים הללו מגיעים מכל שכבות הציבור, גם תלמידי חכמים וגדולי תורה וגם אנשי ציבור ובעלי בתים, אנשים שחוזרים ואומרים שהספר שינה להם את התמונה מקצה אל הקצה. יהודי חשוב ממש, ת"ח וידען גדול, התבטא בכאב "נפתחו לי העיניים. אני מתחרט כל כך שלא ניצלתי להכיר את רבי שמואל בחיי חיותו, שלא ידעתי מזה. מי ומדוע הסתירו את גדולתו הנוראה?!"

עדויות של רבי ליפא, היא אחת מיני רבות. "הרשמים הללו, התגובות

פטרופ, הגאון רבי בנימין גינצלר, הגאון רבי אליעזר מאיר, הגאון רבי אהרון בהר"ן ועוד מתלמידיו הוותיקים של רבי שמואל. רבי איתן ששהה כאמור בארץ, השתתף בכינוס המרגש, האזין לסיפורים ולעדויות, ובסופו של הכינוס הוא נעמד וביקש בדמעות וברשות המרא דאתרא, לומר כמה מילים...

"אני רואה את כתיבת הספר כזכות הגדולה בחיי, ואני מודה לקב"ה, שזיכה אותי להכיר את רבינו מתוך העבודה על הספר, ולזכות כל כך הרבה אנשים, ללמוד על רבי שמואל ועל תורתו" אמר, ובירו הספר, "ספר מוסר" מרומם, שהפך למגדלור של ממש ליהדות ארה"ב.

פגשתם פעם את רבי שמואל זייע"א?

"למעשה זכיתי לזה פעם אחת" הוא מספר, "היה זה זמן קצר לפני הסתלקותו של רבי שמואל, זכיתי ממש בהשגחה פרטית לשבת אצלו פעם אחת ויחידה, כאשר לא חלמתי אז שאי פעם אזכה להכירו כל כך מקרוב ולכתוב עליו..."

לפני מספר שנים זמן קצר לפני הסתלקותו של מרן זייע"א, היה ר' איתן בביקור משפחתי בארץ, והוזמן על ידי ידיד להכנס למעונו של רבי שמואל ברחוב אבן שפרוט, "ממש לא הכרתי את מרן, ידעתי שיש ראש ישיבה, ושהוא ת"ח גדול, אבל לא ידעתי שום פרט אחר. זו הייתה הפעם הראשונה והיחידה שראיתי אותו, שזכיתי להנות ממאור הפנים שלו, ואני מודה לקב"ה שזכיתי לפחות לזה, אבל באמת לא היה לי צל צילו של מושג, לא על תורתו לא על גדולתו, ולא על העולם האדיר שנחשפתי אליו בשנים שלאחר הסתלקותו."

הרה"ג ר' איתן קוברא עוסק בכתיבה כבר שנים רבות, כאשר בין השאר הוא הוציא לאור את ספריו מטעמי מרדכי על התורה ונחמת לאה על התפילה, בהם נלמדים העניינים עם עומק הפשט והסוגיות בש"ס הנוגעות אליו, כשבמקביל הוא עסק בכתיבה ביוגרפית על גדולי הדורות, כשהוא מעביר בכתיבתו את הוי עולם התורה בארה"ב.

ר' איתן עצמו נולד בארה"ב, "למדתי בתפארת ירושלים" הוא מספר, שם זכיתי לשמוע שיעורים במשך כמה שנים ממרן רבי משה פיינשטיין, בסניף של "תפארת ירושלים" שהיה בסטייטן איילנד, רבי משה היה אתנו במשך יום בכל שבוע, למד אתנו והשמיע לנו שיעורים, וגם התפללנו אתו בימים הנוראים ובחג

השבועות.

לאחר מכן עבר ר' איתן ללמוד בשיבת 'שער התורה', שם יצק מים על ידו של הגאון רבי זליג אפשטיין, תלמידו של המשגיח רבי ירוחם, וחתן הגאון רבי משה מרדכי שקופ, בנו של מרן הגר"ש שקופ ומגדולי אמריקה.

עם השנים כתב הרב קוברא מאמרים שעסקו בעולמם של גדולי התורה ועולם הישיבות האמריקאי, כשתיאורים על דמותם של עשרים מגדולי התורה, פורסמו בספר אותו כתב ונקרא "גדולות". עשרים פרקים, בהם האיר באור יקרות את דמותם של גדולי התורה באמריקה, מאלה הנודעים ביותר כרבי משה פיינשטיין, רבי יעקב קמינצקי, רבי יעקב יצחק רודרמן ועוד, ועד כאלה ששם לא אומר הרבה לבני ארץ הקודש, אך הם היו ענקים בתורה וביראה, בהם רבי חיים ליב עפשטיין, רבי דוד קרונגלאס, רבי צבי הירש גרודזינסקי (בן דודו של רבי חיים עוזר, שחיבר עשרות ספרים חשובים בכל מקצועות התורה) ועוד גדולי וענקי תורה, עליהם הוא כתב בספר, בו הוא מעביר את הווי עולמם של גדולי התורה לצעירים ולמבוגרים, ויוצק טל של חיות מבין המילים, אל נפש הקורא.

הצוהר שנחשף

איש לא הכין אותו למלאכה, אותה הוא מגדיר כ"מפעל חיים". "היה זה כאשר פנה אלי יהודי נכבד, תלמיד חכם מופלג, וביקש שאכתוב קצת על נושא גזירת הגיוס, והמצב הקשה של עולם התורה פה בארץ, נושא שלא היה מוכר לי בכלל" נזכר ר' איתן. בינתיים באה השמש בצהרים, ומרן רבינו שמואל זייע"א הסתלק בחטף לשמי רום בשבת קודש זכור, כשמסע ההלווייה של מאות אלפי אבלים המגירים נחלי דמעות כמים, הכה הדים עצומים.

ר' איתן החל אט אט "להכנס לסוגיה" ששמה "רבי שמואל", עד למפגש הגורלי, שהביא לתחילת הכתיבה: "לפני קרוב לארבע שנים, ניגש אלי אחד מחשובי הת"ח ומרביצי התורה בליקווד, יהודי שליכו חם לכל דבר שבקדושה, ושמכיר ויודע ומבין לעומק את גדולתו ומשנתו של מרן זייע"א, יהודי שהבין את הסוגיה עד תומה, וכאב את המציאות הזו, בה עולם התורה הפורח בארה"ב, לא מודע בכלל לדמותו העצומה ולמשנתו של מרן רבי שמואל, משנה שהיא משמעותית היום לקיום עצם מציאות עולם התורה. אותו ת"ח ניגש אלי והעלה

את חזונו לכתוב ספר, כזה שיאיר את דמותו הפלאית של רבי שמואל בארה"ב. ספר, שלא יהווה "ביוגרפיה" בלבד, אלא יהיה "משנת חיים", ממנו ניתן יהיה ללמוד על קצות דרכיו, משנתו ותורתו, ועל הדברים המופלאים שהנחיל לדור אחרון, ונצרכים כל כך לקיומו של עולם התורה באשר הוא.

מלאכת הקודש

"נרתמתי למלאכה" אומר ר' איתן, ועיניו מלוחלחות בדמעות, "המלאכה החשובה ביותר שלה זכיתי בחיי, לא ידעתי למה אני נכנס, לא היה לי צל של מושג, על דמותו הענקית של רבי שמואל, לא ידעתי על ההיקף העצום, לא ידעתי מהו "קצה המטה" בו אני נוגע, נכנסתי ונשאבתי בכל הכוח..."

ואז, הגעתי למציאות בה 'נאלמתי דומיה', הייתי בהלם של ממש, נחשפתי לעוד רובד, ועוד רובד, לעוד זיכרונות ולעוד תלמידים, נפתח לפני עולם רחב ועצום, של היקף של גדולות נוראה, וככל שהעמקתי ראיתי שעדיין לא התחלתי בכלל להבין כמה מדובר..." ר' איתן כזכור, כבר הכיר גדולי עולם, כתב על גדולי עולם, ובכל זאת, הוא עמד נדהם.

"כאן ישב רבי"

שלוש פעמים טס ר' איתן במיוחד לארץ, למסעות שלקחו שבועות, בהם אסף חומר, נפגש, שוחח למד, הכיר והטמיע את שלל העובדות והעדויות. קרוב לארבע שנות עבודה מסיבית, מרוכזת, עבודת נמלים, של איסוף החומר, העובדות, ובניית התמונה המקיפה של דמות הענק לכתובת הספר, כשבמקביל הוא משוחח בארה"ב עם תלמידים וכאלה שהתחממו לאורו של רבי שמואל וניקו מדמותו ותורתו.

"עם תחילת העבודה, כאשר נסעתי לביקור הראשון בארץ, נכנסתי לחדרו הקדוש של ר' שמואל ברחוב אבן שפרוט שלוש, במקום בו עמל וידע בתורה ובתפילה, שם ליד השולחן הקדוש, עליו למד תורה כל ימיו, ישבתי עם ראש ישיבת מעלות התורה הגאון רבי יוסף פטרופ שליט"א, עם הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א ועם מי ששימש בקודש הרה"ג ר' דוד בידרמן, שוחחנו, שמעתי, אז התחלתי לקבל את התמונה, ומאז במשך השנים הבאות, קראתי כל מה שנכתב, עברתי על שיחותיו של רבי שמואל שיצאו לאור בחיי בקונטרסים שונים ובספרי "אהל רחל", כאשר הספרים והקונטרסים הרבים שיצאו ממשנתו

ועליו אחרי הסתלקותו היו על שולחני, החל משיחות ויסודות באידישקייט שהודפסו בספרי "לשעה ולדורות" "שיחות ליל שבת" "בקוראי שמו", וספרי הביוגרפיה הרבים שיצאו, ומשם לכל ספרי וחיבורי תלמידים, שכולם עברו תחת ידי. כל עלון, כל ספר, כל חוברת.

למדתי על גדולתו של רבי שמואל, ואגרתי חומר עצום. "למדתי" בעיון רב, את כל מוספי הזכרון של "הפלס", וכל עובדה או "תורה" שהובאה משמו של רבי שמואל. מידי שבוע בשבוע עברתי על מה שהובא בעיתון בשמו, ועל כל הזכרונות עובדות ותורות שהובאו בגליון "רוממות", כאשר העורך ר' יוסף בריקמן דאג שהגליון יגיע לידי מידי שבת בשבתו, והסב את תשומת ליבי לשלל עובדות נדירות ומיוחדות. אבל לא הסתפקתי ב"לקרוא", אלא עברתי מאדם לאדם, ישבתי שעות על גבי שעות אצל תלמידים מכל השנים, אצל בני משפחה, אצל זקנים וצעירים, "חוויתי" את קצות דרכיו..."

ר' איתן נעצר ומוחה דמעה, מתוך רבות שימשיכו לזלוג במהלך השיחה, "הבנתי את גודל האבדה, עמדותי נדהם ונפעם, ניסיתי לשמוע כמה שיותר, ולנסות להעביר את כל אותן עדויות וחוויות, שנאספו לכדי לא פחות משישים ושלושה פרקי הספר המופלא!"

מה היו הקוים שהנחו אותך בעבודה על הספר?

לאט לאט התגבשה התמונה, וחלוקת הפרקים. חשוב לזכור, שמחוסר הכרות מוחלט נחשפתי לעוצמות שלא הכרתי, לגדולות עצומה שתלמד לדורות, ואת כל זה אני אמור להעביר בכתב, כשמדובר במלאכה אדירה שמוטלת על הכתפיים, וכך מינייה ומינייה יתקלס, התגבשה המלאכה.

היו אכן כמה כללים "מנחים" שליוו אותי, וזאת כדי שנצליח הן להפיק את היצירה בצורה הכי אמינה ואוטנטית, והן לעשות את השליחות והמסרים בצורה נכונה, כי כפי שאמרתי, שהרי אין זה "ספר סיפורים" גרידא, אלא הצבת דמותו ומשנתו של רבי שמואל, ככזו ש'בונה' כל יחיד וכל ציבור.

אתן לך דוגמה לקו מנחה" אומר ר' איתן "שנוגע למתן דגש על עובדות מסוימות. ידעתי שלמרבה הצער, הציבור האמריקאי הרחב לא הכיר את רבי שמואל בגדולתו הנוראה, ("אני אומר ככוונה לשון עבר, לא הכיר, כי ב"ה מאז שהספר יצא לאור, המציאות שונה" מוסיף ר' איתן בחיך). לכן נתתי דגש לסיפורים ועובדות שהקורא האמריקני יבין את

העוצמה שלהם, שכן בתוך מכלול החלקים של דמותו האדירה של מרן זיע"א, היה הקשר ההדוק עם גדולי התורה מכל החוגים, ומכל המקומות, שכבר בצעירותו עמדו נפעמים לנוכח גדולתו הנוראה, היה חשוב לי להזכיר בהדגשה את אותם גדולי התורה, שהאברך או הבע"ב התורני האמריקאי מכיר מקרוב, ולהכניס גם עובדות על הקשר שהיה בין רבי שמואל לאותם גדולים, וההתבטאויות של אותם גדולים, אותם מכירים הקוראים האמריקאים ויודעים מגדולתם.

כך לשם דוגמה, עמלתי קשות כדי להגיע לעובדות על הקשר הנפלא שהיה לרבי שמואל עם הגאון העצום רבי גדליה שור זצוק"ל, ראש ישיבה בתורה ודעת, שבארץ הוא לא מוכר כל כך, בעוד שבארה"ב כולם יודעים מי הוא היה. רבי גדליה נפטר לפני ארבעים וחמש שנה, שמעתי מעשה נפלא, טרחתי מאד להגיע למקור הסיפור, וב"ה הצלחתי.

היה זה לפני למעלה משישים שנה! כאשר רבי גדליה היה בביקור בארץ. כשחזר התבטא ש"התלמיד חכם ממנו הוא הכי התפעל היה רבי שמואל אויערבאך" שהיה אז ממש בצעירותו, אמרו אז לרבי גדליה, "מסתמא אתה מתכוין לרבי שלמה זלמן" שהיה אז מוכר בעולם כולו, אך הוא נענה "לא, אני מתכוין לבנו הגדול, רבי שמואל", והוסיף "פגשתי בן אדם שיועד את כל הש"ס ורש"י בעיון", כזכור זה היה לפני למעלה משישים שנה!

זו רק דוגמה להמון סיפורים, שהיו בהתבטאויות ומפגשים של ועם גדולים אמריקאים שמוכרים לציבור האמריקני והתייחסו בדבריהם לגדולתו של רבי שמואל, כשעובדות כאלו מדויקות מאד משמעותיות לקהל האמריקני, כך למשל עובדות שהיו עם עוד גדולי תורה בהם רבי יעקב קמינצקי, רבי אלי' שווי, רבי חיים פנחס שיינברג, רבי אלי' ברוך פינקל (שהרבה בני תורה אמריקאים למדו אצלו במיר והוא והיה מפורסם מאד באמריקה) רבי נתן צבי פינקל, ועוד ועוד, יחד עם עובדות שנמסרו במיוחד מתלמידים אמריקאים של רבי שמואל. כל זה "מדבר" חזק לקורא האמריקאי.

עובדות מדויקות

עבודת הנמלים התארכה שנה ועוד שנה ועוד אחרת אחרת... גם בשל היקף החומר, אבל לא פחות בשל הקפדתו של ר' איתן לדייק בכל סיפור, ולא לספר אותו בלי ששמע אותו ממקור נאמן:

"הרב יאיר ארלנגר אמר לי

שלדעתו "אין אחד שלמד אצל רבי שמואל, ולא משנה באיזו תקופה במשך קרוב לחמישים שנה, שמכיר את כל השמות שמוזכרים בספר 'ר' שמואל", וזאת בשל העובדה שהכותב דלה עדויות מכל כך הרבה "דורות" ותלמידים מכל השנים והתקופות".

ר' איתן נהנה מההגדרה ומוסיף: "אני באמת לא יודע עם כמה אנשים דיברתי, אבל אני כן יכול להגיד, שעדיין זה כטיפה מן הים, כי כל מי שהיה ליד ר' שמואל, יש לו מה לספר, ועובדות נפלאות. יותר מכך, יש הרבה ששוחחתי עימם, אבל היה הרבה סיפורים שהם לא יכלו לספר, ואם סיפרו הרי זה שלא על מנת לכתוב... עובדות אישיות מדהימות".

ר' איתן מציין שוב שהוא דאג תמיד לוודא את הפרטים, כדי שיהיה ממש מדויקים. "תמיד היה ברור לי, שמה שמתפרסם זה אך ורק מה שהוא מדויק, ומדוקדק!"

ביום הפורים בשנת תשמ"ח, ר' מיכאל פלס, מתלמידיו של ר' שמואל וכעת מראשי ישיבת גרודנא באשדוד, ביקר אצל הרב אלישיב לקראת סוף הסעודה שלו. כאשר ר' מיכאל הזכיר שהוא נכח היום גם בסעודתו של ר' שמואל, הרב אלישיב התחיל לתחקק אותו בפרוטרוט על הנהגתו של ר' שמואל – אז בשנות החמישים לחייו – לגבי שתייה ושכרות בפורים. כאשר אחד מהבנים שלו שאל אותו מדוע כל כך חשוב לו לדעת את כל זה, הרב אלישיב פנה אליו ואמר, 'ר' שמואל הוא החזון איש של הדור שלנו!'

זה למשל סיפור מדהים, שאפילו מופיע בכריכת הספר. שמעתי אותו מכמה וכמה, אך עד שלא התקשרתי ישיר להרב פלס, ושמעתי את הפרטים במדויק, כולל תאריך וכו', לא יכולתי לפרסם את זה, כך שבעצם כל עובדה גם "חזיתי" והייתי "חיי" את הדברים, אבל גם אימתתי אותם, כדי שלא יהיה בספר שום סיפור, שיש למישהו חשש שהוא דמיון או טעות, לכן הקפדתי שכל העובדות מדוקדקות מדויקות ואמינות, ושיאמרו בשם אומרים...

"ככלל" הוא מציין, "גם לא הארכתי בסיפורי 'מופת', למרות שכאלה שמעתי לרוב, וברור, שעם כזה כוח התורה, וכזה כוח התפילה, וכזה כוח קדושה, ברור וכפי שמעידים בלי סוף, שברבי שמואל הייתה בחינה של "צדיק גזר", ובודאי לא כלאיתי קולמוסי מלהזכיר כמה וכמה מהעובדות הללו, אך הן ממש כטיפה מן הים, וזאת בשל העובדה שלא רציתי לתת לזה מיקוד ומרכזיות, אלא כחלק מהעברת המושגים של הלהט של כוח התורה והקדושה והתפילה והעבודה והעמל, שהם המסרים

שנשארים לשעה ולדורות.

תלמידי החכמים שבדור ידעו היטב להעריך את שיעוריו המיוחדים של ר' שמואל, והיו מנצלים כל הזדמנות לשמוע אותם. במשך קרוב לשבע שנים מאז נישואיו של ר' חיים פאס לנכדתו היחידה של הרב שך, הוא היה נוסע לבני ברק מידי יום רביעי או חמישי כדי ללמוד עם הרב שך. כאשר הוא ואשתו שהו בבני ברק בשבתות, הם היו לומדים יחד בשבת במקום באמצע השבוע.

במשך שש מתוך שבע השנים האלו, ר' חיים למד בכולל במעלות התורה, וחצי השעה הראשונה של סדר הלימוד הוקדשה להרצאת דבריו של ר' שמואל בשיעורו השבועי לפני הרב שך. 'הכל התחיל בשבת השנייה אחרי שהתחלתי ללמוד בכולל במעלות התורה. היינו בשבת בבני ברק, והתלוויתי לרב שך בעת הליכתו לצורכי בריאות. בדרך הוא ביקש ממני לחזור על השיעור של ר' שמואל, אבל לא ידעתי אותו בבהירות מספקת. הרב שך אמר לי, 'לא היית בישיבה כל השבוע?! אם אתה לא מסוגל לחזור על השיעור, על מה אנחנו נדבר?'

מכאן ואילך, ידעתי שאני מוכרח להבין היטב את כל פרטי השיעור, והייתי מטריח את ר' שמואל לבהיר ולתמצת את הדברים שהוא אמר. ידעתי שיש מישהו בבני ברק שממתין בקוצר רוח לשמוע את הדברים, ושברגע שאני אכנס אצלו לבית הוא ישאל אותי, 'מה ר' שמואל אמר השבוע?'

באלול תשס"ב, ר' שמואל דן כסעודת השבת מהי המסכת שכדאי ללמוד בישיבה בזמן חורף הבא, והציע שילמדו את מסכת שבת. אחיינו, הרב ריבלין, חשב שאין כל כך הרבה לומדים במסכת שבת, והביע את העדפתו למסכת בבא מציעא. הוא הגיע לביקור אצל הראש ישיבה בחג הסוכות, ור' שמואל רצה להרגיע אותו ולהסביר לו כמה ניתן לגדול מלימוד מסכת שבת.

'ר' שמואל אמר לי, גם הרב שך חשב כמוך. כשלמדנו כתובות בישיבה, ור' חיים פאס סיפר לסבא של אשתו, הרב שך, שאמרת שיעורים על התוספות בדף ה' ו-ו' שעוסקים בענייני שבת, הוא תמה בקול, 'לר' שמואל באמת יש שיעורים על שבת?!' בפעם הבאה שר' חיים הגיע, הרב שך לא הרגיש טוב ושכב חולה במיטה, אבל השאלה הראשונה שהוא שאל כשר' חיים נכנס לחדר הייתה, 'נו, ר' שמואל אומר שיעורים טובים על שבת?', ור' חיים ענה לו, 'הם מצוינים'.

'ר' חיים התחיל לחזור על השיעור של ר' שמואל, ותוך כדי הדברים הרב שך גייס את כל כוחותיו ועמד, תוך כדי שהוא מכריז ואומר, 'כדי לשמוע שיעור צריך לצאת מהמיטה'. עם סיום החזרה,

הרב שך אמר לו, 'אתה צודק, אפשר לומר שיעורים מצוינים על מסכת שבת'. לאחר מכן, שמעתי את הסיפור הזה מבנו של ר' חיים פאס, בשינוי אחד. הוא אמר שהרב שך קם ממיטתו ואמר, 'כדי לשמוע את התורה של ר' שמואל, צריך לקום מהמיטה'.

יום טוב לנדמן היה בחור במעלות התורה בשנת תשמ"ד, כאשר הוא וחברו חיים ווין נסעו ביחד לבני ברק כדי להשתתף בחתונה. חיים רצה לרכוש את ספריו של הסטייפלר, ולכן לפני שהם חזרו לירושלים, הם עצרו בביתו. מה שפחות ידוע, זה שהסטייפלר היה מוכר לכל אחד רק שני כרכים בכל פעם, אלא אם כן הוא היה בדרכו לחו"ל.

כאשר חיים ביקש לקנות סט שלם של קהילות יעקב, הסטייפלר אמר לו, 'אולי אתה מוכר ספרים בירושלים?' חיים ענה לו, 'לא, אני רק בחור אמריקאי שלומד פה בישיבה'.

אבל לסטייפלר זה לא הספיק. 'אז תראה לי את הדרך שלך'. הדרישה הפליאה את חיים, והוא הסביר שהוא רק הגיע לבני ברק לחתונה, והדרך שלו אינו עליו. 'אז איפה אתה לומד?' שאל הסטייפלר.

'אצל ר' שמואל אויערבאך'. כאשר הוזכר שמו של ר' שמואל, הסטייפלר נעמד ואמר, 'הוא יהיה אחד מגדולי הדור הבא. הוא יהיה אחד מגדולי הדור הבא'. ואז הוא הוציא דף ועט והושיט אותם לחיים. 'הנה, תכתוב עבורי את מה שר' שמואל אמר היום בשיעור'.

"אני חייב לציין" אומר באוזנינו אותו ת"ח חשוב, שיום את הרעיון ומסר נפש כדי שחזון הספר יצא לאור עולם "שהתוצאה מלמדת עד כמה בס"ד הספר קלע למטרה, כי כל אדם שקורא אותו מתפעל ו"נתפס" לנקודה אחת בדמותו של רבי שמואל, ממש כפי שהיה בחיי חיותו, כשכל אחד ינק וקיבל במה שמתאים למדרגתו ואישיותו, בחינת "איש לפי מהללו" כאשר איש לפי מושגיו, אך אין מי שיכול להישאר אדיש...

הספר מכיל לא פחות משישים ושלשים פרקים. האם בהם אתה מצליח להעביר בכתב את כל הרבדים הגדולים?

"גם זו ס"ד גדולה" אומר ר' איתן, חוזר לאחור, לאלפי שעות כתיב ומחיקה, בארבעת שנות היגיעה, כשהוא "תפוס" כל כולו בספר ובדמותו של רבי שמואל, "הרי כל המעלות היו משולבות יחדיו, התורה, העמל, הידיעה, הקדושה, החכמה,

הצדקות, החסד, הדבקות, ה"רב לתלמידים", ובעצם בכל מעלה ומידה נכונה!

"אמר לי פעם אחד מתלמידי רבינו הגדולה נפלאה, שתמיד יש אנשים גדולים שהם גדולים אמנם בכל דבר, אבל יש נקודה ששם הם ממש ענקים ומופלגים ומיוחדים, מעל הכל, ואילו אצל רבי שמואל, כל דבר שאתה נוגע, הוא יחיד בדורו, גבוה מעל גבוה! אין נקודה שאתה נוגע וזה לא בעוצמה הכי גדולה".

"והוא צודק" ממשיך ר' איתן נלהב, "אני יכול רק למנות כמה מהדברים אבל "תן לחכם ויחכם" בעצם כל מה ששייך לומר, עמל התורה, היקף בידיעת התורה, העומק העצום, התפילה, עבודת ד', החינוך, העמדת התלמידים, הצדקות, פנימיות התורה, חסד עד בלי די, ענווה נוראה, חשבון דק על דק, איש כולו אמת, ועוד ועוד...

זה דבר שלא האמנתי שניתן יהיה לתאר עלי כתב, הכל משתלב זה בזה, זו אכן הייתה עבודה מורכבת מאד, קשה מאד, אבל אני חושב גם שחלק מהסיעתא דשמיא היתה בגלל המסירות נפש העצומה של רבי שמואל להצלת הדור, ולהעמדת התורה, כחלק מגדולתו הנוראה, והמציאות שמה שהיה לו בעולם זה לקיים רצון הקב"ה, ומאחר והספר כאמור, הוא לא תיאור של ביוגרפיה, אלא דרך חיים שמשפיעה על דמות לומדי התורה, ועולם התורה והחינוך, ומהווה שלהבת יוקדת לרומם את הלבבות, הרי שאותה מסירות של רבי שמואל היא שעמדה לי להצליח לשרטט את דמות הענק של מרן זיע"א, ולהנחיל ליהודי ארה"ב, את דמותו הוא שעליו אמרו חז"ל "אם הרב דומה למלאך..."

ר' איתן מהרהר קמעא, ושוב דומע, "אני חייב לומר, ולא בקצירת האומר" הוא מוסיף ברגש, "אמנם בדפי הספר נכללת דמותו הגדולה, רק שאמנם מי אני ומה אני שאומר זאת, אבל אחד מהמעלות הכי עצומות עליהם כמעט לא יכולתי לכתוב כה רחבה... היא המציאות הנוראה של היותו מה"נעלבין ואינן עולבין", המעלה שכמעט לא יכולתי לכתוב עליה, כי אז היה צריך לפרט על מה הוא שתק ולא ענה... זה מופיע ברמז, ובעדינות, אבל הרי זה הנהגה נוראה!" קולו של ר' איתן עולה, והדמעות שוב פורצות. כמותן יש רבות שעה שהוא מתרפק על דמותו הגדולה של רבי שמואל.

"כמה הוא האיש שדרך שלום, שברח מפני מחלוקת, כמה הוא וויתר, כמה הוא שתק, באיזו עדינות הנפש, יחד עם היותו האיש שהעמיד והציל

וכשהלכתי לא בוער, הרי ש"אורח חיים למעלה למשיכי למען סור משאול מטה", וכביאור רבינו הגר"א ז"ל, שהאדם הוא לא מלאך, הוא לא 'עומד', אלא או שהאדם עולה או שהוא יורד. ואם הלכתי לא בוער, אם האדם לא חותר למעלה למשיכי, אז ח"ו כפשוטו, הוא הולך לשאול מטה. "זו מציאות" אומר איש שיחננו, "רואים אנשים יראים אבל איש יראת שמים לא בוערת בהם, זו הנקודה החשובה והמרכזית לקום ולעשות, לא לעמוד מן הצד, לבוא להציל עשוק מעושקו, וזה דבר שצריך להיות גם בענייני הכלל אבל לכל אדם בפרט שלו, המסר הזה עשה אצלי שינוי ורושם גדול, התביעה שהוא תבע תמיד, לא סתם לשבת בחיבוק ידיים, לא להתעצל, וכפי שסיפר ר' דוד בידרמן שבלייל שבת האחרון, כשהוא טרח ללמוד את המשניות שהיה רגיל בשולחן השבת, הוא התבטא "כשלא מתעצלים לא מפסידים", לקום ולעשות!".

יש ביטוי שאמר בהספד על מרן, הגאון הגדול רבי יהושע ארנברג שליט"א ראש ישיבת חדרה. הוא אמר שהוא הכיר הרבה גדולי תורה, כולם היו מוכנים לשמוע, יש גם שהיו מוכנים לשמוע ולהרגיש, אפילו לשאת בעול, יש שהיו מוכנים לתת חיזוק ועצות מועילות מאד, אבל היה אחד! אחד שאצלו היה משהו שונה, מלבד שהוא נתן עצות, ושחזק, הוא גם קם ועשה, קם ועשה בשבילך באותו רגע ששמע שמהו נצרך, שיש משהו שצריך לעשות, הוא קם ועשה ופעל ללא לאות!".

"הכתיבה, והמסר" אומר לנו יהודי ת"ח אמריקאי, "מהוה כאמור ספר מוסר, כי הדמות הגדולה תובעת, מלמדת, דורשת לעלות, ומהווה ספר מרתק שהוא גם "תובע" מהקוראים לעלות, להתעלות, לקום ולפעול בדרך העולה בית ק"ל".

ר' שמואל בנה על הניסיון שלו בשאיפה והגשמה, והוא היה אמן בהערת הרצון הפנימי החבו בקרב כל תלמיד לגדול ולדעת. הוא היה מדבר הרבה על החשיבות בכך שכל

אדם יבהיר את הרצון הזה, ושכל אחד ישאל את עצמו, 'מה אני באמת רוצה?' לפעמים אנשים אומרים שהם רוצים כל מיני דברים, אבל המעשים שלהם מכחישים אותם. רק אם נתבונן כמה האדם באמת משקיע את כוחותיו, נוכל לדעת מה הוא באמת רוצה. בכל שיחה, הראש ישיבה היה מחתה בעדינות את הגחלים של הרצון הפנימי של הבחור, ומדברן אותו להרחיב את האופקים שלו בתורה. כאשר הוא סיים לדבר בלימוד עם בחור, הוא היה מוסיף הערות אגב כמו, 'אם כבר דיברנו על ר' עקיבא אייגר, ראיתי מה הוא אומר בתשובות בסיומן כ"ז. זה מאוד מעניין, ומאוד כדאי לראות את זה...'. הוא תמיד שלח את התלמידים שלו לעוד ראשונים ואחרונים נידחים שמשמם 'כדאי לראות אותם'.

הוא היה מעודד את הבחורים לא לחשוש מלשוטט באזורים בלתי ממופים של התורה הרחבה – לנצל הזדמנויות, לחפש את האתגרים, ולהעזיז לשאוף.

הוא הגיע לבחור בן שמונה עשרה ואמר לו, 'כבר למדת עירובין? הבחור נרתע – הוא בסך הכול רק בן שמונה עשרה, ועירובין ידועה כאחת מהמסכתות הקשות שבש"ס. 'כדאי לך', דחף אותו הראש ישיבה. 'רק גפ"ת כמוכן. בגיל מבוגר יותר, הרבה יותר קשה לקלוט את הדברים...'.

היה עוד בחור שהוא אמר לו, 'שמעתי מהרב מבריסק שכל בחור צריך להיות בקי בכל מושגי הש"ס עד גיל עשרים'.

'אבל אני ממש קרוב לגיל הזה – מה אני אעשה?'

'מה הבעיה? תלמד בהתמדה כל היום, אבל רק בעיון. ובליילה, אתה יכול ללמוד חמישה דפים...'.

לגאון ר' אליהו ויינר הייתה קביעות בכל לילה עם ר' שמואל, בו הם למדו את המסכתא של הישיבה. אבל בליל שבת, הם התפרסו על כל רחבי הש"ס, בהתאם לתוכנית הלימוד השנתית של ר' שמואל. בחודש שלפני פסח הם למדו פסחים, באלול ראש השנה, יומא וסוכה. בימי ספירת העומר הם למדו שבועות, ובחודשים שלפני היארצייט של הרבנית הם למדו בכורות, ערכין, כריתות ותמורה.

הייתה שנה אחת, שהם סיימו את כל מסכת פסחים, ונשאר עוד שבוע עד בין הזמנים. ר' שמואל אמר לאליהו, 'אנחנו צריכים מסכתא רצינית. בוא נלמד עבודה זרה'. לאחר שהם סיימו אותה באותו שבוע, ר' שמואל אמר לו, 'נו, אתה רואה שאפשר ללמוד את זה תוך כמה ימים...'.
כעבור עשור, כאשר ר' אליהו כבר היה אברך, הוא התיישב ללמוד עבודה זרה בחול המועד לאחר תפילה כותיקין,

והוא סיים את המסכתא באותו יום. בערב, הוא נסע לביתו של ר' שמואל וסיפר לו על ההישג שלו, ושימח את רבו כששמר, 'היום עשיתי סיום ביום אחד, בזכות הלימוד שלנו לפני עשר שנים'. שנה אחת בשמחת תורה, ר' שמואל דרבן את אחד מתלמידיו הקרובים להישאר ער וללמוד כל הלילה בהתמדה גדולה, ולהמשיך כך במשך כל היום. כאשר החג הסתיים בהבדלה, הבחור היה בשיא העייפות, לאחר שהוא ניצל את כל החג לעמל התורה בשמחה בלי הפסק.

באותו רגע, הוא הרגיש יד על כתפו, וקול מוכר לחש לו בחיך גדול, 'נ', אחרי שמחת תורה כל כך מדדים ועילאי, מה יותר מתאים מאשר לשבת וללמוד עכשיו? וכך הרבי ותלמידו פתחו את הגמרות וישבו ולמדו עד השעה ארבע לפנות בוקר.

במעלות התורה, הזמן לא מסתיים כמו בשאר הישיבות, אלא נמשך לשבוע נוסף. ולכן, בין הזמנים של פסח התחיל רק בו' ניסן. אמנם, מבחינת הנהלת הישיבה, הזמן הסתיים בראש חודש ניסן, וכתוצאה מכך היה לעיתים מחסור במזון עבור אלו שגשגו בישיבה.

ר' שמואל הצטער מאוד כאשר הדבר קרה, ופעם אחת ר' אליהו פלדמן, ששימש בזמנו כ'הויז בחור' אצל ר' שמואל, ראה אותו נכנס לחדר שלו, ויוצא עם ערימה של שטרות. 'קח!', הוא אמר לאחד הבחורים. 'לך לחנות ותקנה את כל מה שהבחורים צריכים. הבחורים לומדים, ומוגיע להם הכול! היה פשוט לר' שמואל שהזמן צריך להמשיך, ובאותה מידה היה פשוט לו שבחורים שנשארים להמשיך הזמן אמורים לקבל את המימון והמיטב.

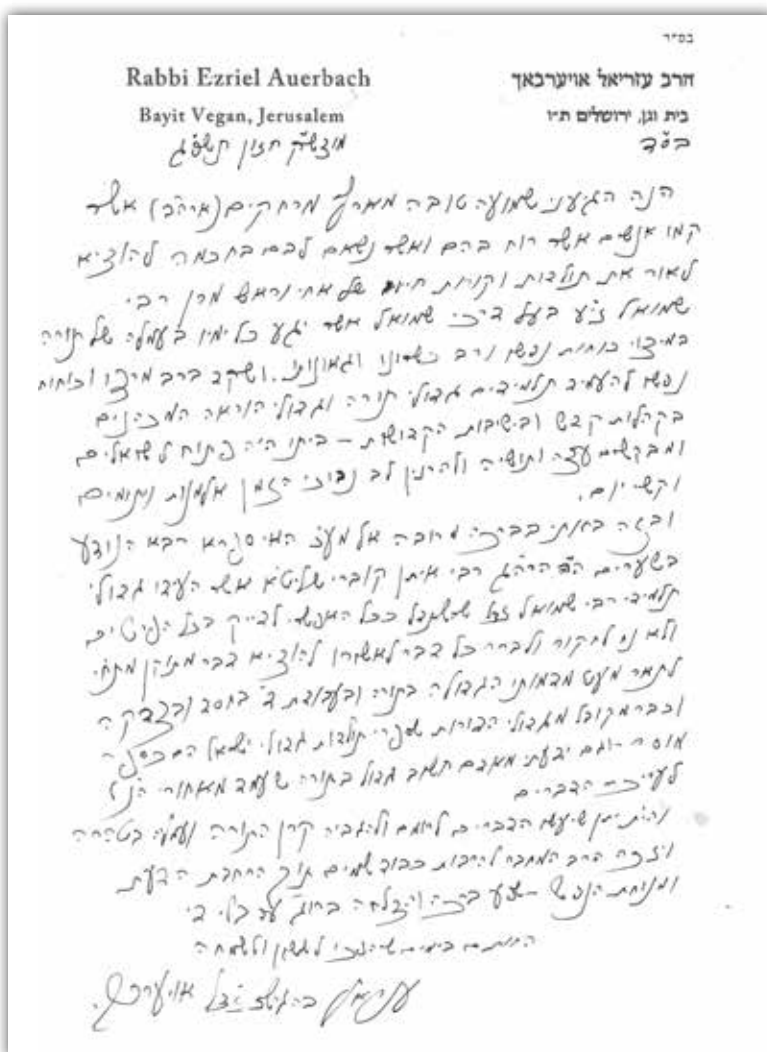
ר' יצחק בוכהלטר חיבר ספר על מסכת עירובין בשם פתחי יצחק. הוא סיפר שהוא קיבל פעם טלפון מאברך חסידי מברוקלין, ששאל אותו היכן הוא יכול לקנות עותק של הספר שלו.

'כאשר שאלתי אותו מדוע הוא כל כך מעוניין בספר, הוא אמר לי שהוא כבר מוחזק בתלמידי הראש ישיבה שהם מדפיסים ספרים מצוינים ממש. פעם אחת סיפרתי את הדברים לר' שמואל, והוא ענה לי בתשובה טיפוסית מחויכת, 'ומה עם הספרים של הראש ישיבה בעצמו...?'

'האברך אמר לי משהו ששמעתי כל כך הרבה פעמים. אחת מהסיבות לתופעה הזו היא שהייתה כוז תחושה של גדלות שהקיפה את הראש ישיבה, והדבר העניק לתלמידים שלו השראה אין סופית לשאוף לפסגות היכולות שלהם. זה משהו שלא הרגשתי מעולם בשום מקום אחר. קשה לבטא את הדברים במילים, אבל בסביבה שלו יכולת להרגיש את השאיפה האמיתית

מכתבו של הגאון רבי איתן פיינר מארה"ב, המתגורר לסירוגין בשערי חסד, שמופיע בגב הספר, מביע בכמה מילים את מהות הספר. וכך הוא כותב (מתורגם):

"לאחר שזכיתי לגור סמוך לגאון וצדיק כל כך מיוחד, חשבתי שהבנתי קטנה מכדי להבין את גדולתו האמיתית של הגאון הרב שמואל אוירבך זצ"ל. כאשר הגיע לידי ספרך, נשארתי ער רוב הלילה וקראתי את כתיבתו המהנה וללא דופי, של ר' איתן קוברנה, כשהוא צייר דיוקן מקיף ומעודן של הגדול המדהים הזה בתוכנו. עד מהרה הבנתי שחוויה ייחודית זו הייתה הרבה יותר גדולה ממה שאי פעם יכולתי לדמיין. תודה רבה לך, ידידי רבי איתן, על שהענקת לכלל ישראל בעבודתך המדהימה והמבריקה, שרוממה ונתנה לי השראה לאין שיעור, ובהכרח תעשה את אותו הדבר עבור כל העולם. רבי שמואל זצ"ל היה ספר תורה חי וספר מוסר, וברור שהתברכת בסייעתא דשמיא להעביר את גדולתו בצורה כל כך מרגשת, משמעותית ומופתית".

היה רוצה שספר כזה יהיה רק אם זה דבר שרומם, שיביא תועלת שיגרום לאנשים להתעלות, ורק באופן כזה שיתרוממו, שישתדלו".

אחת השיחות הזכורות פה בארץ לפני יהודים אמריקאים, הייתה כאשר היה בארץ כנס של "אגודת בארה"ב, כשגדולי תורה דיברו לפני הנאספים, בעלי בתים ואנשים עסקים חרדיים, והחמיאו למשתתפים על כך שהם לומדים דף היומי. כאשר רבי שמואל הגיע, הוא גם אמר להם מילים חמות אבל מייד המשיך וטבע מהם, הוא ביקש מהם, שיבינו את ה"דף", ויחזרו עליו, ויסיפו שעות של

לגדול, והתלמידים שלו קיבלו כל כך הרבה רק מהשהות בקרבתו.

התגובות ממושיבות להגיע קיבלתי את אותו מסר, מכל כך הרבה אנשים, תלמידי חכמים ובעלי בתים, בחורים צעירים ויהודים וקשישים, אנשים נשים ואפילו צעירים ממש, מקהילות שונות ועדות שונות כולם חוזרים על הביטוי, על אותם מילים, מסבירים שזה לא "ביוגרפיה", זה ספר מוסר, אנשים מעידים שהם התרוממו מזה, לקחו מזה כל כך הרבה מסרים, שהשפיעו על החיים שלהם, אני כתבתי כמו שהבנתי את הדברים, אבל אני חושב שברור, שרבי שמואל

לימוד...

"לזה בדיוק אני מכון" אומר ר' איתן, ומציין כי יש בארה"ב הרבה שנים ויכוח ציבורי בעניין ספרי התולדות של גדולי ישראל, כשיש רבים שמבקרים את סגנון הספרים, וטוענים שלא רק שזה לא מביא לחיזוק, אלא אולי להפך, לייאוש, כי הקורא מבין שהאדם הגדול היה ענק, אבל זה לא בממדים שלו, הקורא, ואיך הוא משתייך לכאלה השגות גדולות, אדרבה זה לא רק לא מחזק, אלא זה מדכא או לכל הפחות הקורא מרגיש שזה לא שייך אליו, כשכל ספר מתחיל איך שהגדול הזה היה בן חמש, והוא ידע את כל המשניות וגדל וגדל... אנשים לא מבינים מה זה שייך אליהם.

לעומת זאת בספר הזה, הרי שיחד עם התיאורי הגדלות הנוראים מחד, יש מאידך מסר ברור, עם רוח הלהט של רבי שמואל, בה הוא "הדביק" את כל מי שהיה סביבו, ואותה הוא תבע מכל אדם, הקורא לא יכול להמלט מההרגשה, שחודרת לו עמוק אל תוך הלב, שכל חייו של מרן זצ"ל, וכל גדולתו הנוראה, מלווה בנקודה הכי מרכזית בחייו, כשבכל החיים מהרגע הראשון, ועד ליל שבת קודש ט' אדר תשע"ח, הוא היה במהלך של עליה מתמדת, ללא הרף, הוא היה "תובע" הכי גדול, לקום ולעשות, לא לוותר לעצמו, וככזה הוא מלמד גם את הקורא, בכל מציאות ומצב בו הוא נמצא, שאלה הם החיים, שזו הדרך, שכולנו נדרשים לעלות. אנחנו לא נדרשים להגיע "אליו" לחקות אותו, אלא לקחת את המסר, לרוץ לצידו, להתקדם להתעלות, לצעוד מעלה מהמקום בו כל אדם (במקרה זה הקורא) נמצא!

העובדות הללו ליוו אותו כל חייו, יש סיפורים בלי סוף, שכל מי שהיה לידו יודע לספר, איך הוא לא ויתר, תמיד דרש, להוסיף לעלות, ללמוד, להתקדם, לא להתייאש, לא להסתפק במועט. היו מעט גדולים שהיו מדברים כך, אחד מהם היה מי שהיה עם רבי שמואל בידידות גדולה, היה זה הגאון רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל, שתבע חזק מכולם.

כאשר בחור נעמד על מפתן ביתו של ר' שמואל בבניין הישיבה, מגוון רגשות פעמו בקרבו. הוא עמד להיכנס לעולם שבו הדבר היחיד שבאמת היה חשוב זה הרוחניות בכלל ועמל התורה בפרט. כל שאר הדברים בעולם הרועש והסואן שבחוץ פשוט התפוגגו בחוסר משמעות. מעבר לכל מה שייתכן שהראש ישיבה יאמר לו, עצם הנוכחות שלו בחדר הציבה בפני הבחור אתגר – לא לשקוט על השמרים, אלא לגדול

ברוחניות, לשאוף לעמקות ברגשות ובשכל, לחשוב ולחיות בלהט.

הבחור ידע שכמעט מהרגע הראשון, הראש ישיבה יצליח לעמוד היטב על מדהותו – על האישיות שלו, הקשיים שלו, ואפילו לחוש באופן מטלטל את המחשבות והרגשות החבויות שלו.

ר' אהרן רובנר סיפר: 'למדתי במעלות התורה במשך שנתיים וחצי, ולצערי אחרי שעזבתי, לא שמרתי על קשר עם ר' שמואל. עברו להן עשרים ושלוש שנים והגעתי לביקור בארץ ישראל, ושמעתי שכשסיפרו לו שאני כאן ושואני מעוניין לבקר אצלו הוא התרגש מאוד. האמת היא שחשבתי לעצמי, 'מה הוא חושב שיצא ממני בסופו של דבר?', אבל ככה הוא הרגיש כלפי התלמידים שלו.

כשהגעתי לבקר, הוא התחיל לספר לי על עצמי דברים שאני בכלל לא זכרתי. הייתי המום. אני ציפיתי שהוא בקושי יזכור אותי, והנה הוא מספר לי לפרטי פרטים על דברים שאמרתי או עשיתי לפני עשרים ושלוש שנים. יתר על כן, בזמן שלמדתי בישיבה, אבא שלי הגיע לבקר אותי רק פעם אחת. הוא היה שם במשך אולי שתי דקות, אמר 'שלום עליכם' לראש ישיבה, וזהו. אבל כעת, ר' שמואל התחיל לספר לי על אבא שלי ועל האישיות שלו, בהתבסס על מפגש של כמה שניות בודדות שהתקיימה לפני כמעט רבע מאה, והוא קלע בדיוק למטרה'.

היה בישיבה בחור אמריקאי, שכן דוד שלו התחיל להגיע לישיבה כדי ללמוד אותו בסדר ב'. הבן דוד למד בעבר בישיבה נודעת, אבל הוא ירד מהדרך הסלולה, אימץ לעצמו השקפות זרות והיה ביקורתי מאוד כלפי הדרך של עולם הישיבות.

'ההשפעה שלו לא הייתה טובה. יום אחד, ר' שמואל הגיע אלי ואמר לי, 'אסור לך ללמוד אותו יותר'. הבן דוד שלי לא החליף מילה אחת עם ר' שמואל, ואני לא יודע מה הוא ראה עליו. אבל לראש

הגאון ר' יוסף פטרוף שליט"א, תלמידו הגדול של ר' שמואל, הוסיף: 'המפתח להבנת הרבי שלי היא היכולת שלו לשים בצד את כל העולם כולו, ופשוט לראות ולשמוע רק את האדם שניצב מולו, ולהבין מי הוא באמת. ואז, לקחת את עצמו ולשים את כל כולו בתוך העולם של האדם שמוולו, מבלי להותיר שום חלק מעצמו'. לדברי ר' יוסף, הדבר התבטא גם בדרך הלימוד שלו. 'כאשר הוא למד רש"א, זה לא היה רק שכל העולם הזה נעלם. גם הוא עצמו נעלם לגמרי. המטרה לא הייתה לדעת 'מה אני מבין בסוגיא?', אלא לדעת 'מה הרשב"א מנסה לומר לי במילים האלו?'

יתר על כן, אנשים הרגישו שר' שמואל מבין אותם, ולכן הם הרגישו בנוח איתו. הגרושה המיוסרת, הבחור המתמודד, ובעל החנות הפשוט. אנשים פרטיים, בעלי מגוון השקפות עולם ואורחות חיים, נמשכו אליו ונהפכו לגדולי מעריציו.

תלמיד אחד סיפר: אבא שלי היה מרצה לשפות קלאסיות באוניברסיטה. הוא אדם מאוד רציני בעולם שלו. אבל את מי הוא העריץ הכי הרבה? את ר' שמואל, מהפעם הראשונה שהוא פגש אותו. כאשר אבא שלי יצא לפנסיה, הוא הגיע ללמוד במעלות התורה, והשתתף בשיעורים של ר' שמואל. הוא ידע שר' שמואל, עם כל החזון הגדול שלו, תפס בדיוק מי הוא'.

ר' זאב סגל היה רב בניוורק שבניו ג'רסי. הוא היה פעיל מאוד בענייני הכלל, והייתה לו השפעה בקרב הויכוחן לתרבות יהודית, קרן השולחת תמיכות לחינוך יהודי בכל רחבי העולם. אחיינו ר' דוד סגל סיפר: 'היה וויכוח גדול בתוך הקרן, האם להפסיק לתת כסף לאברכים חרדים, ולתת

ישיבה, למרות שהוא לא דן אנשים על פי החיצוניות שלהם, הייתה יכולת לנתח בדיוק וללא טעויות את האישיות של כל אחד ואחד. אמרתי לר' שמואל, 'בסדר, אבל איך אני אסביר לו למה אני לא ממשיך ללמוד איתו? והוא ענה, 'תגיד לו שזה גזירת מלך', וכך עשיתי'.

הראש ישיבה תפס בחדות את היכולות של כל תלמיד, ואת המידה שבה הוא מנצל את הכוחות האלו. היו שני בחורים שלמדו ביחד את השב שמתנתא, והם הגיעו לר' שמואל כדי לדבר על קושיה שהפריעה להם. אבל לפני שהם הספיקו להציג בפניו את השאלה, ר' שמואל כבר אמר להם בדיוק במה הם מתקשים, ותירץ להם

את הקושיה.

הבחורים נדהמו. איך הוא ידע בכלל איפה הם אוחזים בספר? אבל ר' שמואל טען שזה היה פשוט מאוד. 'ידעתי מתי התחלתם ללמוד ביחד. אז שיערתי כמה הייתם אמורים להתקדם כבר בשמעתנתא, ואז הנחתי שמן הסתם תתקשו בנקודה הזו'.

כל תלמיד מצא בראש ישיבה מישור שהוא ממוקד בו באופן מוחלט, ויכול להיות שהוא מצא את היחיד שאי פעם יצליח לעשות זאת. הראש ישיבה הבין את המטרות שלו ואת האתגרים הניצבים בפניו, והיה מוכן להקשיב באמת כאשר הבחור נאבק בלבטים ובפחדים שלו. כאשר בחור דיבר איתו, הוא ידע שר' שמואל מקשיב לכל מילה ומילה, ושהוא מייחס חשיבות לכל דבריו.

ר' איתן מצליח בשפתו היחודית, להמחיש בפרקי הספר את כל תחנות חיו של מרן זיע"א, כשהקורא האמריקני נחשף לא רק לדמות הענק ולתורתו, אלא גם לומד על המאבקים לשמירת החינוך ועולם התורה בארץ, סכנת חוק הגיוס, וההצלה של הכלל שהייתה בזכותו של רבי שמואל, שעמד בגבורה לא נתפסת, והצליח להעמיד דור ששומר על האידשקייט "כמו פעם", תוך שהם נחשפים לתמונה המלאה, שנכתבה ביד אמן.

כסף רק למי ששרת בצבא. הדוד שלי הגיע להתייעץ עם ר' שמואל על דרכי הפעולה בעניין, ובעידודו של ר' שמואל, הוא לחץ ודחף שהקרן תמשיך לתמוך בחרדים, וכתוצאה מכך, הרבה כסף נשלח לכמה אברכים מצוינים.

מאז הוא נהיה 'חסיד' גדול של ר' שמואל, והוא היה מתייעץ איתו במגוון נושאים. אף על פי שהוא היה מאוד מעורה בציבור האורתודוקסי המודרני, הוא למד בעבר בישיבת חברון והייתה לו המון אהבת תורה. הדוד שלי מאוד אהב את ר' שמואל, ואמר שהוא מזכיר לו את ר' חיים עוזר גרודזינסקי, אותו הוא עוד פגש בוויילנא. לר' שמואל הייתה יכולת לתפוס אפילו את מי שלא היה מונח בתוך הציבור החרדי. הם ראו את הגדלות שלו והם העריצו אותו'.

במשך השנים, התקרב ר' איתן להגאון הגדול רבי אהרן פלדמן שליט"א (שאף נתן מכתב מיוחד לספר), ונהיה לאחד מהכותבים המשפיעים יותר בשפה האנגלית, בנושא הבהרת נושאי העמידה על עקרונות היהדות, וכנגד הפרצות השונות, תוך שהוא מצליח בעטו להעביר את המסר, ולבצר את חומות האידשקייט לקהל הקוראים האמריקני.

אחד הדברים המודגשים בספר, זה שמלבד האמינות של כל סיפור, והדיוק, אתה לא משתמש במוטיבים רגשיים יותר מדי...

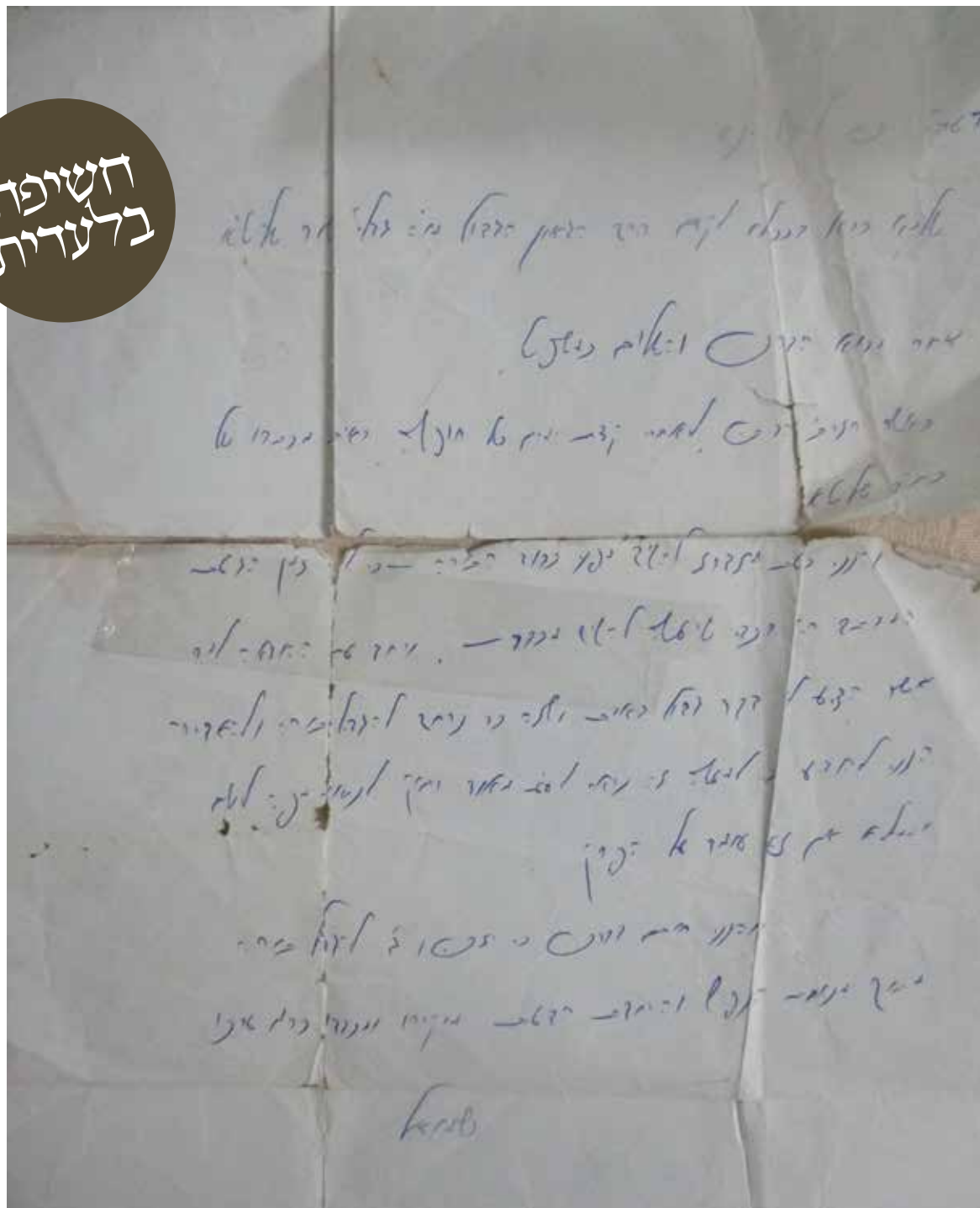
"הכוונה שלי הייתה (ואני מקווה שהצלחתי בזה בס"ד) לצעוד בשביל הזהב, כלומר מחד לא ליצור ספר שהוא "אינפורמטיבי" ויבש, אלא ספר "חי ומרתק" ומאידך, לא לגלוש לתיאורים פיוטים שעולים על גדותיהם, הבעת רגשות ורגשנות יתר. השתדלתי מאד בס"ד, גם לא להוציא את המסר בשביל הקורא, לא לחנך אותו, לתת לעובדות לדבר בעד עצמן, ובזה אני מכבד את הקורא, הוא מבין בדיוק מה מונח לפניו, אני לא אמור לשכנע את הקורא, שהרי אם הוא מבין לבד, אין צורך, ואם הוא לא מבין לבד, לא יעזור שום הסבר שלי... לאורך כל הספר, הקורא חש וחי את הדברים, ומתחבר מהפנימיות שלו, וכמו שרבי שמואל תמיד דרש, שכל אחד יגדל מהנקודה בה הוא נמצא.

במשוך היוכל

מציאה מפתיעה בגני אוצר כתביו של הגאון הגדול רבי גדליה שור זצוק"ל, שהועברה ע"י בני המשפחה הנכבדה לכותב השורות, שופכת אור על אמיתותיו ופרטיו של מעשה מדהים מלפני יובל שנים

הרב יוסף בריקמן

חשיפה
בלעדית

תלמיד מובהק היה לרבינו, ושמר הגאון רבי אפרים לנדו זצ"ל, מחבר ספרים חשובים ונכבדים, והמפורסם שבהם הוא ההדרת ספרו של זקנו ה"יד יהודה" זי"ע.

דבוק היה רבי אפרים זצ"ל במורו ורבו רבינו זצ"ל, וכמים הפנים לפנים היה רבינו עימו. בפתע פתאום נלב"ע לפני כחודש ימים, תנצב"ה.

וכך אמר רבי אפרים בהספדו על רבינו:

"אני רוצה לספר לכם דבר שלא ראיתי בשום הספד, וכנראה שהוא לא ידוע, אבל אני יודע את זה ממקור ראשון. נכד של הגאון ר' צבי פסח פראנק, שהוא ידיד שלי והיה שם בשעת מעשה, סיפר לי את זה עוד כשהייתי בישיבה.

בשנת תשמ"א התקיימה הכנסיה הגדולה של אגו"י העולמית, האחרונה באר"י. מרן ר' יעקב קמינצקי זצ"ל הגיע אז לאר"י, והוא נפגש אז כמה פעמים עם מרן ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בביתו. נר' שמואל בעצמו סיפר לי זאת, וגם אמר לי כמה דברים ששמע מר' יעקב בהודמנויות הללו.

אבל חוץ ממה שר' יעקב זצ"ל הגיע עבור עניני אגו"י, היתה לו עוד סיבה. הוא ורבי משה פיינשטיין זצ"ל כבר היו זקנים מופלגים, והגאון הגדול ר' שניאור קוטלר זצ"ל כבר היה חולה. במצב זה, הם דאגו מאד לעתיד עולם התורה בארה"ב.

זה היה ממש בתקופה שר' שמואל החליט לעזוב את קול תורה, ועוד לא פתח את ישיבת מעלות התורה. ר' יעקב הציע להגרש"ז שר' שמואל יבא וישמש כראש ישיבת תורה ודעת.

תראו איזו הערכה הייתה לר' משה ור' יעקב לר' שמואל הצעיר. הם ידעו שיש בן להגרש"ז, ואחוזו שהוא ראוי להנהיג את עולם התורה באמריקה. אתם יודעים מה הגרש"ז השיב לר' יעקב, 'מיין שמואל לאז איך נישט פאר'ן קיין חו"ל, ער איז א עולה תמימה...' (לפני שמואל איננו מרשה לצאת לחו"ל, הוא עולה תמימה)."

כנוסח אחר כתב תלמידו רבי יאיר ארלנגר שליט"א: אחת העובדות שהתפרסמו לימים הוא רצונו של מרן [רבינו הגדול האבי עזרי] כי רבינו

ששמע מבנו של אחד ממקורביו של הגר"י קמינצקי, על אותה תקופה וכך סיפר: כאשר חזר רבי יעקב לארה"ב הוא אמר לאותו מקורב, 'רבי שמואל הוא מגדולי הדור, בנגלה ובנסתר!' והוסיף עוד והרחיב בשבחו.

"יש לציין" מספר אותו עד "שר' יעקב שכונה "חכימא דיהודאי", היה ידוע בדקדוק לשונו, ולא היה מוציא מילה שאינה מדויקת מפיו. היה זה

הגר"י קמינצקי בא במיוחד לכך בקיץ תשמ"ב לארה"ק, ודן בזה ארוכות עם רבינו ואביו גאון ישראל הגרש"ז, עד שנפלה הכרעה שעכ"פ כיון שבאותו קיץ פתח את ישיבתו 'מעלות התורה' הרי שאין לסוגרה, ונשאר רבינו בארה"ק, והפלגת הערכת מרן זיע"א לעומק תפיסת והערכת מצב הדת בארה"ק של רבינו זללה"ה...

עוד סיפר הרב ארלנגר, מה

ישמש כראש גולת אריאל בארה"ב, היה זה כאשר התייעץ הגר"י קמינצקי זללה"ה עם הגרא"מ שך זללה"ה כי מרנן הגר"מ פיינשטיין והוא כבר זקנו, וקשה עליהם משא יהדות אמריקה, ושאלו שיבוא לכהן כראש ישיבה ב'תורה ודעת', וכפי שתיאר זאת הגרע"ש היימן 'ובד בבד גם ישא משא העם, והפנה אותו מרן הגרא"מ שך לרבינו הגר"ש אויערבאך, ואף

אני לא בטוח ששמעתי עליו בכלל בזמנו, ושאלתי אותו האם הוא התכוון לר' שלמה זלמן אויערבאך. 'לא!' הוא אמר לי, 'ר' שמואל אויערבאך. הוא יודע את כל הש"ס עם רש"י, בעיון'... ובספר מובא המשך: אין להתפלא אם כן, שהיו ניסיונות להביא את ר' שמואל לארה"ב למלא תפקיד מכריע בהנהגת עולם התורה שם. בשנת תשמ"ב (1982), בזמן שההכנות להקמת הישיבה של ר' שמואל כבר צברו תאוצה, ר' יעקב קמינצקי הגיע לארץ ישראל - היה זה הביקור השני שלו בארץ תוך שנתיים - במטרה לחפש מועמד המתאים לעמוד בראשות ישיבת תורה ודעת בניו יורק, לאחר פטירתו של ראש הישיבה ר' אליה חזן. הוא ביקר אצל הרב שך ואמר לו שהוא מעוניין שר' שמואל יעמוד בראשות הישיבה, כאשר הוא הוסיף שלדעתו יכולה להיות לר' שמואל השפעה עצומה על כל הרמה הרוחנית של יהדות ארה"ב בכלל.

הרב שך הסכים עם הרעיון, ור' יעקב הציע את התפקיד לר' שמואל. אבל ר' שמואל סירב, וסיפר לאחר מכן לתלמידיו שהרב שך גם כן התקשר אליו לאחר זמן, ואמר לו שהוא קיבל את ההחלטה הנכונה. גם ר' שלמה זלמן התנגד לרעיון, וכאשר ר' יעקב הגיע אליו כדי לדבר אתו על הנושא, הוא אמר בפשטות, 'אני לא מרשה לכן שלי לנסוע לחו"ל. הוא עולה תמימה'...'

אמנם, כאשר ר' שמואל נפגש עם ר' יעקב הוא לא הזכיר את חוסר רצונו לצאת מהארץ. במקום זה, הוא הסביר שהוא כבר עומד לפתוח ישיבה משלו, ואי אפשר לסגור ישיבה שכבר קיימת.

אך כפי המתברר, כאמור, היה זה רבי גדליה שור שבביקורו בארה"ק נחשף לגדלותו של רבינו, והציע כבר אז את ההצעה, בשנת תשל"ד!

מסתבר אפוא שכבר אז בגילו הצעיר, גם באמריקה הרחוקה כבר היה מי ששם לב לזריחת שמשו של רבינו, כגדול בתורה מהשורה הראשונה.

ואמנם קדמה לזה עובדה לא כל כך ידועה, שהתפרסמה כעת בספר 'ר' שמואל' באנגלית, שמתברר שהיה קשר נפלא לרבי שמואל עם הגאון העצום רבי גדליה שור זצוק"ל, ראש ישיבה בתורה ודעת, שבארץ דמותו לא כ"כ מוכרת, בעוד שבארה"ב פקיע שמיה. רבי גדליה נפטר לפני ארבעים וחמש שנה.

וכך סיפר הגאון רבי שמעיה מריל שליט"א מארה"ב, אחד מגדולי תלמידיו של ר' גדליה שור בישיבת תורה ודעת, שכאשר רבו חזר מביקור בארץ ישראל בסוף שנות ה'ל', 'שאלתי אותו עם איזה גדולים הוא נפגש שם, וממי הוא התפעל, והוא אמר לי שהוא הכי התפעל מר' שמואל אויערבאך.

שלמא רבה בכפילא לקדם הרב הגאון הגדול מו"ה גדל" שור שליט"א אחר מבוא הברכה והשלום כמשפט כאשר חזרתי הביתה לאחר קצת ימים של חופשה ראיתי מכתבו של כת"ר שליט"א

והנני כעת מזדדו להשיב מפני כבוד התורה כי לפי זמן הגעת המכתב היה בכדי שיעשה להשיב מכבר,

ויחד עם ההודאה למר אשר הציע לי דבר גדול באמת ושושן כר נרחב להגדיל תורה ולהאדירה

הנני להודיע כי למעשה זה נראה לע"ע מאוד רחוק לנסוע מפה לשם, וממילא אין זה עומד על הפרק

והנני חותם בברכה כי יזכהו ה' להגדיל תורה מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת

מוקירו ומכבדו כיום ערכו שמואל

כזכור בשנת תשמ"א, גדולי הדור היו מרנן הסטייפלר וה"אבי עזרי", מרנן הגרש"ז אויערבאך והגרי"ש אלישיב, ובארה"ב היו מרן הגר"מ פיינשטיין ומרן הגר"י קמינצקי. ובאותה תקופה התבטא על רבי שמואל שהוא מגדולי הדור בנגלה ובנסתר והוא לפלא."

אלא שבמכתב האוטנטי המתפרסם כאן לראשונה, מתגלה עובדה מסעירה ובלתי ידועה, שעוד כאשר היה רבינו בן 42 בלבד, הציע זאת הגאון הגדול רבי גדליה שור זצ"ל ראש ישיבת תורה ודעת לרבינו. וזה תוכן המכתב אשר השיב לו רבינו - שלא רשם תאריך בראש המכתב, אך חותמת בית הדואר על המעטפה המבוילת הותירה עדות כי מדובר בשנת 1974 (תשל"ד) - לפני יובל שנים בדיוק:

בעה"י כ"ה לחודש מנ"א

וראשו מגיע השמימה

לקראת יום הזיכרון השישי של רבן וליבן של ישראל מרן רבינו ה'דרכי שמואל' זצוק"ל, זכינו לשעה של קורת רוח ושמימה מעט מזעיר מזיכרונותיו של תלמידו הותיק שלימים זכה להיות שכנו ואחינו הקרוב, הגאון רבי אברהם חיים ריבלין שליט"א מראשי ישיבת דרכי שמואל בבית שמש ♦ את הדברים היחודיים שמענו יחד עם חלק מבני המשפחה שהוסיפו אף הם לספר מאשר זכו לראות במחיצת מרן זצוק"ל, ותשואות חן להם על כך שניאותו לשתף את הדברים עם קוראי גיליון זה

הרב יוסף וולפא

ומשמש בה שוב ושוב, תוך כדי שהוא מתעמק במחשבותיו. אני כחברותא לא תמיד הבנתי מה הוא חושב כ"כ הרבה, אבל היה מפעים לראות כיצד הוא משקיע בה הרבה עמל ויגיעה למשמש שוב ושוב בקושיא מוכרת וידועה."

"לאחר תקופה עזב רבנו זצוק"ל את ישיבת קול תורה, ובמשך כחצי שנה היה ללא הרבצת תורה לבחורים, אך המשיך בתפקידו המקביל בראשות 'כולל שם' שב'מוסיוף'. זכיתי באותה תקופה ללמוד עמו בחברותא בסדר ב'. זכורני שבאלול הוא עבר איתי במהירות על רוב מסכת יומא, כשמידי פעם ציין לעצמו את עיקרי הדברים בסוגיות, "כאן יש תוספות ישנים מחודש", "כאן יש קושיא של האחרונים", וכיו"ב. אני לא הצלחתי לעקוב אחר כל מרוצת לימודו, אולם קיבלתי מושגים מרוממים בגדלות התורה. מאידך, גם הייתה תקופה מסוימת שהוא למד עימי בעיון רב סוגיא אחת בפרק איזהו נשך. גם בלומדי עמו בעיון לא הגעתי להשגותיו כמובן, אך תמיד ידע להסתיר את גדולתו ולתת הרגשה כאילו אנו לומדים יחד."

הבן, הרב הגאון רבי משה אהרן שליט"א ר"מ ישיבת שירת התורה בירושלים מוסיף: "בתקופה שזכיתי להיות סמוך על שולחנו של רבנו בסעודות שבת (תשס"ג-תשס"ד), הוא היה נוהג ללמוד בסעודות משנ"ב עם ביה"ל, בזמני הוא למד סוף ח"ג ואח"כ ה' עירובין בח"ד. הוא היה קורא במהירות את דברי הבה"ל תוך כדי שהוא מחשב לעצמו את עיקרי הסוגיות ושיטות הראשונים. הנוכחים לא יכלו לעקוב אחריו, אולם קיבלו מושגים גבוהים בגדלות בתורה."

הגאון רבי אברהם חיים שליט"א מוסיף ומספר: "בתקופה שלמדתי עמו ב'כולל שם', היה ראש הישיבה זצ"ל פחות מעורה עם ציבור האברכים בכולל, אולם ותיקי הכולל שלמדו בו בשנים קודמות יותר, היו משוחחים בהתפעלות רבה על הגדלות התורנית הבלתי נתפסת שהם

כשאני ועוד כמה מחבריי טעמנו וראינו כי טוב החלטנו להישאר גם אח"כ לזמן חורף (ואגב, בהמשך, כשידיכרתי בלימוד עם מו"ר הגאון הגדול רבי ברוך ויסבקר זצ"ל, אמר לי: 'כבר ניכר עליך שהנך תלמידו של ר' שמואל')."

"לאחר כחצי שנה זכיתי להתקרב יותר למרן זצוק"ל, עת הציע לי לשידוך את אחייניתו, הלא היא רעיית הרבנית תח"י, בתו של גיסו ודודו, מו"ח הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל (שהיה אחי מרן הגרש"ז זצ"ל, ורעייתו, חמותי ע"ה, הייתה אחותה של הרבנית ע"ה), כשרבנו יחד עם הרבנית ע"ה משמשים כשדכנים, ואף הפגישות נערכו בביתם. השידוך בינינו נסגר באדר תשל"ט ונישואינו התקיימו באלול, ומאז זכיתי להיות גם אחיינו. בכל אותה תקופה המשכתי לינוק מתורתו, כשגם לאחר נישואיי המשכתי ללמוד בצילו בקיבוץ שעל ידי הישיבה."

החברותא עם רבנו

"בתקופת קול תורה זכיתי ללמוד עם מרן זצוק"ל בחברותא. הלימוד עמו לא תמיד התנהל באופן המקובל בין חברותות, ואולי דווקא בגלל כך היה ניתן לקבל ממנו מושגים מאוד מרוממים. בתקופת קול תורה בתחילת זמן קיץ תשל"ט התחילו פרק השותפין בב"ב, ובימי חוה"מ פסח פגשני רבנו זצוק"ל ואמר לי: 'אחרי פסח מתחילים השותפין, כן?', אני הבנתי שכוונתו לתחילת הזמן בישיבה והשבתי 'כן, אני יודע'. למחרת פגשני רבנו שוב ואמר: 'אחרי פסח מתחילים השותפין?', ושוב אמרתי בתמיהה ובאי הבנה: 'כן, אני יודע', עד שמרן זצוק"ל ראה שאיני מבין את כוונתו והסביר שאבוא אליו באסרו חג לביתו להתחיל בלימוד הפרק. התחלנו ללמוד יחד את התוס' 'לפיקך', שם יש את הקושיא המפורסמת של הגרע"א הידועה לכל צורב, ויש להניח שרה"י זצ"ל כבר מסר עליה כמה וכמה שיעורים, ולמרות זאת, הוא היה נראה כמי שנתקל לראשונה בחייו בקושיא, ובמהלך בוקר שלם הוא הפך בקושיא

הוא הצניע הרבה את גאות נפשו, אולם באותן שנים נפשו גחלים תלהט. אגב, לימים כשהוצע לי קודם נישואי דירה בסמוך לביהכנ"ס הגדול בשכונות זכרון משה, ציין מרן זצוק"ל בפניי שישנה מעלה גדולה להתגורר ליד שטיבלאך, שכן כך אפשר להתפלל במתינות רבה, התפילה על פני המניינים המאוחזים יותר."

"מעניין לציין כי באותן תקופות הייתה לרה"י זצ"ל קביעות ללמוד אחר התפילה 'חוק לישראל'."

תקופת קול תורה והשידוך עם אחיינית רבנו

"בהמשך זכיתי להתקרב למרן זצוק"ל ולהפוך לתלמידו. היה זה כשלמדתי בישיבת פוניבז', ולקראת זמן אלול תשל"ח התבשרנו כי נפתח 'קיבוץ' בישיבת קול תורה שיעמוד בראשות רבי שמואל זצוק"ל (ואגב, בנותן עניין לציין שמו"ר הגאון הגדול רבי ברוך ויסבקר זצ"ל שכיהן אז כר"מ צעיר בקול תורה, וזכיתי שם לקבל ממנו רבות, היה מאלה שדחפו להקמת הקיבוץ והבאתו של רבנו לעמוד בראשו). קסם לי מאוד ללמוד בקיבוץ המדובר, הן כבוגר קול תורה אליה הייתי קשור מאוד, ובעיקר משום שרבנו, שכבר אז פקיע שמייה בכל עולם התורה כשהכל שחים אודות התלמיד חכם העצום משיבת איתרי שידוע את כל התורה כולה בעיון, יעמוד בראשו."

"באנו אז קבוצה של 6 בחורים ל'חיזוק' לזמן אלול והתחלנו ללמוד פרק אלמנה לכ"ג ביבמות, ומאז חשתי כי נפתחים בפני שיערים חדשים בעומק הבנת התורה"ק. אמנם היה קשה לנו להבין את השיעורים שנאמרו על ידו מפעם לפעם לבני הקיבוץ, אך הדיבור בלימוד עמו במהלך הסדרים היה עבורנו כטל חיים, ומשם נמשכתי ונקשרתי אליו בכל ליבי. דבר שכח היה שהיינו ניגשים אליו בתחילת הסדר לשוחח על נקודה בסוגיא, ושיחתנו הייתה נמשכת עד סוף הסדר כשאנו לא חשים כלל בחלוף הזמן."

בתחילת דבריו מבקש הגאון רבי אברהם חיים שליט"א להדגיש: "עיקר היכרותי עם רבנו זצוק"ל הייתה בשנים המוקדמות יותר, וכידוע שהוא עצמו התבטא לא אחת, שיישנם שזכו ועלו ונתעלו בצעירותם, ובשנותיהם המאוחרות נעצרה עלייתם הרוחנית, אך גדולי ישראל האמיתיים גם כשהגיעו לשנות הזקנה והשיבה המשיכו ביתר שאת וביתר עוז את עלייתם הרוחנית, ואצלו ראינו במוחש שהיו הדברים הללו בבחינת 'נאה מקיים', וממילא יש להניח שתוקף גדולתו ודרגותיו הגבוהות אליהן הגיע בשנותיו האחרונות, הן יותר מכפי שהיה בשנים המוקדמות יותר, כשגם אז ראשו הגיע השמימה ודרגותיו היו למעלה מהשגתי."

הזיכרונות המוקדמת עם רבנו

הגאון שליט"א פותח בתיאורו את היכרותו עם מרן זצוק"ל: "ההיכרות שלי עם רבנו זצוק"ל החלה כבר משנות הילדות המוקדמות. הורי התגוררו באותה שכונה (מקור ברוך), ופעמים רבות הודמן לי כילד להתפלל עמו יחד באותו מנין, אם זה בשטיבלאך ברח' רשב"ם בימות החול, ואם זה בזכרון משה' בשבתות, שם היה מתפלל עד שנפתח מנין 'חניכי הישיבות' שבישיבת שער השמים."

"כבר כילד כשראיתי את תפילותיו חשתי שאני עומד לפני אדם קדוש ומורם מעם. מרן זצ"ל לא התפלל במנין אחד, אלא התחיל במנין מסוים והתמשך בתפילתו בהשתפכות הנפש כשתפילתו מתפרסת על פני כמה מגינים. קשה לתאר את המתקוות והתלהבות שליוו מידי יום את אמירת הפסוקי דזמרה שנמשכה זמן רב, ובפרט לא יישכח ממני המחזה נורא ההוד בשעת אמירת קדושה של מוסף בשב"ק בזכרון משה, כשראש הישיבה זצוק"ל נצמד לארון הקודש כשכל גופו מפרסם בדביקות עילאית ומקדיש ליוצרו כאחד השרפים והאופנים [בשנים המאוחרות יותר

"פעמים רבות עלה רבנו על יצועו סמוך לעלות השחר, וקם להתפלל לפי זמן קרי"ש של הגר"א [בכדי להספיק זמן קרי"ש, היה עליו להתחיל את התפילה זמן רב מאוד קודם, שכן פסוקי דזמרה לבדם לקחו לפעמים למעלה ממחצית השעה]. הרבנית ע"ה הייתה טוענת בפני רבנו: "אני אמנם יודעת שלמדת כל הלילה, אך מה יאמרו התלמידים שרואים את ראש הישיבה מתפלל לאחר זמן קרי"ש הראשון?".

"לראות את רבנו חוזר מהישיבה היה מחזה מפעים, היה ניכר שהוא שקוע בשרעפיו בעומק הסוגיא כשידיו מתנועעות לקצב מחשבותיו, ובתנוחה זו הוא עלה במדרגות ונכנס לביתו, הוא אמנם בדרך 'שלום' בחמימות, אך ניכר היה על כל כולו כי ראשו וליבו נתונים לסוגיא".

"והנה עובדה מפעימה על גודל שקידתו של רבנו כפי שזכינו לראות בעינו מבעד לחור שבדלת: רבנו זצ"ל היה מקפיד מאוד שלא להשתמש בחשמל בשב"ק, ובאותם ימים היו מצברים שהספיקו בקושי לנורת פלורסנט אחת למשך סעות שבת. רבנו הקפיד שגם התאורה בחדר המדרגות תהיה מחשמל כשר, ולשם כך הותקנה נורה קטנה שהטילה אור קלוש, אולם כל זאת לא מנע מרבנו לעמוד בחדר המדרגות בליל שב"ק עם גמרא קטנה בידו, ולהגות בתורה במשך שעות רבות לאור המנורה הקלושה, כפי שזכינו לראות בעינו לא פעם ולא פעמיים".

"ולא רק בשבתות. רעייתי תחי' ראתה לילה אחד מימות החול את רבנו יושב בחדר המדרגות עם גמרא ולומד, כשימדי דקה הוא מדליק את האור שכבה אוטומטית ושב לתלמודו. למחרת שאלה רעייתי את הרבנית ע"ה לפרש המחזה, והיא סיפרה לה כי רבנו היה עייף מאוד והיא שכנעה אותו לעלות על יצועו, והוא אכן עשה כן בכדי לרצותה, אך לאחר זמן קצר רצה לשוב לתלמודו בלי להעיר אותה, ולכן יצא ללמוד בחדר המדרגות".

"זכורני שלאחר נישואי רבנו הדריך אותי בבניית ביתי, ואמר לי שכעת מתחילה תקופה בה נכנסים לדירה חדשה וקונים רהיטים חדשים וכו', ועלי להשתדל שלא אלו יהיו מקור הסיפוק וההנאה, אלא אך ורק העניינים הרוחניים. אינני יודע כמה זכיתי לקיים הדרכתו זו, אך אצלו ואצל והרבנית ע"ה ראו בחוש שכל חיותם והנאתם היו אך ורק מדברים רוחניים. השמחה אחרי תפילה טובה בה קרנו פניו מאושר, אחרי סדר לימוד טוב שראו על פניו את השמחה השלימה, וכן בכל קיום מצווה, כפי

עבורנו תקופה מרוממת שקשה לתאר. בערבים הייתי זוכה ללמוד עמו בחברותא בביתו, לימודנו לא נמשך שעות רבות, ופעמים רבות הוא היה נרדם על הספה לשעה קצרה, כשאני שב בינתיים לביתי. מעבר לקיר הייתי שומע שלאחר זמן קצר הוא כבר היה מתעורר וממשיך בלימודו כמעט עד אור הבוקר. כשהייתי מתעורר בלילות לבכיים של הילדים, הייתי אוהב להסכית מאחורי הקיר המשותף ללימודו הערב והמשתתף של רבנו. הרבנית ע"ה סיפרה לנו שלעיתים הוא היה טובל את רגליו היחפות בקצרת מים קרים בכדי שלא להירדם".

"ואגב, בשנה שלאחר הסתלקותה של הרבנית ע"ה הוסיף עוד רבנו זצוק"ל להשקיע את עצמו בלימוד התורה"ק במושגים בלתי נתפסים. חמותי - גיסתו של רבינו הייתה מטפלת בכביסות וכדו', והיא העידה כי רוב הלילות המצעים במיטתו של רבנו נותרו ללא שימוש כלל, היות והוא לא עלה על יצועו".

"תקופה מסוימת בימי שכנותנו הוא למד עמי שו"ע הל' טריפות, והוא ביקש ממני שלא ידעו מלימודו, כי "אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין". היינו לומדים בביתו, הוא היה קורא ומבאר את השולחן ערוך ומעיין בביאור הגר"א, ומחשב לעצמו את שיטות הראשונים במילים ספורות. חיבה יתירה רחש רבנו זצוק"ל להערותיו של הגאון ר' שלמה איגור על השו"ע בהן היה מעיין לעיתים קרובות".

שם הראה מרן זצוק"ל את גדלותו בכל חלקי התורה, כל זאת בהיותו כבן ארבעים בלבד!

המגורים בסמיכות לרבנו

"לאחר אירוסינו חיפש חמי זצ"ל דירה עבורנו, ורבנו זצוק"ל הציע את הדירה מולו ברח' גשר החיים 9 שהתפתה באותם ימים. רבנו ברוב רגישותו קרא לי וביקש ממני לשקול היטב אם אני מעוניין לגור באותה קומה יחד עמו - הדוד וראש הישיבה. הוא אמר לי: "אם היה זה קומה מתחת הייתי מציע לך לקנות את הדירה, אולם כיון שזה דירה ממול עליך לשקול היטב האם זה יהיה נוח לכם". "אך אנחנו שראינו לעצמנו זכות גדולה לגור במחיצתו של מרן זצוק"ל, זכינו להיכנס לדור מולו, ושכנות זו השפיעה עמוקות עלינו ועל ילדינו, כמתואר להלן. יחד עם זאת יש לציין כי כל העת חשנו שגם עבור רבנו זצוק"ל והרבנית ע"ה היה זה משובב נפש להתגורר בסמיכות לילדינו, אליהם הם התייחסו ממש כנכדים ורוו מהם רוב נחת. הייתה תקופה ששקלנו לעבור לדירה מרווחת יותר ושיתפנום בלבטינו, ובאותם ימים, כשהרבנית ע"ה שמעה את קול שירתם של ילדינו ששרו 'ותן בנו יצר טוב', קראה לרבנו ואמרה לו: "נקשיב טוב לשירת הילדים המחיה נפשות הזו, כי יתכן שבעוד תקופה כבר לא נזכה לשמוע אותה".

"המגורים בצילו של רבנו היו

זכו לראות אצל רבנו. גסי, הגאון ר' בן ציון וייטץ שליט"א מלונדון (שהקים את ביתו מספר שנים לפני עם אחות רעייתי), למד בשנים המוקדמות יותר כחברותא עם מרן זצוק"ל בכולל הנ"ל, ותדיר היה מספר לי בהשתאות כיצד היה רבנו זצ"ל ניגש לחברותא שעוסקת בעומק הסוגיות במלאכות שבת ומשוחח עימם על תלמודם, לאחר מכן היה פונה לחברותא אחרת שעוסקת בקדשים, ומשם לענייני תערובות ומשם לעניינים החמורים בנשים נזיקין וכו', וכך היה משוחח עם כל אחד מבני הכולל על הסוגיות בהן הוא עוסק, ובכל אותן סוגיות היה נראה כמי שלמדם זה עתה בעומק העיון, והמדובר היה באברכים תלמידי חכמים מופלגים שהתפרסמו ברבות הימים כגדולי תורה".

"כשעברתי לגור בקריה החרדית בית שמש, פתח מרן זצוק"ל עבורי כולל אברכים שאעמוד בראשותו, והוא זה שנשא בעול קיומו, כשהוא נעזר בכך רבות בגיסי הגאון ר' מנדל אויערבאך שליט"א. רבנו הורה לי שבסדר ב' ילמדו האברכים במסגרת 'ליבו חפץ', כפי שהיה ב'כולל שם". הבן, הרב הגאון רבי יצחק שליט"א ר"מ ישיבת תפארת שמואל בירושלים, מוסיף לספר בשם חתנו הגאון רבי אברהם נובגורוצקי שליט"א ראש ישיבת היכל יוסף שלום, כי גם בישיבת איתרי הנהיג ראש הישיבה, הגאון רבי מרדכי אליפנט זצ"ל כי בסדר ב' ילמדו האברכים במקום שליבם חפץ, וגם

שידוע ומפורסם מאוד אצל כל מי שדרכה כף רגלו על סף מפתנו של רבנו.

”בהקשר לכך אספר אפיזודה מעניינת: כשיצא ”ש”ס טלמן” הראשון עם הדגשת הדיבור המתחיל ‘ברש”י, שלח לו המו”ל מהדורת ‘פנינים’, ורבנו מאוד שמח על זה, וראה בכך סיוע גדול לסדרי לימודו שכללו גם חזרות מהירות על דפים מרובים. מגודל שמחתו השתוקק רבנו לברך שהחיינו על הש”ס, וביקש מהרבנית ע”ה שתכין לו פרי חדש, ואז בירך בהתרגשות גדולה שהחיינו כשעיקר כוונתו על הש”ס החדש”.

”גם הרבנית ע”ה ראתה את כל אושרה וסיפוקה בלימודו של רבנו. פעם אחת רעייתי תחי’ נכנסה לביתם ומצאה את רבנו עומד ומתלבט האם לצאת לשיבה, היות והרבנית ע”ה גנחה אז מיסורים נוראים והוא לא רצה להניחה לבדה. רבנו עמד לצד רעייתו בדאגה והשתתפות, והיא מצידה הפצירה בו שילך לשיבה. רעייתי תחי’ הציעה שהיא תישאר עם הרבנית, אולם רבנו שידע בה שהיא מטופלת בילדים קטנים חשש לסמוך עליה. לבסוף הגיעה לשם במפתיע בת דודתנו שגרה בכניסה הסמוכה והציעה להישאר עם הרבנית, או אז אורו פני רבנו, הוא הודה בחוס ונפנה לשיבה”.

”באותם שנים, היו מתכנסים רבים מתלמידי רבנו בביתו מידי סעודה שלישית לשמוע מדברי תורתו, כשפעמים רבות היה בין הנוכחים הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט”א לרפ”ש. רבים מהאברכים היו מגיעים עם בני משפחתם וילדיהם, ואז היו הנשים והילדים מתכנסים בביתנו יחד עם הרבנית ע”ה, שהיתה מומחית מאוד בהעסקת הילדים הקטנים, וכך דאגה לבל יופרע הציבור הקדוש מלימודו”.

”באופן כללי, קדושת השבת הייתה מוחשית ביותר בבית רבנו, אך לא רק קדושת השבת, אלא קדושת כל מועד וראש חודש. כמוכן שהדבר התבטא ברוממות התורה והתפילה שבאותם ימים, כשהכל חשים על רבנו שליט”א את קדושת היום, אולם הדבר התבטא אף בפרטים הקטנים ביותר, ובהקשר לכך אציין שהמנהג בבית רבנו היה להוסיף בשבת ראש חודש מעט מלפפונים ל”איי מיט ציבאלע” (ביצים ובצל הנהוגים בסעודת שבת בבוקר), לכבוד ראש חודש”.

”היו שנים שהיינו נוסעים בבין הזמנים יחד עם רבנו והרבנית לאשדוד (שהינו בדירה של גסי, הגאון ר’ ירחמיאל שינסקי שליט”א), ובדירה מולנו שהה מרן רבנו הגרי”ש אלישיב זיע”א.

באותם ימים, נהגה הרבנית ”לכבוד בין הזמנים” להגיש לפני רבנו מידי בוקר ‘מעדן’ חלבי, כשהיא מקפידה מידי יום שהמעדן יהיה בצבע אחר מיום האתמול. יצוין כי רבנו זצוק”ל היה נוסע באותה תקופה מידי בוקר לרחוץ בים, והקפיד לנחל ולאגור כוחות. מהתנהלותו של רבנו היה ניכר שהוא חש שמי שציווה לעסוק בתורה עד כלות הכוחות, הוא גם ציווה על החלפת הכוחות בבין הזמנים למען המשך העליה בתורה”.

איש קדוש עובר עלינו

”בתקופה הראשונה לפתיחת הישיבה, הייתי הולך עם רבנו מידי בוקר מביתו לשיבה הקדושה, והיינו נוסעים באוטובוס מרח’ יפו. גינוני הקדושה ושמירת העניינים שלו היו להפליא. בהגיענו למקומות מסוימים היה רבנו זצוק”ל עוצם עיניו ואני הייתי מעדכן אותו להיכן לפנות, מתי לעלות ולרדת מן האוטובוס וכדו”.

”כשנפטר מרן הסטייפלר זצוק”ל והתקיימה אשכבתיה דרבי ביום ראשון בבוקר, סוכם שהרב דוד סגל שליט”א יבוא לקחת את ראש הישיבה זצוק”ל ללוויה, אך הייתה איזו סיבת אונס שגרמה לר’ דוד להתעכב, ורבנו שרצה מאוד להספיק את הלווייה הציע לי שניסע בקו 400 שיצא אז מהתחנה המרכזית ברח’ יפו. כשהגענו לרח’ שהובלתיו (בסופו של דבר נתקיים ברבנו ירצון יראיו יעשה), ולפני שנכנסנו לתחנה המרכזית הגיע ר’ דוד סגל שליט”א ולקחה ללווייה)”.
”וככלל, גינוני הקדושה של רבנו זצוק”ל היו להפליא, ואספר לדוגמה: היות ודירתנו הייתה מול דירת רבנו, הייתה נוהגת רעייתי תחי’ להיכנס מפעם לפעם לבית הרבנית ע”ה. באחת הפעמים חזר רבנו זצוק”ל מהישיבה, ובמקום לתלות את החליפה כהרגלו על המתלים הסמוכים לדלת הכניסה, הוא הניח אותה על אחד הכיסאות

בסלון. הרבנית ע”ה התפלאה על כך ואמרה לרעייתי תחי’ שבוודאי דברים כגו, ומשהלכה לבדוק במתלים ראתה שתלויה שם חגורה של רעייתי, ולכן רבנו זיע”א נמנע מלתלות שם את חליפתו”.

”ובהקשר לשמירת העניינים של רבנו, כשבני הגדול הוזקק למשקפיים, דפקו בדלת ביתנו רה”י יחד עם הרבנית, והציעו לנו בפנים מאירות מאושר את משקפיו של רבנו זצוק”ל ששימשו אותו בילדותו. אז נודע לנו כי רבנו זקוק למשקפיים, ולא ידענו מדוע הוא אכן לא מרכיב אותם. לימים סיפרה חמותי ע”ה לילדים שרבנו החליט בצעירותו להימנע מהרכבת משקפיים בכדי לשמור על עיניו בקדושה ובטהרה”.

”רבנו לגודל קדושתו גם היה מרבה בתעניות בלא שאיש ידע על כך, כתעניות שובבי”ם וכדו”. מעשה היה וערכנו חלאקה לבנו, ורבנו יחד עם הרבנית ע”ה נכנסו ושמוחו יחד איתנו. כיבדנו את רבנו בצלחת קוגל והוא הודה בחוס ולקחה לביתו. לאחר מכן סיפרה לנו הרבנית ע”ה כי ראש הישיבה זצ”ל שרוי היום בתענית שובבי”ם וכלל לא טעם מהקוגל”.

”לאחר התקופה הראשונה בה זכיתי ללוות את רבנו זצוק”ל לשיבה מידי בוקר לסדר א’, הוא החל להתפלל בישיבה תפילת שחרית. מנהגו היה לצאת מביתו כשהוא כבר עטוף בטלית ותפילין, ולנסוע במונית עד הישיבה. באותם בקרים הייתי אוהב להסתכל דרך החור שבדלת ביציאתו מביתו, והיה זה מידי בוקר מחזה מעורר במיוחד. הוא היה עומד עטור בטו”ט, מנשק את המוזה בפיו (לא בידו), ואחר כך עומד במשך כדקה בעיניים עצומות שקוע בשרעפיו. ניתן להניח שהוא קיים אז את דברי הרמב”ם (י א):
‘חייב אדם להיזהר במוזה... ובא זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב”ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע

שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמוציא אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ד’ סביב ליראיו ויחלצם”.

במצותיו חפץ מאוד

”הזהירות מחמץ בבית רבנו הייתה מופלאה ביותר. הוא היה נוהג תמיד לומר לרבנית ע”ה כי יש להקפיד במשך כל השנה על שני סוגי נקיות, על נקיות של הלב לקראת יום הכיפורים, ועל נקיות של הבית לקראת הפסח, ואכן, בכל השנה כולה חרד רבנו זצוק”ל שלא יניחו שום ספר בסמיכות לחמץ וככלל שלא יצאו עם החמץ מחוץ למקום הסעודה”.

”אין לתאר את גודל עמלו ויגיעתו של רבנו להדר במצות ד’ מינים. בשנותיו המאוחרות זכה שהסוחרים יתחרו ביניהם מי יעניק לו את הד’ מינים המהודרים ביותר, אולם אני זוכר אותו מהשנים הצעירות, בהן היה מחזר אחר סוגי זוני אתרוגים רבים לצאת בהם ידי חובה. באחת השנים הלכתי עמו לרכוש זון מסוים של אתרוג שהיה חסר לרבנו. משלא מצא רבנו את מבוקשו בחנות אמר לו המוכר שבהמשך היום אמור להתבצע קטיף נוסף שיישלח אל בית האריזה ומשם אל החנות. רבנו התיישב בחנות, פתח גמרא ושקע בתלמודו, ומידי כ-10 דקות ביקש ממני להתקשר מהחנות אל בית האריזה ולברר אם כבר הגיע הקטיף החדש. לאחר שהקטיף הגיע החיש רבנו פעמיו לבית האריזה בכדי לבחור אתרוג מהודר מהזון שעדיין לא השיג. רעייתי תחי’ מספרת כי בימי נעוריה הדוד מרן זצוק”ל לא היה מצליח למצוא אתרוג מרוקאי מהודר, וביו”ט אחר הצהריים היא הייתה צועדת עם אחיותיה רגלית מבית וגן, מרחק כשעה הליכה עד בית רבנו, בכדי להביא לו אתרוג מרוקאי”.

”רבנו היה מקפיד לברך וליטול את הד’ מינים בסוכה, וגם שלא להפסיק בין הברכה לאמירת ההלל. בשנותיו האחרונות היו בני הישיבה אומרים את ההלל במחיצתו בסוכת הישיבה, אולם אני זוכר אותו מהשנים הצעירות יותר בהן עדיין לא היה מנין שהתפלל בסוכתו וגם לא בכל בתי הכנסת הייתה סוכה, ואז מרן זצוק”ל היה מתפלל שחרית במנין מוקדם, חוזר לביתו קודם ההלל ונוטל בסוכתו את הד’ מינים עם כל זני האתרוגים,

ומשם צועד למנין מאוחר יותר בלא הפסק דיבור כשלולבו בידו".

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

"אולם זאת יש להדגיש, כי יחד עם ההרגשה שאנו חיים לצידו של אדם קדוש ומרומם, שאכן גרמה לנו לנהוג כלפיו ב'יראת הרוממות' רבה, אך הוא מצידו התנהל עמנו בפשטות, כשכן טוב ולבבי וכדוד נפלא לילדים. פעם אחת שיחקו הילדים ב'רכבת', הם העמידו את הכיסאות בשורה, מינו כרטיסן וכו'. רבנו שב באותה שעה מהשיבה, ונהנה למראה משחקם של הילדים, הוא התיישב בפשטות על אחד הכיסאות, ושאל 'כמה עולה כרטיס'..."

בהקשר לכך מוסיף הבן רבי משה אהרן שליט"א: "באחד מימי הבחירות הביא אבא מהקלפי פתקים מכל המפלגות בכדי שנוכל לשחק בהם, ואכן 'שיחקנו בחירות'. באותה שעה נכנס רבנו וצ"ל לביתנו, וכשראה את משחקנו אמר לנו בחיוך: 'רק היום משחקים בזה, מחר חוזרים ללמוד'". הגאון רבי אברהם חיים שליט"א מוסיף ומספר: "גם הילדים מצידם חשו עמו מאוד 'היימיש'. כשהגננת של בתי תחי' אמרה לילדות לבחור קרוב משפחה בכדי לשלוח אליו 'שנה טובה', בחרה בתי ללא היסוס את 'הדוד' - רבנו וצוק"ל, ואכן, ברכת ה'שנה טובה' הילדותית הגיעה אליו בדואר, והוא ממש שמח בה והרעיף בחיוך רחב ברכות רבות על ראש הילדה".

"רבנו וצוק"ל חש עצמו כמו 'סבא' של הילדים. קרה פעם ומוכר ספרים שטח את מרכולתו בפתח היציאה מהשיבה. רבנו וצוק"ל הבחין בדוכנו בספרון על הגולם מפראג, ורכשו בכדי לתת אותו מתנה לילדינו, ששמחו מאוד במתנתו".

"בעת הצורך, הוא גם היה מדרין אותנו בחינוך ילידינו. כשנולד בני השני, אמר לי רבנו כי היות והבן הראשון הורגל עד כה להיות כבן יחיד, על כן יש להמשיך ולהעניק לו את התחושה שהוא החשוב, ואילו הבן השני הרי כבר נולד למציאות שהוא לא בן יחיד, והדבר לא יפריע לו".

"רבנו וצוק"ל היה מדריכני בכל שלב משלבי חיי. כאשר התחלתי להרכיב תורה לתלמידים שאלתי את מרן וצוק"ל מה אעשה כשיש בין התלמידים רמות שונות ממצוינים יותר ועד חלשים יותר, לאיזו רמה עלי להתאים את השיעור? רבנו וצוק"ל אמר לי את דברי אדונו הגר"א על

שהוא זוכרם מימי ילדותו, רבנו השיב בחיוך של התחמקות: "מה יותר רבותא?"

הגאון רבי אברהם חיים שליט"א מוסיף: "כמובן מאליו, רבנו הקפיד להשתתף בכל שמחותינו בנוכחות מלאה, כאילו היה הסבא של הילדים. כבר מצוה של כננו הבכור, הרב הגאון ר' פינחס אליעזר שליט"א, חלה רבנו בדלקת ריאות ואביו מרן הגרש"ז צ"ל הזהירו שלא יבוא לבר מצווה ויסכן את בריאותו. כשמרן הגרש"ז הגיע לשמחה, הוא שהה בה זמן ממושך שלא כהרגלו, בהסבירו לנכדו חביבו הרה"ג ר' אהרן גולדברג שליט"א: 'הרי אני הוריתי לרבי שמואל שלא יבוא לשמחה, אם כן אני צריך להשתתף בה כממלא מקום, והוא הרי היה שווה בשמחה זמן רב'".

הבן ר' משה אהרן שליט"א מספר: "כשהייתי בכיתה ח' נפתחה בירושלים ישיבה חדשה לצעירים שרבנו מאוד עודד את פתיחתה ופעל רבות למענה, ובהוראתו נרשמתי לישיבה. כחלוף הזמן הייתי מאוד מאוכזב מכך שאני הולך כמעט לבד לישיבה חדשה, ולא יחד עם החברים לישיבות המוכרות והותיקות דאז. רבנו וצוק"ל ראה במצוקתי, והחליט כי הישיבה החדשה כבר מבוססת דיה ואני יכול ללכת לישיבה שליבי חפץ, אולם הרישום לישיבות (שבאותן שנים היה בחודש אדר) כבר הסתיים. באותה תקופה כבר גרנו בבית שמש ולא היינו שכנים של רבנו, אולם היינו מגיעים אליו מידי שנה לחג השבועות כמתואר להלן. בערב חג השבועות נשכבתי לאגור כוח לקראת הלילה הגדול באחד החדרים בבית רבנו, והנה רבנו נכנס לחדר ופונה אלי באבהות וברוך: 'מוישי, יש לך ד"ש מהרב... דיברתי איתו היום והוא אמר שהוא מאוד שמח שיהיה לו בישיבה

בחור כמוך. נו, עכשיו תוכל כבר לקבל יום טוב בשמחה?'".

הגאון רבי אברהם שליט"א נזכר בחג השבועות בבית רבנו: "לאחר פטירת הרבנית ע"ה, זכינו להיות במחיצתו של רבנו וצוק"ל ולהתאכסן בביתו מידי שנה בחג השבועות. את סדר ליל שבועות הוא התחיל מיד בתחילת הלילה, ובמהלך הסעודה הוא כבר היה אומר את ה'תיקון' באימה (בשנים מאוחרות יותר הוא צירפני יחד עם שניים, אחד מהם היה בני ר' פינחס אליעזר שנעשה בר מצווה מספר חודשים קודם לכן וטרם התמלא זקנו, ועשה בפנינו 'התרת נדרים' על אמירת התיקון). ביום שבועות האוירה הייתה משתנה לעליצות ושמחה מדבקות, וה'עבירו לי עגלא תילתא' הורגש ביתר שאת. רבנו וצוק"ל נהג להדגיש כי הוא מקיים כפשוטם את דברי הרמב"ם אודות ה'חציו לכם', והיסב שעות רבות על שולחנו לסעודת יו"ט. במהלך הסעודה היה לומד עם הנוכחים סוגיות במסכת חגיגה, ומרבה בשירה ובזמרה ובמילי דשופרא. הבנים מוסיפים ומספרים כי בליל שבועות לאחר תפילת מעריב, כשהיו תלמידי הישיבה מלווים את רבנו וצוק"ל לביתו בשירה ובזמרה, היה רבנו נוטל בידיו את ידי הילדים, ובוחנם בחביבות על תלמודם, ולפעמים גם בחנם על שמות הנשיאים: "מי היה הנשיא לשבט ראובן? ולשבט שמעון?" (שכן חג השבועות חל תמיד בפרשיות במדבר ונשא). הבן ר' יצחק שליט"א מספר: "רגישותו הרבה לרגשותיהם של הילדים הייתה להפליא. פעם אחת אבא לקח את האחים לביקור אצל רבנו, ומשום מה אני הגעתי מאוחר יותר, כשרבנו כבר עזב את ביתו בכדי לנסוע למרן רבנו הגרי"ש אלישיב וצוק"ל. רבנו כבר ישב ברכב, וכשראה אותי מהחלון הבין מיד שאני מאוד מאוכזב על שהחמצתי את הביקור, משכך, צירף אותי לנסיעה, וכך זכיתי להיות נוכח בפגישת רבנו עם מרן הגרי"ש. אין לתאר את הפחד הנורא שאפף את רבנו בעת כניסתו למרן הגרי"ש. בסיום הביקור הציגני רבנו בפני מרן הגרי"ש כ"נכדו של רבי רפאל דוד אויערבאך" וביקש עבורי ברכה".

ר' יצחק שליט"א ממשיך ומספר: "גם בתקופה מאוחרת יותר, כשהתעוררה לי שאלה על שידוך שכבר היה בשלבים מתקדמים, ביקשתי כמובן את עצת רבנו, וכשחשב שאין ליכי שלם עם עצתו, שאל אותי ברוב חביבות: "יצחק, אתה רוצה שנשאל את הרב אלישיב?", ואכן, הוא נסע למרן הגרי"ש, שכמובן ענה כדעת רבנו".

עוד מספר ר' יצחק שליט"א: "בתקופת בחורתי, הייתי מגיע לרבנו מפעם לפעם לסעודה שלישית, וכך נחשפתי לעובדה מפעימה המלמדת את תחושת האחריות אותה חש רבנו לעולם התורה. באחת הפעמים דיבר רבנו במהלך הסעודה על הצורך בשמיעת שיחות מוסר בשיבות הקדושות, ואמר שפעם למשגיחים בשיבות היה מעמד מאוד מיוחד ודבריהם היו נשמעים (והתבטא: "פעם המשגיחים היו העיקר בשיבות"), אולם כיום שעיקר המעמד הוא לראשי הישיבות, על ראשי הישיבות לומר מוסר לתלמידים כדי שדבריהם ישמעו, ובתוך כך שאלני האם בשיבה בה אני לומד מוסרים ראשי הישיבות שיחות מוסר. עניתי לו שראש הישיבה מוסר אחת לשלושה שבועות שיחה, אך היא לא ממש 'מוסר', אלא יותר 'מאמר' של 'מחשבה'. כעבור כמה ימים קרא לי ראש הישיבה ושאלני: "מי סיפר לך שמואל שאני לא מספיק מדבר מוסר, ועוד אמר לו אלו סגנון דיבורים אני מדבר?". התברר שרבנו, באחריותו לעולם הישיבות, התקשר לראש הישיבה והביע את ביקורתו הן ביחס למיעוט השיחות והן ביחס לסגנון, ואכן, לאחר מכן שינה ראש הישיבה מעט מסגנון שיחותיו ושילב בהן יותר מוסר".

הבן ר' משה אהרן שליט"א מספר: "כשנפטר סבתי ע"ה, גיטתו ודודתו של רבנו, למדתי בשיבה, ולאחר ההלוויה חזרתי לישיבה

ברכבו של רבנו. בדרך שאל אותי רבנו: "כבר הייתה ארוחת ערב בשיבה, היכן תאכל ארוחת ערב?". ניסיתי לשכנע את רבנו שאינני רעב כלל ואוכל לחכות למחר בבוקר, אך רבנו לא אבה לוותר על מצוות הכנסת אורחים שהודמנה לידו, ואמר: "יש כאן הכנסת אורחים אמיתית, אין לך איפה לאכול", והזמיני לאכול בביתו כשהוא עומד על גבי ומשרתני. הוא הושיבני בסלון, הגיש לפני לחם וגבינת קוטג', והמשיך לחטט בארונות המטבח בחפשו הידור מצווה בהכנסת אורחים. לאחר מספר דקות נכנס לסלון ובידו... "ביסלי" שמצא באחד הארונות, ואמר לי: 'תערבב את זה עם הגבינה'...".

שכן טוב

הגאון רבי אברהם חיים שליט"א מתאר את יחסי השכנות של רבנו עם שאר השכנים: "רבנו היה 'שכן טוב' לכל דיירי הבנין באופן מפליא. הוא והרבנית ע"ה היו הכתובת המרכזית לכל בעיה של כל אחד מהשכנים, אם זו בעיה רפואית, כספית, או כל בעיה אחרת. בקומה הראשונה התגוררה אלמנתו של הגאון ר' בן ציון דיוס זצ"ל (בנו של הגה"צ רבי מתתיהו דיוס זצ"ל) שנפטר בצעירותו בעיצומו של קידוש בליל שבת, בהותירו אחריו אלמנה ויתומים רכים. רבנו זצוק"ל היה לומד עם היתומים מידי שבת כאב עם בניו, ואף כותב לרבי'ה בחיידר

את ה'צעטאלע' (פתק). אחד הבנים למשפחת דיוס סיפר לי, כי כשהוא ידע טוב היה כותב רבנו שהוא ידע "מצוין מצוין", וכשהוא לא כ"כ ידע טוב, היה רבנו כותב שהוא ידע "מצוין".

"ב'שיכון הרבנים' הסמוך למקום מגורי רבנו דאז, היה מתגורר רב זקן ניצול שואה, שבעברו היה רב קהילה מפוארת באירופה, אולם בארץ לא הכירוהו והיה לו בית כנסת עם מנין מצומצם וכולל אברכים קטן. אותו רב נהג לדרוש בבית מדרשו בשבת הגדול ושבת שובה, ורבנו זצוק"ל היה הולך עמי תדיר לשמוע את דרשתו בכדי לכבדו ולחזק את מעמדו. רבנו היה יושב מולו ומקשיב ברוב קשב. הלה היה מחלק את דרשתו להלכה ולאגדה, ורבנו היה יושב בחלק ההלכה, וכשהלה עמד לפתוח בחלק האגדה היה רבנו אומר לו בחום "ישר כוח וגוט שבת" ונפרד ממנו במאור פנים מיוחד. ראיתי בחוש כיצד רבנו החייה את נפשו של אותו תלמיד חכם, שפניו אורו בכל פעם מחדש לראות את רבנו נאגב, רבנו, שהתייחד לראות בכל אדם ואדם את מעלותיו, היה מציין ביחס לאותו רב, שלמרות שהוא לא למד בעברו בשיבות 'שלנו', אך יודע הוא בדרשותיו לשלב גם ישיביש'ע תורות".

"כשנפתח בשכונה מנין אברכים "חניכי הישיבות" (בהיכל הישן של ישיבת שער השמים ברח' רשב"ם), היה רבנו הדמות המרכזית, מעין רב בית הכנסת. רבנו

היה מוסר בין קבלת שבת למעריב שיעור במשנ"ב הלכות שבת, ולאחר שעזב רבנו את השכונה מילא את מקומו הגאון הגדול רבי נתן קופשיץ שליט"א (הממשיך במנהג זה עד היום בבית מדרשו בבית שמש, בצינו כי זהו המשך לשיעורו של רבנו זצוק"ל).

"באותם שנים טרם שנפתחה הישיבה, רבנו השפיע מרוחו רבות בבית הכנסת לרומם את התפילות בשבתות, בימים נוראים ובמועדים. באמירת הקינות ומגילת איכה נוכחו המתפללים ברבנו המוזיל נחלי דמעות ללא הפוגות. מרגש מאוד היה לשמוע את רבנו משמש כ'בעל קורא' במגילת שיר השירים בשבת חול המועד פסח, כשקריאתו הייתה ברוב דביקות והשתוקקות".

"שבת אחת חלה רבנו ולא בא לבית הכנסת, ובשבת הבא פנה רבנו לכל המתפללים הקבועים, וביקש את הסכמתם להתחיל את קריאת התורה בפרשה הקודמת אותה הפסיד, כאשר מחד, לא וויתר רבנו על השלמת פרשיותיו עם הציבור, ומאידך, הקפיד ליטול את רשותם של כל המתפללים".

"האבירה והמצויאה" של רבנו, וסעודה שלישית בבית זר

הבן ר' משה אהרן שליט"א מספר: "בתקופת לימודי בשיבתו של רבנו, התקיימה שבת ה'אופרוף' לבן דודי, ובמהלך השבת שהיית עם רבנו בדירה שהוכנה עבורו. בליל שב"ק התקשיתי להירדם והתעוררתי מידי זמן קצר, ובכל אותו הלילה שמעתי את קול לימודו של רבנו זצוק"ל מהסלון. כמדומני שהוא לא נתן שינה לעיניו כלל כל הלילה. למחרת, אחרי תפילת מוסף בבית הכנסת והקידוש לכבוד השמחה, הלך רבנו יחד עימי ועם הרב הגאון ר' בנימין רובינשטיין שליט"א (שישן עמנו בדירה) לערוך 'ביקור חולים' אצל אחד ממקורביו. בדרךנו שוחח עמנו רבנו בדברי תורה, ובמהלכן הזכיר את נדון האחרונים אם אמרי' גר שנתגייר כקטן שנולד דמי לענין יחוד בן עם אמו או אחותו וכדו'. כאן עצר רבנו לפתע את הילוכו בחדות ובפתאומיות, וקרא בחרדה: "אוי ווי! מי אומר את זה?! איזה אחרון אומר את זה?!", וכך המשיך ללכת מוטרד ביותר, כשמראה פניו מעיד בו כאילו קרהו אסון חלילה, ומידי פעם הוא טופח על מצחו וממלמל לעצמו: "אבידה! אוי ווי, אבידה!". בהגיענו לבנין של משפחת מקורבו, בעלותו במדרגות, הוא נעצר לפתע, הסתובב אלינו בחדווה, וקרא באושר: "זה המקנה בסוף קידושין!" (פ: ד"ה רמז), הוא המשיך ודפק בדלת של בני

אתה זיכיתי לך, ומגלגלים זכות על ידי זכאי!", וכך האריך רבנו בדברי ריצוי ופיוס, ולא נתקרה דעתו עד שהשתכנע מפי הבחור שהוא שב בשמחה לתלמודו בלא שום רגשות צער ואשם. גם לי ולרעייתי הכלה כשבאנו לבקר באחד מימי השמחה, אמר שהוא מאוד מודה לנו על שזיכינו אותו להיות קרבן עולה".

של סדר, ולמסור לו לבקש מהבחור שיבוא מיד לביתו, שכן "אין לי מנוחה מהענין וקשה לי להתרכז בלימוד". הרה"ג ר' מרדכי שמע את דחיפות הדברים ומסרם מיד לבחור. כשהגיע הבחור חבקו רבנו בחום, ואמר לו בהתלהבות: "מגיע לך ישר כוח! בזכותך זכיתי ל'דם ניקוף' המכפר כעולה. אשריי שזכיתי לך!

הבן ר' יצחק שליט"א מספר סיפור מפעים: "בשמחת נשואי זכינו להשתתפותו של מרן זצוק"ל שבאותם ימים החלים ממחלת 'שושנה' חמורה בה לקה. מרן רקד עימי במרכז המעגל כשסביבנו חבריי בני הישיבה. תוך כדי ריקוד פגע אחד הבחורים בשגגה ברגלו של מרן זצוק"ל, כשהפצע שטרם החלים לגמרי החל שותת דם רב, כשלאורך כל צעדי נראו כתמי דם גדולים. בתחילה מרן לא הרגיש שום כאב אך התפלא מהיכן כתמי הדם על הרצפה, כעבור דקות ספורות הבינו כולם מאין נוטף הדם ומיד הובהל מרן לטיפול בבית החולים בפצע שנפער ברגלו ואכן היה רתוק למיטתו מספר ימים כתוצאה מהמכה".

"למחרת רבנו שמע מהוריי שאותו בחור שגרם לכך בשגגה שבור מאוד ממה שקרה, ושלח לבקש מאאמור" שליט"א שיתקשר מיד לישיבה (לאחי הרה"ג ר' מרדכי שליט"א שלמד בה אז), אע"פ שהיה זה בעיצומו

עם רבנו הגדול מרן האבי עזרי

כי אמה מתקשרת אליה, ולכן נכנסה לדירה (באמצעות המפתח שהיה ברשותנו) בכדי לענות לטלפון. כשהרימה את הטלפון, שמעה להפתעתה את קולו של רבנו הגדול זיע"א: "דא רעדט לייזר שך, איך ווייל דיר זאגען, דו דארפסט נישט מוירא האבען, ר' שמואל הער וועט זיין גדול הדור!"

(מדבר.... רצוני לומר שאין ממה לפחד! ר' שמואל עוד יהיה גדול הדור!), וכך רבנו הגדול זצוק"ל, שהיה סבור שהוא מדבר עם הרבנית ע"ה, חיזק את רוחה. רעייתי תחי' ניסתה להסביר כי הרבנית לא נמצאת בבית והיא בסה"כ השכנה, אולם רבנו הגדול זצוק"ל עקב גילו המופלג לא שמע את דבריה, והמשיך בדברי חיזוק לרבנית ע"ה.

הרבנית ע"ה אהבה מאוד את תמונת בעלה יחד עם רבנו הגדול זיע"א (המופיעה בזאת), היא הניחה אותה במסגרת על גבי הכוננית שבסלון, ונהנתה מפעם לפעם להביט בה. כיום הכוננית יחד עם התמונה נמצאים אצלנו בסלון, לאחר שרבנו העניק לנו אותם עם המעבר לשערי חסד.

כידוע, באותה תקופה פירסם רבנו ב"תד נאמן" דאז מכתב תקיף כנגד מי שערער אחר מנהיגותו של רבנו הגדול מרן האבי עזרי זצוק"ל. בין תלמידי חוג וישיבה מסוימים שחשו שעצמם נפגעים מהמכתב, היו גם כאלו שהרשו לעצמם לעשות מעשים אשר לא ייעשו, וכך נתקלנו מפעם לפעם בהטרדות והצקות קשות שנחתו לפתחם של רבנו זצוק"ל והרבנית.

באותה תקופה לא היה לנו קן טלפון בבית, וכשחמותי ע"ה רצתה לשוחח עם בתה - רעייתי תחי', היא הייתה מתקשרת לאחותה, הרבנית ע"ה. באחד הימים שמעה רעייתי שהטלפון בבית רבנו מצלצל שוב ושוב ללא הרף. רבנו והרבנית לא שהו אז בבית, ורעייתי תחי' סברה

המגורים בסמיכות לרבנו זצוק"ל, העניקו לנו בין היתר את הזכות להיווכח בגודל חדרו לכבוד התורה של רבנו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א, ומאידך, את גודל ההערכה העצומה שרכש רבנו הגדול הרב שך לרבנו זצוק"ל.

בשנת תשמ"ט, עם הקמתה של תנועת דגל התורה על ידי רבנו הגדול זיע"א, שימשתי כ'משקיף' בקלפי הסמוכה לאיזור מגורנו, וכבר בשעה שבע, עם פתיחת הקלפי, הגיע רבנו זצ"ל להצביע.

לאחר שנודעו תוצאות הבחירות, הייתה בציבור קורת רוח מרובה על הצלחתם של בני התורה, אולם במשך מספר ימים לא היה ידוע אם הנציג השני ייכנס אף הוא, עד שבשעות לפנות בוקר של יום שישי נודע ש'דגל התורה' זכתה בשני נציגים. רבנו זצוק"ל היה סבור שכניסת הנציג השני מהווה כבוד התורה וקידוש השם גדול ומשמעותי יותר מאשר נציג אחד, ולפיכך בבוקרו של יום שישי, עם היוודע הבשורה, דפק רבנו בדלת ביתנו, וביקש לעשות עימי 'לחיים' על כניסת הנציג השני.

באותם ימים תליתי על מרפסת ביתי שלט "עץ", וכפי שעשו שאר בני התורה באותם ימים שנחלצו חושים למערכה והביעו בגאון את השתייכותם לדרכו של מרן הרב שך זצוק"ל. אחת מבנות המשפחה - שהייתה רעייתו של אחד מראשי אגודת ישראל דאז שבני המשפחה נעזרו בו רבות - ראתה את השלט וטענה בחריפות לרעייתי תחי': 'היכן הכרת הטוב שלכם כלפי בעלי שכה מסייע בעדכם?'. כשהדברים הגיעו לאוזני רבנו זצוק"ל הגיב: "אמנם הכרת הטוב היא מידה יסודית, אך בראש ובראשונה יש להכיר טובה לקב"ה".

המשפחה שכלל לא התכוננו לבואו, וכשהם פתחו ועמדו מופתעים מגודל הזכיה בביקור המרומם, פנה אליהם רבנו בהתרגשות בזה"ל: "גוט שבת, האוכל לקבל את ספר המקנה?", וכשקיבל לידיו את הספר הראה לנו את הדברים בפנים, ורק אז נפנה לתכלית ביקורו.

"לאחר סעודת היום חזרנו לדירה, ורבנו נפנה להמשיך את לימודו. בשעת אחה"צ הוא התנמנם על הכיסא, וכשהתעורר, התברר שהפסדנו את תפילת מנחה שנערכה על ידי בעלי השמחה, משכך, פנינו להתפלל בבית כנסת הסמוך לדירה בה שהינו. כשהסתיימה התפילה, חישב רבנו כי אם נלך עתה עד למקום השמחה לא בטוח שנספיק לאכול כזית לפני השקיעה (רבנו היה מעורר תדיר שלא מספיק ליטול ידיים לפני השקיעה, אלא יש להקפיד שעיקר הסעודה תהיה לפני השקיעה, או לפחות כזית פת), וכאן, לתדהמתנו, פנה רבנו לאדם שעמד באקראי בסמיכות אליו, ושאל: "האם אתם גרים כאן קרוב?". הלה השיב מופתע: "כן". ורבנו שואל: "ממש ממש קרוב?".

"כן, אני גר כאן", משיב הלה תוך שהוא מחווה בידו לעבר הבנין הסמוך. "האוכל לאכול אצלכם כזית פת לסעודה שלישית?", שאל רבנו את האיש ההמום, ומשנענה בחיוב, החל רבנו לזרוז: "הבה נרוץ, כדי להספיק לאכול סעודה לפני השקיעה", וכאן רבנו החל לרוץ בריצה בלתי אופיינית, כשאנו יחד עם בעל הבית מדדים אחרי במהירות. במהלך מרוצתו פגש אותנו בן דודו של רבנו, רב השכונה הגאון ר' יחיאל מיכל שטרן שליט"א לרפ"ו, וקרא לעברו: "הראש ישיבה!", אולם רבנו סימן לו בידו תוך כדי ריצה שהוא ממחר מאד והוא ישוחח עמו אחר כך. נכנסנו במהירות לביתו של האיש, נטלנו ידינו, בעל הבית בצע על הלחם, ומשסיים רבנו לאכול כזית, נאנח בהקלה מרובה ואמר באושר: "זכינו לאכול כזית לפני השקיעה", ומשם נפנינו להמשיך את הסעודה אצל בעלי השמחה.

"אך הסיפור לא הסתיים בכך, לאחר פטירת רבנו סיפר לי רבי בנימין רובינשטיין שליט"א את המשך המעשה. היה זה כשהוא הגיע לרבנו לסעודה שלישית, השעה הייתה מעט מאוחרת, ורבנו האץ בו ליטול את ידיו. לאחר שעשה 'המוציא' אמר ר' בנימין לרבנו: "מהראש ישיבה למדנו עזות דקדושה בענין סעודה שלישית", ברומזו על המעשה הנ"ל. ענה לו מיד רבנו: "בוודאי! כשרבנו יונה מדבר על עזות דקדושה, הוא מביא כדוגמה את ענין סעודה שלישית", והראה לו את אשר כתב רבנו יונה בספר יסוד

התשובה וז"ל: 'אל יניח משום ענין מפני בוששה, כגון אם רגיל לאכול ג' סעודות שבת למצוה ונתארח אצל בני אדם שאינם מחזיקים באותה מצוה, אל יניח המצוה מפני הבוששה כי אזי זה לאותה בוששה, אל יעזו פניו ויאמר שימו ואסעוד כזית כמצות הבורא'.

"תנצלו את ההזדמנות ללמוד מראש הישיבה"

בסיום הדברים אומר הגאון רבי

דחזיתיה לרבי מאחוריה

עובדות והליכות מרשימות וזכרונות תלמידים שישבו בצילו של מרן זצ"ל
בהיכל ישיבתו הקדושה "מעלות התורה" והתחממו לאורו

זאב פלדמן

הבחורים בסדר מוסר, ופעם כשעבר על יד מקומי, אמר: "המצב רדום כאן... הרי רבי ישראל סלנטר אמר שצריך ללמוד ב'שפתיים דולקות'".

טוב הכלב החי

עם פטירת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאלתינו למחרת 'מה יהיה?', ואמר לי שזוכר כשמן החזון איש זצ"ל נסתלק, אמרו ש'עד עכשיו היה עולם עם חזון איש, ועכשיו זה עולם בלי חזון איש', ואני אומר כעת 'היה עולם עם הרב אלישיב, ועכשיו זה עולם בלי הרב אלישיב', ותפסני בידיו ואמר לי: 'אבל צריך לדעת שטוב הכלב החי מן הארי המת'.

"בכל התורה זה כך"

פעם שאל את אחד מתלמידיו מה לומד כעת, והשיב 'מלאכות שבת', והוסיף לומר: 'במלאכות שבת כל סברא היא 'קריטית', כי בסברא דקה הדבר נהפך ממותר לכתחילה לחיוב חטאת. נענה רבינו ואמר: 'בכל התורה זה כך'... כלומר, מחמת כובד האחריות לדייק ולחתור לאמת ולסברא המדויקת.

מקומך אל תנח

אחד היסודות שהיה רבינו מעורר ומנחיל היה שלא לעזוב את המצב הרוחני שבו נמצא האדם ותלה בזה את עיקר העליה.

באחד הימים שבין יום הכיפורים לסוכות תשנ"ה דיבר על כך כי בן עליה לדעתו פירושו הוא מי שלא מאבד שום דבר - ראש השנה, יום כיפור, שבת, מועד, תפילה, כל מה שיש לו שרק לא יאבד וממילא יעלה מעלה מעלה.

והיה אומר: 'הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, אבל יש 'מחייב' שהוא מחייב עוד הרבה יותר גדול - האדם מחייב את עצמו. הרי אתה עצמך כבר היית במצב טוב, למה להתרחק, לא לאבד, לא לאבד'.
ובאחת השנים בימים הנוראים

שיש את הראש וצריך לזכור משהו, אלא שכל הראש יהיה מונח בענין'.
פעם אמר שאין עצות היאך לזכור, אלא אם חוזרים - יודעים. שוב פעם אחרת אמר שרש"י בע"ז (ח, א ד"ה מעין) חידש שאפשר לבקש ב'אתה חונן' גם על זכרון. 'נז"ל רש"י שם, "מעין כל ברכה וברכה, אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת"'.
מאריך בחונן הדעת".

"צריך להיות שם"

אחד התלמידים רצה לעמוד על סוד הזכרון המדויק, ושאלו עצה איך לזכור היטב הסוגיות. השיבו רבינו בשאלה: 'היית פעם בהרצליה?', והשיב התלמיד: 'כן, פעם אחת'. שאלו רבינו: 'לאיזה ענין ובאיזה מקום זה היה, רחוב גדול או צדדי, בית נמוך או גבוה?', ועוד שאלות כיו"ב, ועל כולם השיבו התלמיד.

נענה רבינו ואמר: 'ראה, הרי היית שם רק פעם אחת והנך זוכר כל כך הרבה פרטים. והסיבה, כי היית שם. כשלומדים סוגיא, צריך להיות שם!...'

דיעת רש"י על התורה

בסעודות שבת היו מדברים בסוגיות הגלמודות ומה ילמדו בשבוע הבא, ועוד נושאים. ופעמים רבות היה בוחן בדברי רש"י על פרשת השבוע. וסיפר רבינו שמרן הגר"ר בענגיס זצ"ל לא היה מוכן שידברו עמו בלימוד לפני שהיה בוחן את השואל על חומש ורש"י, ולא דווקא באותה פרשה, והיה אומר שכל אחד חייב לדעת את כל דברי רש"י על התורה. פעם כשנשאל האם אפשר ללמוד גמרא במקום רש"י עה"ת, הגיב: 'וכי אין לך יראת שמים? השו"ע פסק (ס"ו רפה, סע"ב) שירא שמים ילמד רש"י'.

החזק במוסר

כשראה בחורים הממשיכים את לימודם בסדר ב' על חשבון סדר מוסר, היה שואלם אם הם ממתנגדי המוסר...
נוהג היה רבינו להסתובב בין

פעם דברי מרן הגרי"ז זצ"ל ונטה מדבריו. המחזה היה נורא, קודם שפתח, שתק, ואז החל לנוע במקומו באי-נוחות והחל להוציא את המילים מפיו בקושי רב, והקדים: 'עפר אני... גם זה גאוה'...

"לגזול לי מהחיים"

פעם אחת כשבאתי ללמוד עם רבינו ראיתי שמדבר עם אחד מבני ירושלים שלמד עמו ב'עץ חיים', ועמדתי בצד ולא רציתי להפריע. לאחר זאת גער בי ממש למה לא ניגשתי אליו, 'וכי אתה רוצה לגזול לי מהחיים?!'... וגער כמה פעמים על זה, וכשהתחלנו ללמוד כאילו לא היה דבר מעולם.

מתוקים מדבש

באחת הפעמים הראשונות שזכיתי להיות במחיצתו בלילה, שתה קפה ואמר לי 'אתה יכול גם לשתות'. התחלתי להכין וחיפשתי סוכר ואיננו. משאמרתי לו שאין סוכר, החל רבינו לחפש בטוב ליבו, ולפתע מצא דבש מיושן ואמר 'הנה מצאתי'... ונזקקנו לסכינים לרדות הדבש.

"איפה הראש מונח"

תמיד היה רבינו תובע עוד ועוד. כך היה פוגש בתלמידיו ושואלם: נו, מה לומדים, וכשהיו עונים לו: בבוקר וכו', הגיב: אני שואל איפה הראש מונח, באיזו סוגיא?, והעיקר לא להפסיק השקיעות בלימוד.

"לומדים ושייכנס לראש"

שאל רבינו את אחד התלמידים אם יודע פרק א' בכלים בע"פ, והיה לפלא בעיניו שאינו יודע, 'הרי זה היסודות של טהרות'. ואמר לו רבינו שפרק יסודי זה חייבים לדעת בע"פ, ולמשך כמה שבועות מדי פעם היה ניגש לבחור לבחונן, וכל פעם היה צריך להבחן מתחילת הפרק ושוב ושוב. ואמר לו רבינו: 'אתה יודע איך זוכרים, לומדים ושייכנס לראש... ולא

כו תלמידי רבינו מרן ה'דרכי שמואל' זצ"ל, להסתופף בצילו ולהתחמם לאורו, לקנות תורה מפיו, לשאוב יראה בהיכלו ולאצור אל קרבם מחכמתו, כשהוא מאציל עליהם ברוחו הגדולה, מרומם למעלה למשכיל.

אף המה פתחו כנגדו את בית אוצרם לאחוז בשולי אדרתו ולקלוט ניצוצות מעוז תורתו, עומק משנתו וארחות חייו. בהיותם כרוכים אחריו ורודים מיערת הדבש, נחקקו הדברים על ליבם ואור הם להם כל הימים.
לימים העלו הם על הכתב מאשר בדידם הווה עובדא, שביבי אורה מאשר ספגו וינקו בצל חיבת הקודש בהיכל ישיבתו הקדושה 'מעלות התורה', ובפרט בשנותיו האחרונות. כעת, במלאות שש שנים מצת סילוקו של מרן זצ"ל לשיבה של מעלה, ליקטנו מתוך רשימותיהם בחיבוריהם 'באר אברהם', 'עבד ד', 'מעלות התורה', 'מבי מדרשא' ועוד. נזכה לשום ארחותינו בהליכותיו בקודש ונדבוק במ לטוב לנו לעד.

"לימדת איתנו איך ללמוד"

אין לתאר ולשער היאך היה רבינו ניגש ללמוד ב'חידושי רבנו חיים הלוי', וספר זה היה ממוש חייו, והיה מדייק בדבריו כדברי הראשונים, ולמדו בחברותא כמו לימוד הגמרא. תוך כדי הלימוד היה אומר: 'אוי, רבי חיים אתה הרי לימדת אותנו היאך ללמוד, אז מה הפשט במה שכתוב כאן'... והיה מנסה שוב ושוב להבין בדבריו הקדושים. פעם גם התבטא: 'רבי חיים, אביהם של כל בני הישיבות, אז מה הפשט כאן'...

באימה וביראה

כשעסק במשנתו של מרן הגרי"ז זצ"ל התבטא רבינו ואמר כי 'לפני שחולקים על ה'בריסקר רב', צריך למסור שיעור מה זה היה ה'בריסקר רב'...
בשיעור במסכת שבועות הזכיר

למד התעוררות מיונה הנביא, אשר ירד תרשישה כדי שלא יינבא ולא יהיה קטרוג על ישראל, ולכאורה ייפלא הרי להגיע לדרגת נבואה, יש הרבה הכנה ודרגות - לרוח הקודש ישנו את כל סדר 'מסילת ישרים' ו'שערי קדושה', ואחר כך לנבואה כמבואר ברמב"ם - ואם כן למה לברוח, רק לא יעמיד עצמו מוכן לנבואה. ורואים אנו שזו אינה אפשרות כלל, עד כמה שיכול להגיע והגיע ונמצא שם, לא שייך כלל לעזוב את מדרגתו, והעצה היתה רק לילך לחוץ לארץ, כי אין דבר שכזה לזנוח את מצבו הרוחני.

"לא להתעצל"

ראיתי את רבינו מגיע באחת מלילות החורף לחתונה באולם תמיר, והגיע להשתתף בחתונה באולם האחד והיה זה לקראת סיום החתונה, כשבדעתו היה להכנס גם לאולם השני לאחל מזל טוב, ואמנם אחרי שגמר לשמח בחתונה הראשונה יצא לעבר האולם הסמוך. זהירותו מצינים ופחים הינה מהמפורסמות, והיה זה גם בצוואת אב, וקודם צאתו את הדרך של מטרים ספורים בין האולמות, לבש את המעיל ושוב פשטו כשנכנס לאולם השני בכדי להכנס בצורה מכובדת ולא אקראית, וכל זאת היה כפי שמרגלא בפומיה: 'לא להתעצל'!

במעלות המידות

שלשה ימים לאחר שנכנסתי לישיבה הקדושה בתחילת זמן חורף, מסר רבינו שיעור ובתוך דבריו הזכיר מדברי רבינו ה'אור שמח'. מאחר ורציתי לעיין בדבריו באותיות מחכימות, חיפשתי בספר היכן שאפשר שיזכיר זאת, אך לא מצאתי. כשיצאתי מבית המדרש בערך בשעה 12 בלילה, חזר רבינו אז משמחת נישואין לאחד מתלמידי הישיבה שנערכה בערב זה, וכשהבחין בי התעניין בשלומי 'איך אתה מרגיש?', 'הבנת את השיעור?', והוסיף שהשפה שלו קצת קשה... משענתי על שאלותיו, אזרתי אומץ ושאלתי היכן הם דברי ה'אור שמח' שהזכיר בשיעור, והשיב לי שאין זה נמצא ב'אור שמח' על הרמב"ם אלא ב'משך חכמה' על התורה... והלכתי עמו משביל הכניסה לפנימייה עד לביתו וכשנכנס לביתו הוריד את הכובע והחליפה שלו, הפעיל את המזגן על מצב חימום לנוכח הקור ששרר בחוץ, הושיב אותי על כסא והוציא מהארון את ה'משך חכמה', פתח את הספר והראה לי את דבריו

המופלאים.

"זה ממש 'פקודי ד' ישרים משמחו לב'"

אחר נישואי באתי לדבר עם רבינו על כמה ענינים ואחר כך אזרתי עוז ושאלתי אם אני יכול להשמיע לו את החבורה שמסרתי בכולל באותם ימים בלימודנו מסכת שבת, ואמר לי: 'מה השאלה? בשמחה רבה!', ואכן התחלתי להרצות בפניו את הסוגיא של בסיס לדבר איסור והיתר, ואמר לי להביא את הגמרא בשבת, והחל ללמוד עמי את הגמרא עם רש"י ותוס', ועיין ברא"ש ולאחר מכן בר"ן על הרי"ף, וסיכם את העולה מהסוגיא. לאחר מכן שאלתי שאלה בדברי ה'נשמת אדם' בסוגיא זו, מאחר שנסתפקו בין חברי הכולל כיצד להבין בדבריו. שאלתי אם יש לו את הספר, ואמר לי שיש לו ספר 'חיי אדם' רק מסתפק אם מצורף לזה גם 'נשמת אדם', וקם ממקומו, נטל את המפתחות ופתח את חדרו, ובמשך דקות ארוכות חיפש את הספר, ואחר כך חיפש בחדר נוסף, ומשלא מצא את הספר, חזר למקומו. התנצלתי בפניו שלא התכוונתי להטריחו, וענה לי שטרם בשביל עצמו כיון שגם הוא רוצה לראות את הדברים בתוך הספר, והתבטא כי "זה ממש 'פקודי ד' ישרים משמחי לב'".

לאחר כמה דקות, נקש בחור בדלת ביתו - ולאחר מכן התברר לי שנאמן ביתו הרב דוד בירדמן התקשר לישיבה וביקש מהבחור אם יוכל להביא לרבינו את הספר מבית המדרש - והביא את הספר. אמר לי רבינו 'מסתמא אתה תמצא יותר מהר את המקום המדובר בספר', ואכן למדנו את הדברים והביע דעתו בכוונת דבריו.

כשסיימנו, אמר לי רבינו: 'כשם ששימחת אותי בדברי תורה שהם 'פקודי ד' ישרים משמחי לב', הקב"ה ישמח אתכם בכל הברכות האמורות בתורה עד בלי די'.

שקיעות המופלאה

בשמחת נישואי השתתף רבינו זמן רב, והעידו לי שאחר החופה התיישב על מקומו, הוריד את כובעו והניחו על הכסא שלצידו, והחל ללמוד מסכת נזיר מתחילתה בדף ב' מתוך שקיעות מופלאה, וגם כאשר עמדו כנגדו וניסו לאחל לו 'מזל טוב' וכדו', לא הרגיש בהם כלל. גם לאחר שיצאתי מחדר הייחוד ורקדו כנהוג, המשיך בשקיעותו למרות הריקודים והמחולות ורעש התזמורת. רק אחר

שנסתיימו הריקודים הללו והגעתי לשבת לידו, הרים את ראשו מהגמרא וקיבלני בשמחה רבה, ואז שמתי לבי שאוהו כבר בדף ל'...

חתן דומה למלך

בחתונתי, תוך כדי הריקודים, רקדתי לפניו ריקוד, ואחר איזה זמן קרא בשמי ואמר לי: 'תזכור שאתה חתן וחתן דומה למלך'. וזכורני עוד שבשמחת נישואין של אחד מתלמידי הישיבה, נראה היה לרבינו שהחתן קצת מודאג מי יתכבד באמירת הברכות בחופה, ואמר לו: 'חתן דומה למלך, אין לך מה לדאוג, הכל יסתדר על ידי אחרים'...

"אני בעניי"...

פעם אירע והתעכבתי עם עוד חבר נוסף בחדרנו בפנימייה אחרי שכבר החל סדר ג', ועסוקים היינו שנינו בשיחות טלפון. מאחר והיה נשמע קול מבחוץ, סגרנו את הדלת בכדי שלא יופרעו שיחות הטלפון. לפתע אנו שומעים נקישות על הדלת ובתחילה לא התייחסנו, אולם לאחר שהמשיכו הנקישות שאלתי 'מי זה', ואז נשמע קולו של רבינו: 'אני בעניי'... כמובן שמיד פתחתי את הדלת. משהבחין בנו שאנו עסוקים בשיחות טלפון, התבטא: 'מסתמא זה שיחתן של צדיקים, אבל כמובן שמיד לאחר מכן תלכו לבית המדרש ללמוד'...

לב חכם לב נתתי חכמה

כידוע בדרך כלל לא היה רבינו משיב לשואלי תשובה 'חותכת', אלא היה מעלה את הצדדים והיו צריכים להבין שנוטה לכיוון מסוים.

פעם, אחר נישואי, שאלתי בענין מסוים והפצתי בו שיענה אם לעשות כך או כך, והגיב לי כשבכת שחוק על פניו: 'אתה מאמין בי יותר מיד'...

אחריות לכל בני הישיבה

אירע ובתפילת שחרית באחד מימי שישי, הביט בי רבינו והבנתי שרוצה לדבר עמי. כאשר התאספו התלמידים לשיעור המשניות לאחר התפילה, סימן לי רבינו באצבעו להתקרב אליו ושאל אותי 'איפה אתה נמצא בערב בסדר ג'?', 'השבתי לו כי ביומיים האחרונים, ימי רביעי וחמישי, התקיימו שמחות נישואין של בני משפחה וידידים והשתתפתי בהם. אמר לי רבינו: 'דע לך שכאשר

אתה לא בבית המדרש, אזי כל בית המדרש נמצא ברפיון', על דרך המשל המבואר במדרש (תק"ד ד, ט) 'תני רשב"י משל לבני אדם שהיו יושבין בספינה, נטל אחד מהן מקדח והתחיל קודח תחתיו, אמרו לו חבריו מה אתה יושב ועושה. אמר להם מה אכפת לכם, לא תחתני אני קודח?', אמרו לו שהמים עולים ומציפין עלינו את הספינה'.

לבקש עוד ב'אהבה רבה'

בהספרו על הגאון רבי עקיבא קיסטר זצ"ל שנלב"ע בימי ערב חג השבועות תשע"ז, סיפר רבינו שהגאון המנוח היה משים לילותיו כימים עד שאצלו היה כל השנה 'ליל שבועות', ופעמים רבות מאד היה מבקש שיציאהו בברכות התורה בבוקר. עוד העיד שכשהיה מתפלל על שולחנו, שמע אותו איך מבקש ב'אהבה רבה' על השגת התורה, ואמר: 'אני מתבייש לומר איך הרגשתי אז שהוא יכול לבקש ב'אהבה רבה' על תורה, מי שמנצל את כל כוחו לתורה, יכול לבקש לקבל עוד, אך מי שלא מנצל את מה שיש לפניו, מה הוא מבקש'...

לבו

רבינו סלד מאד מכניסת זרים לרשות הפרט שלו ולא היה נוח ליה כלל במי שבא לסייעו בלא שיתבקש, כמו לסייעו בלבישת החליפה אחר גמר הלימוד בבית המדרש וכיוצ"ב, ופעמים שאף היה גורע על זה.

פעם אחת כשנכנס רבינו לשמחת נישואין, התכופף אדם אחד והחל לקשור את נעלי רבינו, ורבינו המשיך בהליכתו...

"צורר וזורק"

כמה פעמים כשהגעתי לרבינו בחול המועד עם ילדי נ"י, היה רבינו מגיש להם את צרור מפתחות ביתו וחדרו ושואלם אם רוצים הם את המפתחות, והשיבו בשלילה, ואמר להם: 'אתם צודקים, מה תעשו עם זה'... והיה אומר: 'זה נחשב אגוז ונוטלו צרור וזורק'.

בת תלמיד חכם

זכורני כמה פעמים שכאשר היה אברך מגיע לרבינו לבשרו על לידת בתו במזל טוב, היה מברכו בברכותיו, והיה מוסיף: 'ברוך ד' נולדה לך בת, אולם בשביל שהיא תהיה 'בת תלמיד חכם', מוטל עליך לעשות משהו בשבילה - לשבת ללמוד ולעמול בתורה הקדושה'.

שומרי משמרת

שיחה מרתקת בדרשו של מרן זי"ע"א במעונו של הגאון רבי יעקב אייזנבך שליט"א רב בית המדרש 'יחל ישראל' מודיעין עילית, על עוצמת הרוח של בני התורה העומדים על משמר התורה והיהדות בכל אתר ואתר • דברים נכוחים ונחירים אודות המאבק שהובילו רבני קהילות בני התורה שליט"א במודיעין עילית מול מזימת הקמת בסיס צבאי משוקץ בתוככי העיר, והמחאה החריפה נגד הקריאה הנואלת לאברכים להשתלב בפעילות ארגוני השומרים למיניהם • שומרים או מחריבים? נטורי קרתא או חרובי קרתא? - השקפת התורה הבחירה מול גלי הערפל והטשטוש

יחזקאל מן

הפעילות המאומצת ובחסדי שמים מרובים, נגדעה המזימה באיבה.

הם בידחו – אגן בידן

בעקבות ההצלחה בסילוק המפגע הרוחני מהעיר מודיעין עילית, ועל רקע הבלבול הגובר בקרב רבים בציבור החרדי הכללי שאינם מבינים על מה המהומה, אנו שומעים מהגאון רבי יעקב אייזנבך שליט"א דברים נחרצים ובהירים אודות החובה להילחם מלחמת חורמה בכניסת הצבא לערים החרדיות, כמו גם על המגמה הזדונית המסתתרת מאחורי "הצרכים המבצעיים" כביכול של הצבא, תכנית הרסנית ומחושבת שזוממת לשלב את הציבור החרדי בשירות צבאי ובכור ההיתוך הישראלי.

"אנחנו צריכים להמשיך לעמוד על המשמר ולהילחם בכל הכוח בפרצת השמד הנוראה של חדרת חיילי הצבא לעירנו שהתרחשה מאז פרוץ המלחמה" אומר לנו הגר"י אייזנבך שליט"א.

אמנם יש ציבור גדול ששרוי בבהלה ולא מבין את המהלך הזה, הם טוענים לתומם שאנחנו מוקפים בכפרים ערביים מכל עבר והמצב מסוכן, וכפי שהראו לי שאחד מראשי הארגון המקומי שקורא לעצמו 'שומרים' ומנסה לצוד אברכים לפעילות ביטחונית רח"ל, אמר לאחרונה בתקשורת שאצלנו כל בנין דירות עלול להיות כמו קיבוץ בארי רח"ל (עפרא לפומייהו על ההשוואה בין הדברים) - כך הם מכניסים את הציבור לפחד ובהלה בלא שום סיבה הגיונית. אבל אנן בדידן. כפי שאמרנו קודם, איננו צריכים לחשוש ממה יאמרו עלינו. כי אנחנו יודעים שכל כוונתם היא לעקור תורה מישראל ולא לענייני ביטחון כלל. זהו עבורם חלק מרכזי בגזירת הגיוס, ולכן הם מנסים בכל דרך לייצר שיתוף פעולה וקירבה בין החרדים לדבר ד' לחיילי

ידידות עם התושבים, ועוד כמה מאורעות בישין שאירעו בעטיים של האורחים החדשים. הגיעו הדברים עד כדי חילולי שבת של נסיעות ברכבים שלא לצורך כלל, ובוודאי שלא לצרכי פיקוח נפש או חשש סכנה. לתדהמת רבים מתושבי העיר שזיק האידישקייט עדיין מפעפע בקרבם, הדבר עבר בשתיקה מוחלטת. הנסיעות התכופות בתחומי העיר תוך דריסת קדושת השבת באופן מחפיר ומחוצץ, התקבלו באדישות ובשלוות נפש. מה שהצביע בבירור על עומק החיבור והאחוזה שחשו חלק ניכר מתושבי העיר, לדאבוננו הרב, עם אותם חיילים פוקרים שגדשו את העיר, שאף זכו לקבל תופנים וממתקים מכמה תושבים תמימים.

בסייעתא דשמיא ולאחר מערכה נמרצת שניהלו בני התורה המבינים בעם, תלמידיו של רבנו מרן הגר"ש אויערבאך זי"ע"א הדבקים בדרך, נרשמה הצלחה במאבק. עיר התורה שמרה על צביונה החרדי וכוחות הצבא נאלצו לעזוב את תחומי העיר. המהלך נעשה תוך רתימת הגורמים הרבניים הרשמיים של העיר למאבק, הכל על פי הדרך שהתוו הרבנים הגאונים שליט"א, רבני קהילות בני התורה במודיעין עילית שליוו את המאבק מקרוב, תוך ליווי מדוקדק בעצה והדרכה של הגאון הגדול רבי אשר הכהן דויטש שליט"א.

כתוצאה מהפעילות הברוכה, אף פרסם המרא דאתרא המקומי מכתב בו קרא לאברכים תושבי העיר שלא להתנדב ח"ו לארגוני "השומרים" למיניהם שצצו לפתע כפטריות רעילות אחר הגשם בשכונות העיר. כזכור, העזו אותם "שומרים" לפרסם קריאה לאברכים להתנדב לפעילות ביטחונית, לתצפת במסכי המצלמות לפחות פעם בשבוע. למרבה התדהמה, הצליחו הללו להצמיד אל המזימה הנואלת אף מכתב עם חתימות של כמה רבני שכונות. כאמור, לאחר

שהיא חיובית - ויגבה לבו בדרכי ד'. יש עזות דקדושה, להילחם על כבוד שמים. וכיוצא בו בכל מידות האדם. כך גם יש קרירות חיובית ונצרכת, לא להתייחס לדעת ההמון שהיא דעת בעלי בתים ההפוכה מדעת תורה."

"זו היתה דרכו בקודש של רבנו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל, שכידוע היה ביישן עצום מטבעו, אולם אור כגבר חלצו להילחם בעזו ותעצומות נגד מחריבי הדת. בצעירותו כשהתמנה לראשונה כמגיד שיעור, אמרה אימו של רה"י, הרבנית חיה רבקה אויערבאך ע"ה, שהיא לא מבינה איך הוא יהיה מסוגל לדבר ברבים... אולם לבסוף כל עולם התורה חרד למוצא פיו. הוא עצמו התבטא בפניי שאם צריך להילחם במישהו, הוא יכול לנענע אותו כמו שהכביסה מתנענעת על החבל... וזאת על אף עדינותו וביישנותו הטבעית. איך הצליח להגיע לכך? כי הוא זכה לנווט את כוחותיו להיכן שצריך. שכן את מידות נפש האדם צריך לשבור במקום אחד ולתקנן במקום אחר."

דברי הפתיחה ששמענו מפי הגאון רבי יעקב אייזנבך שליט"א, הם כהקדמה לדברים אותם ביקש ליחד בעניין המערכה לביצור חומות היהדות שנערכה לאחרונה בעיר התורה מודיעין עילית.

כידוע, מאז פרצה המלחמה בחג שמחת תורה בפריצת גדר הגבול בדרום וחדירת אלפי רוצחים ישמעאלים שביצעו טבח נוראי באזרחים בלתי נתפסת, התערערו כמה וכמה יסודות עולם. כוחות צבא רבים החלו לאבטח את גדר ההפרדה החוצצת בין מודיעין עילית לכפרים הערביים, אולם יחד עם זאת החלו לפרוץ את הגדר הרוחנית וחומת ההיבדלות שהקימו רבותינו זי"ע"א.

הם הקימו בסיס צבאי בתוך תחומי העיר, החלו לרקום קשרי

קראת יום השנה השישי להסתלקותו של רבנו אביר הרוצים מרן רה"י רבי שמואל אויערבאך זי"ע"א, ועל רקע הניסיון לפרוץ גדרות עולם בעיר מודיעין עילית תוך ניצול רוחות המלחמה הנושבות בארץ ישראל, נכנסנו למעונו של יבדלחט"א הגאון רבי יעקב אייזנבך שליט"א רב בית המדרש 'יחל ישראל' ומוותיקי הרבנים במודיעין עילית, כדי לשמוע מעט וללקוט גרגרים ממסירות הנפש והעמידה על המשמר בכל עז, שהטביע רבנו מרן זי"ע"א בציבור בני התורה.

"רבנו מרן רבי שמואל זי"ע"א ליווה אותנו בעצה ותושייה על כל צעד ושעל לאורך שנים ארוכות" פותח הגאון רבי יעקב אייזנבך שליט"א את דבריו, "באחת ההזדמנויות אמרתי לפני מרן רה"י רבי שמואל זצ"ל במליצה: הרב לוחם בקרירות - ואני בעד הקרירות..." רבי שמואל שאל מה אני מתכוון, הוא כמובן הבין מיד שאני לא מתנגד לדרכו... אמרתי לו שבדור הקודם היה שגור בפי הירושלמים פתגם באידיש שאמר: "אני יכול לרקוד קדצ'קה עד הגג ולהגיד מה שאני רוצה..." הירושלמים של פעם לא התייחסו יותר מידי לדעת הסוככים ולא התעניינו במה שאומרים עליהם. הם היו אידישים וקרירים לדעת ההמון. אני בעד כזו 'קרירות'. רק כך אפשר להילחם למען כבוד שמים בלי שום חשבונות, בלא חשש ממה יאמרו ומה יגידו. רבי שמואל נהנה כמובן מהדברים."

"כך בדיוק היא הדרך של ציבור בני התורה במערכות הדת. ביחס לאידישקייט, אנחנו חמים ורותחים. אולם בענין של מה יאמרו עלינו אנחנו 'קאלטער יידן' - יהודים קרים. הוספתי עוד שהמשגיח דמיר רבי ירוחם זצ"ל אמר, שלא כמו שחושבים שצריך לעקור מקרבנו את המידות הרעות, אלא הדרך היא לנווט אותן למקום הראוי והנכון. יש 'גאוה'

צבא השמד. הם רוצים לשנות את האווירה השלילית אצלנו כלפי הצבא וכך להביא את אט לגיוס חרדים. אולם עלינו לדעת כי הכוח היחיד של עם ישראל זה 'הקול קול יעקב' והידיים ידי עשיר, זהו הכוח שלנו ואין לנו כוח אחר שיכול להגן עלינו. כמו כן ברור כשמש שהתורה מחמירה אפילו בספק של סכנת נפשות, 'וחי בהם' אומרת התורה. לכן אנו רוצים ודורשים שכל ענייני הביטחון יתנהלו על פי תורה. מאידך, הצבא הוא כידוע 'כור היתוך' לחילוניות ואפיקורסות. זה עוד מזמן קום המדינה כשרה"מ הראשון ב.ג. שר"י הכריז שכל הצעירים שהגיעו מארצות שונות ומרקעים שונים, ישתלבו בכור ההיתוך הצבאי וכך ייהפכו לישראלים 'צברים' כלשוננו. במצב כזה של כור היתוך הרסני, כשמטרת הצבא הוא לחולל שמד בקרב הצעירים, הם לא יכולים להצליח להגן עלינו כלל וכלל.

להחזיק את ניסיונות הגיוס

אמנם יש שאומרים כי כעת כשהמצב הבטחוני רעוע ומסוכן, אין ברירה אחרת וצריך את הסיוע של שמירת הצבא, בפרט בעיר כמו מודיעין עילית שמוקפת בכמה כפרים ערביים וצמודה לגדר ההפרדה. כך הם מסיתים את הציבור "להכיר טובה" לחיילים, להכין להם מזון וממתקים, שהרי הם שומרים עלינו כביכול מפני הערבים.

אולם טענות אלו רחוקות לגמרי מן האמת, אומר הגר"י אייזנבך שליט"א. בזמן המלחמה בשנת תש"ח המצב היה מסוכן פי כמה וכמה, אין מה להשוות בכלל למלחמה הנוכחית. הציבור היהודי בארץ ישראל מנה מתי מעט, ביחס למיליוני הערבים שצחקו את חרבותיהם והכריזו כי הם ישליכו את היהודים אל הים. כך היה גם בצעירותי, גרנו אז בשכונת בית ישראל בירושלים, שהיתה על קו הגבול עם ירדן. אני זוכר היטב איך נפלו סביבנו פגזים לרוב ואף גרמו לפגיעות בנפש. הניחו שקי חול בחלונות הבית כדי ליצור איזושהי הגנה מינימלית. המצב אז היה מסוכן הרבה יותר ממה שמתרחש היום. ובכל זאת, גדולי הדור ההוא עמדו כחומה בצורה ולא נתנו לאף אחד להתגייס לצבא או לסייע לפעילות ביטחונית.

הרב שליט"א מזכיר את הסיפור המפורסם עם מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל, שהתרחש לאחר מלחמת סיני, כשהשיב בשלילה מוחלטת לבקשת שר הביטחון כי בני הישיבות ייצאו בימי בין הזמנים

לסייע באיסוף נשק במדבר סיני, כדי שלא ייפול חלילה לידי הערבים, מה שעלול לסכן נפשות של יהודים.

מי שכיהן אז כשר הביטחון, היה מ. דיין, שחשב כיצד ניתן לאסוף את שלל הנשק והתחמושת שהשאירו הערבים בסיני. הוא פנה אז לוועד הישיבות בבקשה שבחורי הישיבות יתנדבו למשימה. במשך ימים אחדים השיבו לו שדבר כזה טעון הסכמתו של נשיא הוועד, מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל.

ביקש השר להיפגש עמו ולשוחח בנידון, אך כשהתקשר אליו טלפונית ומרן הרב אברמסקי זצ"ל שמע מפיו באיזה נושא מדובר, סירב לפגישה והשיבו על אתר 'לאו' קצר, סמכותי ומוחלט, שאין אחריו ולא כלום. במילה בודדה זו 'לאו' קטע וחתם את השיחה. מנוי וגמור היה עמו להדוף בחזקה כל ניסיון ליצור סדק כלשהו בחומת ההתנגדות לגייס את בני הישיבות חס ושלום. (מובא בספר 'מלך ביופיו')

בעבר כולם ידעו והבינו שמה שצריכים לחזק ראשית לכל דבר, זה את 'הקול קול יעקב' שיישמע בעוז וברמה בבתי הכנסיות ובתי המדרשות. ואגב, אפילו בתי הכנסיות התנהלו כרגיל במן מלחמת תשכ"ז, אף אחד לא חשב לסגור את הדלתות בגלל מצב החירום, שאז היה אכן מצב של חירום באמת. בוודאי שיש לנקוט בגדרי ההשתדלות בשעת סכנה, אולם כשיש עקירת הדת והצבא נועץ את הטלפיים הטמאות שלו בציבור החרדי, לא תיתכן סייעתא דשמיא. אין זו השתדלות של שמירת הביטחון, אלא של הפקרת הביטחון ח"ו.

ביקשו לעקור את הכל

"ההשקפה החרדית היתה מאז

ומעולם נגד המדינה שחרטה על דגלה את עקירת היהדות רח"ל. הגישה הבסיסית של הציבור החרדי היתה שאין לנו חלק ונחלה עם המדינה ובוודאי שלא עם הצבא", אומר לנו הגאון רבי יעקב שליט"א.

באווירת הקרירות ששוררת כיום בציבור החרדי, אנו שומעים כאלו שמכריזים על לשונם "אנחנו לא סאטמר", כביכול הם מחזיקים בשיטה השקפתית אחרת. בכך הם מבקשים להצדיק כל פשרה והפקרות. את אלו שעומדים על המשמר ונלחמים נגד עקירת הדת הם מכנים 'חרדים קיצוניים'... ויש שעוד מאשימים אותנו כאילו זנחנו את ההשקפה הישיבתית והפכנו לחסידי סאטמר.

אולם כידוע כל גדולי הדור הקודם אחזו בהשקפה על המדינה בדיוק כשיטת סאטמר. ראייה מפורסמת לכך היא ההספד של הסאטמר רב, הגה"ק רבי יואל זצוק"ל, על מרן רבי אהרן קוטלר זצוק"ל. הוא ציטט אז כזכור את דברי רש"י הידועים "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה". לאחר מכן, כשנפטר רבי יואל מסאטמר, הספיד רבנו הגדול האבי עזרי זצוק"ל בכולל חזון איש הספד גדול מאוד, כידוע ומפורסם - וזו דוגמא מובהקת שההשקפה אודות המדינה הקלוקלת היתה שווה בין כל ציבור היראים. החילוק היה רק בטקטיקה כיצד להתנהל מול הציונים שגולו וחמסו את ציבור נאמני התורה, אולם בהשקפה, הדעות תמיד היו שוות.

אנו צריכים לדעת שאין כוחנו אלא בפינו. אין לנו חלק ונחלה עם הצבא או המדינה שכל כוונתם היא לעקור את הכל. מרן הנצי"ב ב'הרחב דבר' שואל מדוע על לבן נאמר שביקש לעקור את הכל, "הלא לפי הנראה לא ביקש לבן אלא לרמות את יעקב בצאנו או לחומסו, ובלא זה היה נראה

טוב לב עמו", הנה רואים אנו שגם לבן הציג פנים שוחקות כלפי חוץ ומזימתו הרעה היתה טמונה עמוק בליבו חורש הרעות, ממש כמו בזמננו. ואכן כך ממשיך הנצי"ב "ובאמת הלא הכתוב מעיד שהוא ביקש לעקור את הכל, ומוזה תדע שכן הוא בכל דור".

ובמאמר 'שאר ישראל' להנצי"ב (נדפס בסוף פירושו לשיר השירים) הוסיף וכתב: "והנה לפי הנראה משטחיות הסיפור שהיה בין יעקב ולבן, לא נזכר ענין האמונה כלל. ורק קנאת העושר וחשד גניבה ועוול, רק המה הניעוהו לרדוף אחריו. והנה אם כן, לא היה לב לבן רע אלא ליעקב בלבד, בגלל מעשיו הלא טובים נגדו כפי מחשבתו, ולא בשביל שהוא עובד את ד', ואם כן לא היה שייך לשון 'ולבן ביקש לעקור את הכל', דמשמע שביקש לעקור גם את עבודת ד', שהיא היהדות, והרי הוא לא רצה אלא להרוג את יעקב בלבד, ולא את שאר אחי יעקב, היינו עובדי ד' כמוהו שהיו עמו? אלא דרבותינו ז"ל הבינו שלבן רצה לעקור את האמונה ועבודת ד', שלא תהא היהדות בעולם". ובהמשך כתב הנצי"ב דמעשה לבן הארמי בא ללמדנו כי "בכל דור ודור עומדים שונאי ישראל הכן לכלותינו ולבער את היהדות מביניהם".

היום אנו רואים זאת בחוש, איך שהצבא מראה לנו פנים שוחקות ודואגות, כשם שלבן הארמי "היה נראה טוב לב עמו", כאילו כל חפצו הוא להגן עלינו ולהגביר את השמירה על העיר - בעוד המזימה הנסתרת שלהם היא לשלב את הציבור החרדי ולהרגיל אותו לנוכחות החיילים. הרי כל בר דעת מבין שגם אם מדובר בצרכי ביטחון, הנוכחות הנדרשת היא אולי על הגדר ובוודאי שלא בתוך העיר. וכפי שאכן אירע לבסוף, שברגע < המשך בעמ' 27

ברית התיכון

פרשת תרומה – וערב יום הזיכרון של מ"ר ראש הישיבה רבי שמואל ב"ר שלמה זלמן זצ"ל

בפרשת תרומה התורה מספרת על בניית המשכן וכליו.

על הפסוק ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים (כו טו) דורשים חז"ל הקדושים בכמה מקומות, מהיכן היו לעמ"י קרשים במדבר, אלא שיעקב אבינו נטע עצי ארזים בהיותו בארץ מצרים, וקודם שנפטר ציווה לבניו שכשיצאו ממצרים יוציאו אותם, באומרו להם עתיד הקב"ה לצוות לכם לעשות משכן במדבר בעצי שטים, לכן ראו שיהיו לכם עצים מוכנים ברשותכם.

אכן בספורנו תחילת פרשת פקודי ביאר מדוע זכה המשכן להיות נצחי כמו שדרשו חז"ל על הפסוק "עצי שטים עומדים" עומדים לעולם, ומה שאין כן שני בתי המקדש נפלו בידי האויבים, וביאר שעשיית המשכן נעשתה בקדושה וטהרה החל משרשי העשייה, ומה שאין כן בתי המקדש שנבנו בשיתוף עובדי כוכבים ומזלות, בית המקדש הראשון היו בו עובדי מלאכה של חירם מלך צור, ובית המקדש השני נבנה ע"י כורש ואנשיו – לכן נפסדו ולא זכו לקיום נצחי כמו המשכן.

והנה על הפסוק "והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה", ביאר רבינו יונתן בן עוזיאל שהעץ שממנו עשו את הברית, היה עצו של אברהם אבינו שנטעו בבאר שבע לשם תפילה (שהיה אברהם אבינו מתפלל תחתיו) ולשם הנאת אורחיו, ובשעה שעברו עמ"י בים סוף ירדו מלאכים מן הרקיע וקצצו האילן הזה והטילו אותו ימה סוף במקום שבו עברו עמ"י, והיה האילן צף על המים והמלאכים היו מכריזים ואומרים זהו האילן שנטע אברהם אבינו בבאר שבע ותחת צלו ערך אברהם אבינו את תפילתו לפני השי"ת.

בשמוע כך עמ"י לקחוהו לאילן והביאוהו עמם והוא העץ שממנו נעשה הברית התיכון בתוך הקרשים אשר אורכו היה שבעים אמה, ובשעה שהלוויים היו מקימים את המשכן היה הברית מתפלל כנחש סביב בפנים הקרשים והיה מחבקם מצד אל צד. וכשפרקו את המשכן היה מסתלק ועומד על רגליו כמקל באופן שהוא

עצמו היה עושה הפעולה הן בסגירה והן בפתיחה, ולא היו צריכים לטרוח ולהרים המשא לסגור הפתח (ילקוט מעם לועז שם).

לכאורה יפלא, אם וכבר היה לעמ"י עצי ארזים שניטעו ע"י יעקב אבינו, לשם מה הצורך הבהול של מלאכי שמים להוריד עוד עץ מסוים, אילנו של אברהם אבינו, ולא די בעצי הארזים של יעקב.

ושמעתי ביאור נפלא ממור"ר הגאון רבי אברהם דב פינסקי שליט"א מראשי ישיבת שערי ציון, שביאר בשם אביו הרה"צ קלמן עזריאל פינסקי זצ"ל מח"ס נושא כלי יהונתן (על תרגום ריב"ע) ועוד, היות ובמשכן היה ארון העדות שבתוכו מונחים היו לוחות ושברי לוחות, ומשם יצאו השפעות קודש על עמ"י, גדילה צמיחה ובנייה בקניית מעלות התורה, אם כן כדי שיזכו עמ"י לשלמות בקנייני התורה, כדי שיזכו שהתורה תתקיים בהם, לא תיתכן תורה שאינה חובקת עמה מדת החסד, אלא 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם' אך ורק בשילוב השתיים התורה משפיעה לשלמות הצורבא מרבנן להחשב לבן עליה אמיתי שהתורה מתקיימת בו, ועל כן צריך היה המשכן להבנות בכללותו מעצי השיטים של יעקב אבינו, אולם הברית התיכון היינו העץ המרכזי חייב להיות

משל אברהם עמוד החסד ללמדנו ולהשפיע עלינו מעלת החסד.

ברוח דברים אלו רואים אנו מפורשות מהגמ' מס' ב"מ דף פ"ה ע"ב המספרת על גודל מעלת ר' חייא, שעליו פסק רבי את פסקו "גדולים מעשי חייא", ובשמים מעלתו לאין ערוך שאי אפשר להסתכל כמעט לשום בריה במדורו של ר' חייא.

וכל גדולה זו על מה ולמה, כי הוא עשה שלא תשכח תורה מישאל. מה היה עושה, זורע פשתן ולאחר שגדל הפשתן בונה היה מצודות לצוד בם צבאים, את בשר הצבאים מחלק היה ליתומים חנים אין כסף, את עור הצבאים היה מעבד וכותב עליהן חמשה חומשי תורה, את חמשת החומשים היה מלמד בנפרד לחמשה נערים. כמו כן בנוסף היה מלמד ששה סדרי משנה לששה נערים אחרים. ולבסוף כאשר כל הנערים בקיאים היו במה שלימדם היה אומר להם צאו ולמדו זה את זה.

מפורסמים דברי הגר"א באבן שלמה שביאר על גמרא זו, שיישבת רבי חייא בנויה היתה על בסיס שורשי קודש. ר' חייא לא קנה חמשה חומשי תורה מחנות תשמישי קדושה, אלא החמשה חומשי תורה נוצרו באופן מקודש להפליא. כי בכל פרט ופרט החל מזמן זריעת הפשתן ועד לסיום הנלמד ר' חייא היה פועל כוונות עמוקות טהורות ונשגבות.

אולם אחר ההתבוננות במעשה ר' חייא ראוי להרחיב את הנלמד ממעשיו, כלומר אמנם ר' חייא פעל פעולות גבוהות ושמיימיות כדי שתורת תלמידיו תהא תורת נצח, תורה שלא תשכח לעולמי עולמים. ברם כל נשכח שתורה זו בנויה היתה גם על שורשי החסד, כי לכאורה יקשה מה הענין היה לר' חייא לחלק את בשר הצבאים ליתומים, מדוע שפרט זה יכלל בענייני קדושה וכוונות נשגבות. אלא הוא אשר אמרנו תורת נצח הרצויה לפני ד' יתברך היא תורה המיוסדת גם על בריח התיכון הלקוח והוא מידת החסד. איזה חסד, חסד של חלוקת בשר הצבאים ליתומים חנים

אין כסף, חסד של לימוד פרטני עם כל תלמיד תורה מסוימת, לאחד מלמד חומש בראשית לשני מלמד חומש שמות ולשלישי חומש ויקרא, וכן על זה הדרך גם תורה שבע"פ, ולכשסיים ללמד את כלם נענה ואמר "צאו ולמדו זה את זה".

אין ר' חייא לומד עם כולם יחדיו תורה שבכתב ותורה שבע"פ, כי אם כך לא יושלמו התלמידים במידת החסד, הענקה לאחר שהיא נתינה ברוחניות, ועל כן מעדיף ר' חייא ללמד בדרך "הקשה" עם כל אחד ואחד בנפרד, התלמיד בנפרד ותורתו בנפרד, ולבסוף כשכל אחד ואחד תורתו שגורה לו בפיו כעת מתבקשים התלמידים "צאו ולמדו זה את זה", רק כך ניתן לברך על המוגמר יצירה שלמות המעשה הבנויה מתתן אמת ליעקב חסד לאברהם.

כעין זה שמעתי לבאר את דברי הגמרא בראש השנה דף י"ח ע"א האומרת שרבי (יש גורסים רבה) ואב"י למרות והיו שניהם מצאצאי בית עלי הכהן שעליהם נגזרה גזרה למות בקיצור ימים ושנים כמו שנאמר בשמואל א' ג' ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עוון בית עלי בזבח ובמנחה, ובגמרא שם, אמר רבא בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה. אב"י אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, רבא (רבא) שעסק בתורה בלבד חי ארבעים שנה ואב"י שעסק בתורה ובגמילות חסדים חי שישים שנה.

וכאן השאלה נשאלת והלא תלמוד תורה כנגד כולם ובזמן שאב"י עוסק היה בחסד פשוט הדבר שבאותה שעה רבא (רבא) עוסק היה בעמלה של תורה, אם כן מדוע הופלא רבא (רבא) מאב"י שחי כ' שנים פחות מאב"י.

והביאור לזה שחסדו של אב"י היה חסד הקרוי תורת חסד ולא סתם חסד, כלומר הנה מצינו מס' פעמים בש"ס שרב יוסף באחרית ימיו שכח תלמודו, ומי מבין תלמידיו שהיה יושב עמו ומזכיר לו תלמודו שנשכח היה אב"י, נמצא אפוא שאב"י היה עוסק בחסד שהוא סוג של חסד גופה של תורה ממש לשמח לב רבו בשמחת התורה הזכרת התלמוד, משום כן זכה אב"י

לתגמול מיוחד משמא לאריכות ימים עד גיל שישים. מסופר שלאחר מלחמת העולם השנייה הגיע בחור אוד מוצל מאש לשיבתו של אחד מראשי הישיבות של אז ומתלמידי הח"ח הרב שניידר זצוק"ל, והנה מכל תלמידי הישיבה לא נמצא כי אם שני תלמידים שקבעו סדר לימוד עם אותו בחור ניצול שואה. ולימים אותם שני הבחורים שלמדו עם הניצול נתפרסמו בין גדולי ההוראה של הדור האחרון, האחד הוא הגאון הגדול רבי טוביה וייס זצוק"ל והשני יבלחט"א הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, דוקא השנים הללו שהפסיקו ממשנתם ולמדו עם האחר תורת חסד זכו למעמד הרם להיות היושבים במזרח העולם, כי תורתם התקיימה בהם.

והביאור לכל זה הוא, כמו שאמר החזון איש כי החסד עם החבר ברוחניות הוא הסולם לעליה בתורה. כל זה מאלפינו בינה שלא תיתכן צמיחה במעלות התורה ללא שנעבוד גם על מידת החסד, שהיא הברית התיכון המחזקת מסביב לעצי השיטים המגנים על הלוחות ושברי הלוחות. באחד הפעמים בהיותי בבית מו"ר ה'דרכי שמואל' זצוק"ל נתבקשתי לחכות להמתין למכתב ברכת המלצה מרבינו ראש הישיבה זצ"ל, וכך שהיתי שם כל היום כולו החל מתפילת שחרית ועד לעיתותי ערב קבלת מכתב יד קדשו של רבינו זצ"ל. בהתבונני על הליכות רבינו באותו יום נפעמתי עד למאוד לראות מלאך

לג' פרוטות, אלא בהרבה יותר, אולם מעבר לכך ראינו שהעניינים במחיצת רבינו היו מרגישים כל כך רצויים, עד שלא ראינו על פניהם שום סימן של מבוכה או בושה כל שהיא. בהזדמנות אחרת כשהגעתי אליו עם מס' תלמידים שיתברכו מפיו פנה אליהם רבינו בפנים קורנות ומחייכות ושאל אותם "איזה עדה אתם?", ענו לו התלמידים "מרוקאים". בשמוע זאת רבינו נהרר פניו לבלי היכר אמר להם "רבינו יצחק אלפסי והאור החיים הקדוש גם הם מבני עדתכם, עדת המרוקאים זו עדה ממולחת מאוד". והתלמידים שומעים את הדברים פניהם מחויכות המומים שגדול הדור מדבר עימם כך, כי אכן הם הרגישו לב של אבא ענק בתורה וגם ענק בהטבה לזולת שאין לה אח ורע בדורנו.

ד' בעבודתו. תהיתי ותמהתי כיצד יתכן אדם בגיל הגבורות לא מניח את גופו לנוח ולו במעט שכן לאחר תפילת שחרית (תפילתו של מלאך) מסר רבינו שיעור משניות לציבור המתפללים, אחר מכן קבלת קהל בסבלנות מיוחדת לכל אחד ואחד הצובאים על דלת הבית, אחר מכן נסיעות תכופות מלוייה אחת ללוייה אחרת ובין לבין ניחומי אבלים. אחר כל זה קראוני להיכנס את הקודש פנימה, באיזה סבר פנים יפות קיבלני שאין בנמצא ואכן נתן לי המלצה מלאה ברכות כתב יד קדשו. עוד הנהגה שהבחנתי בצל רבינו שבשעת אמירתו לתפילת ויברך דוד, היו מגיעים עניים קבועים מדי יום ביומו ביודעם שרבינו נותן מתת יד הגונה ומכובדת, שלא כדרך הבריות

שומרי משמרת / המשך מעמ' 23

שתוכננה מחאה המונית בקבלת שבת ברחובה של עיר, התקפל הצבא ונסוג. לפתע כל הסיסמאות על צורך בטחוני בהגנה על העיר, נעלמו כלא היו.

ארגון מחריבי העיר

הגר"י אייזנבך שליט"א מזכיר את ענין ארגון השמירה במודיעין עילית שביקש מהאברכים לבוא להתנדב לשעה שבועית. הדבר אומר דרשני: איך הם הסתדרו עד היום? מה אירע לאחרונה שצריך תגבור של אברכים, הרי מי ששמר אצלם עד היום יכול להמשיך לעשות זאת? אין זאת אלא שהמטרה היא לשלב את האברכים במשימות ביטחון. זו עצת היצר לעקור אברכים מתלמודם. מזימה מחרידה שרק מערערת את הביטחון בעיר וברוך ד' נעצרה לחלוטין לאחר שנשמע קול מחאה תקיף.

בפתחה למדרש איכה מסופר: "רבי הוה משלח לר' יוסי ולר' אמי דיפקון ויתקנון קרייתא דארעא דישראל, והווין עלין לקרייתא ואמרין להון: אייתו לן נטורי קרתא, והוון מיייתו להון ריש מטרתא וסנטרא, והוון אמרין להון: איילין נטורי קרתא? איילין חרובי קרתא. אמרו להון: ומאן אינון נטורי קרתא? א"ל: אלו סופרים ומשנים שהם הוגים ומשנים ומשמרין את התורה ביום ובלילה".

(רבי שלח את ר' יוסי ור' אמי שיצאו ויתקנו את העיריות בא"י לראות מה צריכות, והיו נכנסים לעיריות ואומרים לבני העיר: הביאו לפנינו את שומרי העיר. הביאו לפנינו את ראשי הממונים על השמירה בעיר. אמרו להם: איזה

אינם שומרי העיר - אלא מחריבי העיר! אמרו להם אנשי העיר: ומי הם שומרי העיר? אמרו: אלו סופרים ומשנים שהם הוגים ומשנים ומשמרין את התורה ביום ובלילה על שם שנאמר "והגית בו יומם ולילה"

מדוע קראו התנאים הקדושים לשומרי העיר - מחריבי העיר? אמנם אנו יודעים שהשומרים האמיתיים הם לומדי התורה, אולם מדוע נהפכו השומרים שיושבים בשער העיר, למחריבי העיר? אלא אם נכנסים השקפות זרות של שמירה על חשבון מיעוט לומדי התורה, זה מעורר קטרוג על עם ישראל, זה חורבן העיר! אם מבקשים מאברכים לבוא לעשות תורנות של שמירות רח"ל, אז זה לא ארגון "שומרים" אלא ארגון "מחריבים".

ואת כל החורבן הנורא הזה חזה רבי שמואל זצ"ל כבר לפני שנים רבות. בשעתו, כשאמר רבי שמואל שאנו נלחמים על הכיפות של הילדים שלנו, שיישאר שומרי תורה ומצוות, אודה על האמת שהיה לי איזה פקפק בלב, אם אכן המציאות כל כך קודרת עד כדי כך. אולם כיום אנו מבינים כמה הוא צדק. עד כמה הוא חזה למרחוק. בנקיות הדעת שלו הוא חזה את החורבן שעתידי להתחולל. האם מישוהו היה מאמין שבציבור החרדי ידברו על הצבא כפי שמדברים היום? האם העלינו בדעתנו שאישה חרדית מקרית ספר תשוחח עם מפקד בצבא על אוכל לחיילים? זה לא סיפורים, אני יודע בדיוק על מה מדובר. וכששאלו

אותה מה עם צניעות, ענתה שהיא לא אוחזת בדרך זו של 'עצניקים'... עד להיכן הגענו?!

בסיום הדברים אנו מביעים את התפעלותנו מעוצמתו של ציבור בני התורה שעומד בנחישות על משמר היהדות, כציבור היחיד שאכפת לו קדשי שמים ויוצא במחאה בראותו כבלע את הקודש. למעשה, ניתן לומר שבני התורה הצילו את האידישקייט של מודיעין עילית שנחלצה בס"ד ממזימות הצבא, אנו אומרים.

"לא את העיר בלבד הם הצילו, כי אם את הארץ כולה" אומר הגר"י אייזנבך בהחלטיות, "בכל ריכוז חרדי מנסים להקים ארגונים שונים ומשונים כדי לקדם יחסי קירבה ורעות עם חיילי צבא השמד. אם בתורנות שמירות, ייסוד כיתות כוננות, חלוקת אוכל וממתקים, כתיבת מכתבי תודה לחיילים וכדו'. וביוזמי ומכירי קאמינא שרבים רבים נושאים את עיניהם למודיעין עילית כדי לראות ולהיווכח שניתן להוציא את הצבא מתחומי העיר".

"הצבא אינו נצרך כלל בתחומי העיר ולכל היותר אם חפצם בכך הם יכולים לפטרל מחוץ לעיר בשדות השוממים. כך גם היה בתקופת הקורונה שעירנו היתה סמל לנחישות להמשך קיום חיי תורה ותפילה, ומוסדות החינוך בעיר לא שבתו כלל. את כל העשייה הרוחנית הכבירה הזו הובילו ציבור בני התורה שעדיין בוערת בקרבם האש הגדולה שהפיח מרן רבי שמואל זיע"א בדורנו".

להתענג בתענוגים

- סיפור לשבת מחיי רבותינו -

שמחה יודלביץ

ביד הלשון

כוחה הגדול של הלשון, שימש תמיד כדוגמה לגדולתו של אדם. כדברי התרגום בפרשת בראשית על הפסוק "ויהי האדם לנפש חיה" - לרוח ממללא, וכפי שכתב הרלב"ג, "הורה בזה שהוא תואר לנפש המדברת, אשר בה האדם אדם".

בין העובדות המופלאות אשר סופרו על רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זיע"א היו אותן עובדות שעסקו בטוהר לשונו וקדושתה, שניכרו בזהירותו הרבה בכל ביטוי שיש בו חשש או נדנדו רחוק של כיעור או איסור.

כך כתב רבי שמואל זצוק"ל, במחברת שכותרתה "דרכי מוסר ועבודת ד'", ובה תמצית מוסריו ועומק הגיוניו. "ויש בענין זה של פגם הלשון כמה ענינים, עיקר הדבר הוא כי האדם הוא ה"רוח ממללא" וכל הכח שבו הוא מובדל משאר בעלי החיים הוא בדיבור, גדר האדם הוא בלשון והוא נקרא "מדבר", ומכל העמים בחר הקדוש ברוך הוא את עם ישראל עם סגולה, והם התכלית בבריאת העולם "אתם קרויים אדם".

וכידוע, בכל ענין שאדם נמדד במעלתו יש בזה "זה לעומת זה", אם הוא משתמש במעלתו הרי הוא בחינת אדם, יחזקאל בן בוזי נקרא "אדם", ובאותו כח שהקדוש ברוך הוא הגדיר את מעלת האדם בבריאה, בכח זה של הדיבור באותו כח יש את כור המבחן, מי יכול להיקרא בשם זה".

בספר 'שמואל בדורו', מובא מעשה שסיפר הג"ר אשר זלניק שליט"א שהיה מעורב פעם באיזו עסקה שהתקמה במוסד ציבורי. כיון שהיו לו ולחבריו השגות על כמה דברים, הם נכנסו לרבינו ושטחו טענותיהם. במסגרת הדברים הוא העלה טענות כנגד אחד המעורבים, ורבינו האזין בקשב רב. אחריו דיבר עוד מישוה גם כנגד אותו אדם, והרב זלניק הוסיף וחזר על נקודה עליה דיבר מקודם. רבינו הפסיק אותו מיד: "בפעם הראשונה זה היה לתועלת, עכשיו זה כבר מתכבד בקלון חברו".

עוד מסופר שם: אחד מתלמידי ראש הישיבה מספר, "כשהייתי בתקופת השידוכים הציעו לי בת של תלמיד חכם מופלג. השידוך התקדם בצורה טובה וכבר דובר על עריכת ווארט. ברגע האחרון החלו דחיות והתחמקויות והשידוך 'נתקע'. לא ידעתי את נפשי, ואחד מידידי פנה לאותו תלמיד חכם לברר מה קורה. אותו תלמיד חכם סיפר לו שהוא עצמו עיכב את השידוך

שקיבל בשעת ליל מאוחרת שיחת טלפון נדירה, על הקו היה רבי שמואל שהתנצל על השעה, והוסיף בחיוך "אני יודע שהינך ער בשעה שכזאת...".

לרבי שמואל היתה בקשה, מורכבת, דחופה ומיוחדת, ברעיון יחודי שנועדה לסייע להציל ולרומם קבוצת בחורים בישיבה פלונית, כשהיה צד שאולי מקבל השיחה יוכל להיות לעזר רוחני ומעשי לאותם בחורים, בבעיה שהגיעה לפתחו של מרן זיע"א.

"הייתי נבוך" מספר הרב ל. "שכן בדיוק יומיים קודם לכן דנתי ארוכות על הנושא עם הגאון הגדול רבי צבי שינקר זצוק"ל שעמו היה לי קשר הדוק, ומתוך דבריו היתה לי תשובה ברורה, שלא לעשות צעדים מעין אלו שביקש רבי שמואל, ומצד שני, הלא רבי שמואל מבקש...".

"אעשה בשמחה מה שראש הישיבה מבקש" ענה הרב ל. "אך יש לי רק בקשה אחת, שראש הישיבה ישמע לפני כן את מה שטען באוזני רבי צבי שינקר, ואם לאחר מכן יורני לעשות אעשה ככל שהרב יצוה אותי!" אמרתי ורבי שמואל הסכים עמי.

למחרת בשבע בבוקר, כבר התקשרתי לביתו של רבי צבי, סיפרתי את שהיה, וביקשתי כי ידבר עם רבי שמואל, ואם בכל זאת רבי שמואל יורה לי לעשות, אעשה ככל שיאמר לי. רבי צבי הסכים מיד, ובזו תמה השיחה...

שבועיים עברו, אין קול ואין עונה, ואז לפתע מתקשר אלי רבי צבי, ומספר בהתרגשות את שקרה: "מיד באותו בוקר ניסיתי להתקשר לרבי שמואל מספר פעמים, אך בצוק העיתים לא הצלחתי להשיגו, והזמן עבר. היום נסעתי לירושלים בענין אחר, וישבתי אצלו שעה וחצי, כששכחתי בכלל מהענין המדובר. כשיצאתי מבנין הישיבה, נזכרתי בבקשתך, וחזרתי פנימה, לומר לרבי שמואל שביקשת ממני לשוחח בענין המדובר.

רבי שמואל הביט בי בשמחה, ודן עימי על הענין, ואז הוסיף: למעשה כשנכנסת חייתי שתדבר איתי על הענין, כשראיתי שאינך מדבר, חשבתי שמא ואולי הרב ל. לא שוחח עימך על הענין, ואף דנתי אותו בכמה אופנים לכך זכות, לא רציתי לשאול אותך על הענין, שכן יהיה בזה לשון הרע גמור על הרב ל. ושתקתי, אך אני שמח מאוד שכעת אתה מספר שאכן הוא דיבר איתך על הענין...".

הימים שהיה בישיבה, וזכה לישון בבית מרן, "באחת מהתקופות ראיתי איך היה רבי שמואל שואל כל מיני מבקרים, שאלות על דא ועל הא, לעיתים שאלות שנראו כסקרנות גרידא, כאלה העוסקים בהם או בבני משפחותיהם, עיסוקם שיגם ושיחם, רק אני ראיתי את שאירע לאחר מכן, כשהתברר שהשאלות ה"תמימות" נועדו כדי לעמוד על צרכי האנשים ההם, כשבימים שלאחר מכן הייתי נשלח לכל מיני כתובות, בבקשה להניח בידם מעטפת כסף ולהיעלם...".

מעשה מופלא אחר אירע, כאשר באחד הימים הגיע לבית רבינו אחד מתלמידיו באיתרי, כיום ת"ח חשוב ובר אוריין, כשרבי שמואל משוחח עמו על עניני הישיבה, ותוהה על ענינים שונים, איך המצב בישיבה, האם אברך פלוני שקוע בלימוד, ומה מצבו הרוחני של בחור פלוני.

בשלב מסוים, התלמיד, שהיה בחור תם וישר, פנה לרבי שמואל ושאל לתומו: "תורה היא וללמוד אני צריך. האם אין בשאלות הללו לשון הרע?"

רבי שמואל הביט בו בעיניו הפקחיות והשיב: רק מכיון שיודע אני כך שאתה שואל בתמימות אסביר. ביררו על ר"מ פלוני בישיבה, והיה חשוב לי לדעת מה מצבו, האם נכנסים בחורים לשיעור שלו. האברך ששאלתי עליו בא להתיעץ האם להחליף כולל. על בחור ששאלתי ביררו בענין שידוך". וכך מנה הרב את כל מי שדיבר עליו ומה היה הצורך בדבר, וללא שום חשש איסור.

את המעשה הבא, שמענו מהגאון ר' י. ל. שמשמש כראש ישיבה,

מתוך איזה חשבון ומתוך מטרה להמשיך ולסיים אחר כך בכי טוב, אבל כתוצאה מכך הענינים הסתבכו. פניתי לראש הישיבה זצ"ל שהיה מעורה בכל שלבי השידוך ו'שפכתי את לבי' וטענתי שנעשה לי עוול. לאחר שדיבר על לבי דברי תנחומים, אמר לי שלגופו של ענין אינו מאמין לכל הסיפור וזה בגדר לשון הרע על תלמיד חכם מופלג. לא עזר לי כל מה שהסברתי שהתלמיד חכם עצמו סיפר זאת, אך הראש ישיבה חזר על כך שזה לשון הרע.

לפני שיצאתי מבית הראש ישיבה הוא פנה אלי: 'אני מבקש בכל לשון של בקשה שלהורים שלך לא תספר כלום מלבד שהשידוך ירד מהפרק ואתה לא יודע מה קורה, שהרי זה לשון הרע על תלמיד חכם, ויותר מזה יש בזה חילול השם גדול ש'בעלי בתים' ישמעו כזה דבר על תלמיד חכם'. נאלצתי להבטיח לו שאכן לא אפרט בפני הורי את הסיפור.

אחרי כמה שבועות השדכן סיפר לי ששמע מאותו תלמיד חכם שהראש ישיבה התקשר אליו, בירר מה קרה, ואחרי שהתברר לו שאכן הסיפור קרה והתלמיד חכם הצטדק והסביר מעשיו בטענה ששידוך זה לא לבחור עגבניה בשוק, הראש ישיבה גער בו בחריפות: 'הרי מירקן בשוק היה אפשר לצפות להתנהגות יותר נכונה...'. ובסוף אמר לו שכשיפגוש אותו פנים אל פנים יתן לו עוד כפל כפליים...".

מסיים התלמיד ואומר: "הראש ישיבה חשב על כל הפרטים, אותי דחה בטענה שזה לשון הרע, חשש מחילול השם כלפי הורי, ולבעל הדבר 'נתן על הראש'...".

"בעיני ראיתי" שח הרב ב. על

אגודת אזוב

דרושים על מגילת רות,
איכה וקהלת,
מאת רבי יצחק ישראל הלוי
מגיד מישרים בקרעמניץ

וילכדו ראש מורדים ויעשו בהם שפטים, ואז עם בני ישראל בהיכשלם נעזרו עזר מעט וישבו נדחי הנמלטים בבושת אל אדוניהם איש אל עירו ואיש אל ארצו.

'המגיד' היה נזכר תדיר בפי גדולי הדורות, שהרבו להשתמש בתורתו ולבנות על יסודותיו. שנות חייו של המגיד, היו ברובם מחצית הראשונה משנות הת"ק, היו אלו שנים סוערות בחיי כלל ישראל במדינות אירופה ואוקראינה, היו אלה שנים של מלחמת קודש לעקור את ספיחי השבתאות, כאשר דם ישראל נשפך כמים. בשנים הללו חי ופעל כמגיד מישרים והשמיע קולו ברמה בהרבה קהילות, לחזק ולעודד מחד, ולקרוא לחשבון הנפש.

מה שידוע הוא כי הוא נולד לאביו הרבני המופלג בתורה וביראה מו"ה ר' צבי הירש הלוי ושם משפחתם היה שטערן, הוא יצק מים על ידי רבו הגאון רבי שמשון מייזליש זצ"ל אב"ד בהיותו כבן שנים עשרה שנה בלבד, וכבר אז ראה בו רבו סימן ברכה אשר לאילן רברקא יתעבד, כמו שכותב הגאון הלז "נהירא כד הוי טליא בר שנים עשר שנים..."

ג' ספרים הדפיס המגיד בחייו, הא' ספר 'שבט מישראל' על תהילים, הב' קהלת, רות ואיכה, והשלישי 'שפת אמת' על משלי, ושם מבאר מה הניעו לחבר ולהדפיס ספר זה. בכל ספר כתב המגיד הקדמה אחת או יותר.

שלוש' - פירוש למגילת איכה, 'יתרון האור' - פירוש על מגילת קהלת, עם פנים המגילות.

הספר יצא עם למעלה מחמישה עשר הסכמות מכל גדולי דורו, ומלבד אוצרותיו של המחבר, שמוזכרים בספרי גדולי הדורות, כשהוא שימש כיסוד לדורות של הדרשנים, הוא גם מספר על תלאות אותם הימים.

בהקדמה לפירוש על מסכת איכה, מתאר המחבר את מה שהתחולל בפולין בשנים תקכ"ח-תקל"ל, במהומות שהובילו לחלוקת פולין, הוא מתאר את ההרג והסבל של יהודי פולין ואוקראינה, ומוסיף שלכן קרא את הפירוש בשם דמעות שלוש, על שלושה דמעות; חורבן בית ראשון, חורבן בית שני והצרות שעברו אז על היהודים בפולין ובאוקראינה. כך הוא כותב בין השאר על התקופה הקשה: "ויהי בשנת תקכ"ח לאלף השישי מדרו עם שפל הנקראים קאזאקין בעם פולין, ויהרגו בודון כל אנשי פולין והיהודים הנמצאים במדינת אוקריינא ושלם בזו, אז היה חרב וחורבן בעיר אומאן וטעטיאוב ושאר עיירות וכפרים עד אין מספר, לא נשאר קללה בתוכחות שנים שלא נתקיימה אז, ולא העליתי על הכתב קצת קורות בפרטות על ספר, כי היא מחריד הלבבות ומכאיב הנפשות כהימס דונג מפני האש ובתוך כעסו ית"ש זכר הרחמים כמו שהבטיחנו, ויחן את ישראל לרחמים בעיני שרי מאסקווא ושרי פולין אשר עמהם ויטו עליהם חסד

"הלא מראש הבינותם מוסדות מוסד מוסדה, אכן בוחן אבן פינה, ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, להודיע עוצם בינתו רב תבונה, ספרו כאן נמצא בחיבורו על ספר תהילים, תהילת ישראל, אשר אסף וחיבר כבוד הרב המפורסם החריף הדרשן הגדול כבוד מ' יעקב ישראל, מגיד מישרים דק"ק קרעמניץ, מקום אשר שם חונה גם היום מגיד משנה, שונה הוא בחיבורין, חיבור נאה ופירוש מספיק על ספר קהלת ומגילת רות ומגילת איכה, תלתא בחד קינא. כעת יאמר לישראל מה פעל פעולתו לטוב לאסבורי קראי, קשתו דרך ויכוננה, כוננו חציו על יתר, דרוש בריבוי ומיעט, אם רב ואם מעט, ולא מצא מענה, נפק דק ואשכח רברבי ושקיל וטרי ודייק לפרש פירוש מספיק להעמידו על מכונה, וכל היכא דקיימי פסקי פסקי מקרא אחד מתחלק דסיפיה לאו רישיה, אף על זה פקח עינא לקרב המרוחקים בזרוע עוזו נעוץ סופו בתחילתו, והיו לאחדים בחדא מחתא מחתא כרכן באגודה אחת, אגודתו על ארץ יסדה על אדני המוסר והיראה הכינה.

ועוד דרושים רבים ונחמדים מהני מילי דאגדתא ומילי דשמעתתא בחריפות ובקיאות כאשר עיניכם תחזינה עשות ספרים, ופנה עבר יהא רעוא דיתבדרון מיליה בכל ישיבנה. נטויה ידו עוד הרבה אפס קצהו משם תראינה, דרך כוכב מיעקב."

כפי המבואר בשער הספר, הספר נחלק לשלושה חלקים, 'רות המעלה' - פירוש למגילת רות, 'דמעות

מקובלים אצל הגרע"א. (ואם מותר לתרגם לשפתינו; יותר חזו"א פחות ישיביש... אך העולם לא קיבל זאת, כדברי החזו"א...). ובכלל במח"כ איני יודע מה לכל זה ולהמשך המאמר, ואין 'הס' ואחר כך כתת' קשור לשיטת הגרע"א או החת"ס, ואם הגרע"א אינו עוסק ב'לומדות' (ולמרות זאת הוא נחשב משום מה לאחד מאבות דרך הלימוד הישיבתי!); אז מה בדיק למדו העולם דווקא ממנו... ומה בעצם הדרישה? לא לנסות להבין?... בקיצור, לי הקטן נוצר מהמאמר הנוכחי רק סלט שלם של ענינים נושאים שהקורא כערכי מתקשה לעמוד על הקו המחבר ביניהם ועל המסקנא הסופית ונותר רק עם טעם מר של 'חיטוטי שכבי' וחבל. אני מקוה שיתקבלו לרצון רחשי לבי ולב קוראים נוספים, ויוסיף הרה"ג הכותב לזכות את הרבים במאמריו הנפלאים אשר בודאי לא יבצר ממנו ליסדם על ענינים מקובלים ומוסכמים על הכל להגדיל תורה ולהאדירה כאשר היתה באמנה אתו. זעירא דמן חבריא ש.מ.ק. מתושבי אחוזת ברכפלד יע"א

גדול מזה, אין כאן טענה בגלל שמריחוק מקום וזמן נראה למישהו אחרת.

אני מסופק אם אכן מרן הדרכ"ש זצ"ל 'לא סלח לר' כמצוטט (כל מי שמכיר מבין שמטרת ספר חוט המשולש בראש ובראשונה לפרסם את תולדות החת"ס כפי שקיבל מבניו ותלמידיו, וכנספח לזה צורפו תולדות 'חזונו' ותולדות בנו הכת"ס), וגם אם הביע פליאה או יותר מכך עוד לא התקבל ממנו אישור להעמידו אל עמוד הקלון בשער בת רבים.

שלישית, כמדומני שהסיפור המצוטט שאין סיבה לא להאמין לו (וכנראה שהחזו"א דווקא הבינו היטב...) הופך לחלוטין. דווקא החת"ס הוא שדרש לימוד עם חשבון הסוגיא סידור השיטות והעולה למעשה וכפה"ג הסתייג מהפולפולים והמערכות שהיו

חכמים הזהרו בדבריהם

הצטערתי לראות במוסף ש"ק משפטים את המאמר השבועי במדור עצה ותושיה, שבניגוד למאמרים המוצלחים בד"כ - לענ"ד לא היה ראוי לעלות על שולחן מלכים בצורתו זו.

ראשית, כנו"נ לגדולי עולם הגרע"א והחת"ס זי"ע צרמה לי מאוד העלאת נושאים רגישים כשינויים בדרכי הלימוד וכהשוואות אישים זל"ז על כמה ציבורית לשיפוטו של כל קורא מזדמן. גם הקצנת הדברים מיותרת, לא זו הדרך לנהוג בכבודם של גדולי הדורות.

שנית, הזדעזעתי מהיחס לבנו של מרן הכת"ס, מי שכינה לפני כמאה ועשרים שנה כרב באחת הקהילות הגדולות בהונגריה, כאל אחד הריקים רק בגלל שבן דורנו רחוק מעולמו מסגנונו וממושגיו. אני רואה פסול בכך שכחניך שיטת לימודו של החת"ס יזכיר שלדעתו של החת"ס היא עדיפה מדרכים אחרות, וגם אם אכן מנקודת מבטו היה זה

נדבת בן המלך

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו". ב'דינר' שנערך לטובת ישיבת מיר, נשא הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצ"ל משלו: "מעשה במלך שהיה לו בן יחיד, וחפץ ללמדו תכסיסי מלוכה. הודיע המלך כי מי שחושב שהינו ראוי למלא תפקיד רם זה – ללמד את בן המלך, עליו להציע את עצמו. רבים נרשמו והציעו עצמם כראויים לתפקיד, ולבסוף נבחר אחד ומיוחד שהצהיר שהינו מתמחה בשלושה תחומים – סוסים, יהלומים ותכונות נפש האדם. ואכן, לימד הלה את הבן וראה פירות בעמלו.

ויהי היום ופורסמה ידיעה שבקרוב תתקיים תערוכת מכירת סוסים. בן המלך חפץ מאד לרכוש סוס מיוחד במינו, וביקש מהיועץ להתלוות אליו. משהגיעו לתערוכה, פנה אליהם אחד הסוחרים והציע את סוסו המשובח. הביט בן המלך ביועץ, שהורה לו: 'אל תקנה אותו. סוס כזה מסוכן לרכוב, הוא עלול להפילו ולסכן את חייו'. ביקש בן המלך מהסוחר שירכב בפניהם, ואכן עלה המוכר על הסוס והאיץ בו לרוץ. החל הסוס לדהור ותיכף הפיל את המוכר שכמעט נרמס תחת רגלי הסוס. הודה בן המלך ליועץ על שהצילו ממוות, הוציא מכיסו שטר של עשרה דולרים ונתנו לו כהוקרה.

לאחר שלושה ימים התפרסמה ידיעה שעתידה להתקיים תערוכת מכירת יהלומים. ושוב ביקש בן המלך מהיועץ להתלוות אליו, ונענה בחיוב. בהגיעם לתערוכה, החלו סוחרים לגשת אליהם ולהציע בפניהם יהלומים ואבנים טובות. נטל בן המלך אבן טובה בעלת מראה מיוחד וחפץ לקנותה. הזהירו היועץ: 'אבן זו מזויפת'. 'איך אתה יודע?', שאל. הוציא היועץ מכיסו חומר כלשהו, יצק על האבן, וביקש מבן המלך לנסות לקלפה, ואכן התגלה שהאבן מזויפת. ושוב הוציא בן המלך שטר של עשרה דולרים ונתנו ליועץ.

בדרכם חזרה לארמון המלך, אמר בן המלך ליועץ: 'הצלחת להראות את כוחך בסוסים ויהלומים, נותר לך להראות את כוחך בנפש האדם, מי אני? ...! לחש לו היועץ: 'אתה בן מאומץ! ...!'. 'אני בן המלך, מאומץ?!', נדהם בן המלך ורץ מהרה אל אביו, שאכן אישר לו את הידיעה המרעישת...

שב הלה ליועץ ושאלו: 'כיצד ידעת זאת?'. השיבו היועץ: 'כי בן מלך אמיתי יש לו מושגים אחרים בנתינה, הוא לא יתן עשר דולר למי שמציל את חייו'...

ושכנתי בתוכם

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". כה כתב הגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל במכתב נלבב להורי בחור מארה"ב, כשביקש לשכנעם שישלחוהו ללמוד במרכזי התורה בארץ הקודש: "איך יכולים יהודים כשרים צדיקים לקיים מצוות עשה עצומה של 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואנחנו עדיין בגזירת גלות וחורבן?

תשובה לדבר: כשהם מגדלים את בנם היקר בישיבה קדושה בארץ הקודש ועושים אותו בזה למקדש לכל עם ישראל למאור גדול להאיר לעם ישראל בתורה ויראה טהורה וקרבת א-לקים לי טוב'. היותר טוב ומסוגל לזה היא ישיבה קדושה בארץ הקודש, אשר אין תורה כתורת ארץ ישראל,

בצירוף המעלה הגדולה שיש בזה להיות 'גולה למקום תורה' מאמריקה לארץ הקודש.

אחי יקירי אהובי! שישו ושמחו במתנה המפוארת אשר נתן לכם ד' אלוקינו בעוצם אהבתו אתכם, סייעו ועזרו ליעקב היקר האהוב שליט"א לצמח ולפרוח באהל התורה בארץ הקודש, והייתם מאושרים ושמחים לנצח."

חברותא בהלכתה

"שנים כרובים". כתב 'בעל הטורים': "ופניהם איש אל אחיו כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה".

עשרות בשנים שקד הגאון הגדול רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל על ענין סידור 'חברותות' ראויים, כשהוא נותן נפשו על הדבר להתאים יחד "שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה". בכשרונותיו ובהכרת טבעי בני אדם, היו עולים במחשבתו רעיונות מיוחדים להתאמת 'לומדים' איש לרעהו. כשרעיון ה'שירדך' בין פלוני לפלוני התנוצץ במוחו, קופץ היה ממקומו משמחה: 'א גוטע אייפנאל' – 'רעיון נפלא', ומיד ניגש להוציא את הדבר אל הפועל, כשהוא מקדיש מזמנו היקר מפז לשכנע את האחד בגודל תועלת הלימוד עם פלוני, וכך עשה אף עם חברו, עד שקבעו אכן ללמוד בחברותא. ואמנם, ישנם 'חברותות' פרי רעיונותיו, שהחלו בלימודם יחד לפני שנים רבות וממשיכים עדיין לעסוק יחד בעומקן של סוגיות.

ענין סידור ה'חברותות' בער בנשמתו של רבי אליהו ברוך, בראותו בכך את החסד הגדול ביותר שניתן לעשות עם בחור בישיבה, למצוא את החברותא הראוי לו שיתאימו זה לזה ויתעלו יחדיו בעמלה של תורה ושקידתה. בדבר זה, אותו ראה כ'סוגיא' של ממש, עסק עוד מימי בחרותו, וביתר שאת בימי הרבצת תורתו ביני עמודי דיישיבת מיר. וכבכל סוגיא, ביטא את יסודות הענין בחן שהוצק בשפתותיו. בדברו אודות מעלת החברותא הגדיר והתבטא: "חברותא זה לא כמו 'שני צרות זו לזו', אלא כמו 'עזר כנגד', האחד חושב על זולתו וממילא נעשים הם לאחד".

וכשנסכו אמריו אודות דרך סידור ה'חברותות', היה מרגלא בפומיה: "מניסיון של עשרות שנים בסידור חברותות, תשעים אחוז מחוסר ההתאמה בין חברותות מקורם בחוסר ויתור על מידות",

והוסיף במתקן לשונו: "כשמבקשים ללמוד עם פלוני חברותא, הוא אומר: 'ס'איז נישט צוגעפאסט' – 'זה לא תואם', ואני אומר שזה ענין של 'ס'פאסט נישט' – 'אינו מתאים לכבודי'..."

משולחנו של השקדן

כבצות ימי השבעה לסילוקו של הגאון המובהק המנוח רבי אהרן יהושע צוקר זצ"ל, נאה להביא כמה גרגרי פנינים כטיפה מן הים, משיגו ושיחו, כפי שהעיד חתנו שליט"א בקונטרסו 'ניצוצות מאש התורה' שיצא לאור לפני שנים מספר:

פעם אמר שלא החליף שום מנהג בלי לשאול רשות מאביו, והליץ על זה "אנחנו לא גרים", ופירש כוונתו שמבואר בגמ' פסחים (צא. ב) 'אין עושין חבורה שכולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול', שמכיון שהם גרים ואין להם מנהג אבות, כל אחד ינסה להחמיר ויבוא הקרבן לידי פסול.

כשדיברו כמה צריך לעשות חסד, אמר שהחסד הוא שהאדם ילמד וילמד הרבה עד שידע את כל התורה כולה, ואזי מי שלא יידע דבר מה, יבוא וישאלוהו וזהו החסד שיעשה.

הלכתי עמו וכשנפרדנו אמר לי בערך בזה הלשון: "כל פעם שקורה איוז צרה, שא ענין לשמים ותאמר: 'ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי'", ונסתובב והלך לו.

ליום השנה לסילוקו של רבינו מרן הדרכי שמואל זצ"ל קריעה ושמחה

אחד מתלמידי מרן זצ"ל מסר שיעור יומי והזמינו לסיום מסכת מסדר הלימוד. בתחילה הגיב מרן זצ"ל: "זה הרי שיעור של כאלו שהיו בעבר אברכים, ועכשיו הם לומדים גמרא ורש"י. על זה שמחים? הרי צריך לעשות על זה 'קריעה'! ...! אולם תיכף ומיד הוסיף ואמר: "אבל בכל זאת יש כאן שמחת התורה", והודיעו שיבוא להשתתף עמם בשמחתם. (שמואל בדורו)

וכי תאמרו מה נאכל

סיפר מרן זצ"ל ששמע מפי אחד מתלמידי נובהרדוק שהיה עד למעשה: באחד הימים לא היה לתלמידי הישיבה דנובהרדוק מאומה למאכל, ואמר מרן הסבא זצ"ל לתלמידיו: "הבה נשב במקום האכילה ונחשוב על בטחון". וכך ישבו התלמידים עם רבם הסבא מנובהרדוק זצ"ל ועסקו בהתבוננות במדת הבטחון.

לפתע נכנסה אשה כשבידיה סיר גדול ובו תפוחי אדמה מבושלים, באמרה כי אורחים עמדו להגיע לביתה ולבסוף לא באו. כמובן שכל הבחורים נתפעלו מהמאורע ושמחו מאד לנוכח ההשגחה הפרטית שנתגלתה לנגד עיניהם כיצד קיבל ד' את עסקם במדת הבטחון, מלבד הסבא זצ"ל שנראה היה כמצטער. כשנשאל על זאת, ענה ואמר: "עד עכשיו אכלנו בטחון, ועכשיו נאכל קרטופלאך?!" ... (מראש מקדם)

ליגרים אע"ג דלא ידע מאי קאמר

החיטה כדי שתהיה ראויה לעיקר יצירתה - להיותה לחם משובח, צריכה טחינה יסודית לקמח. אבל התאב לה, לגודל תאוותו ממנה לגורסה לשנים או לארבע ובעודה בכפו יבלענה.

הנה לך: התאוותני החוטף ואינו ממתין בהכנת המאכל ובתיקונו כל צרכו - משובח הוא או מגונה? תשובה: תלוי, בנמשל או במשל - בחיטה, פשיטא, הרעבתנות מגונה. האיפוק והסבלנות מוכרחים להפיק את המירב... בתורה, הוא משובח - ובתנאי, תאוותו עצמה משובחת, הקלה היא בעיניך? - רעבתן לתורה...

גם התוצאה איכותית יותר מתוצאת המתינות. טעמא מאי? לפי שרק אחר ששנה הרבה, הוא מתיישב בתלמודו ומתרחץ לעצמו דבר הקשה. הוא היסוד שהונח במאמר קודם: מוח בשר ודם, בעולם התחתון הגשמי, בלתי אפשרי שיתחבר עם התורה, עליונית על עליונים...

אמרנו, פתיחת פי האתון נס קטן יותר. והוא יתעלה החפץ בטובתו, בחיבור גופנו הגשמי לחכמת התורה, הורה לנו כי ראשית צריך שיתקדש מוחנו קידוש אחר קידוש, רק אח"כ יוכל לקלוט תורה.

וקידושה כיצד? בה עצמה! יספיג במוחו עוד ועוד תורה, היא גופה תקדשהו קודש קדשים ותכנינהו להבינה ולדעתה...

כך קבעה חכמתו יתברך - היא הדרך. לשון המסילת ישרים בענין אחר (פרק ה' בדרך קנין הזהירות): הבורא יתברך שמו שברא יצה"ר באדם, הוא שברא התורה תבלין לו, ופשוט שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשוב לינצל זולתה אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו וכו', אם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראת לו שהיא התורה, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו. הא למה זה דומה לחולה שדרש ברופאים והכירו חליו ואמרו לו שיקח סם זה. והוא, מבלי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה יניח הסם והוא ויקח מה שיעלה במחשבתו מן הסמים, הלא ימות החולה ההוא ודאי. כן הדבר הזה, כי אין מי שמכיר בחולי היצר הרע ובכוחו המוטבע בו אלא בוראו, והוא הזהירנו שרפואתו היא התורה, מי אפוא יניחנה ויקח מה שיקח זולתה ויחיה. עכ"ל.

כך בענינו, הוקבע בלבך להכנס בעול לימודה וידעתה של תורה, ואתה נבון בדרך קניינה. אל תהיה כחולה לב מסוכן, כבעל גידול ממאיר, הלוקח גלולת אספירין תועלתית לדלקת אזנים. אודה, המשל לא מדויק!! החולה הנזכר שוגה רק בחוסר התועלת - הגלולה לא תוסיף לו סיכון. בנמשל, היפוך הסדר שגור העליון מסכן את עתידך, תשאר עם הארץ, הרחמן יצילנו. כך אמר רבינו הגדול האבי עזרי אחר מיטתו של ראש לראשי הישיבות רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל: 'אני מבוגר מכם, הרבה ראיתי בימי חיי, ולא ראיתי מי שגדל כך בתורה'...

משלי ו', ו' ח', לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחקם. אשר אין לה קצין שטר ומושל. תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה.

פירש הגר"א: הנמלה בעת הקצירה אינה עושה כלל, רק אוספת, רק בסוף שהוא זמן לקצות תאנים [והוא הנקרא קיץ] אז תכין את מה שהיא אוספת שיהא ראוי למאכלה. וזהו לחמה, כלומר שתכין אז שיהא לחמה מה שאגרה בקציר מאכלה. והענין, שצריך האדם בימי נעוריו שהוא זמן הקציר לאגור ולאסוף, היינו ללמוד תורה הרבה, ואח"כ בקיץ שהוא סוף ימיו בימי זקנותו, לטחון אותם להבין כל דבר על בוריו.

זהו אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח, כלומר אם לא יהיה בידו תורה הרבה לא יהיה לו ממה לטחון, ואם אין קמח כלומר אם לא יטחון ויקדק היטב אין תורה, כלומר אין בידו כלום אף שלמד הרבה.

שבת קודש פרשת תרומה -

משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו.

אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך.

אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי.

כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול,

אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.

זהו הקשר המשולש המובא בנפח"ח מהזוהר, קודשא בריך הוא ישראל ואורייתא - לומר לך אין זכיה בתורה אלא בהתקשרות עם נותן התורה. הרבה משמעויות יש במהות הענין, גם זאת ניתן לומר, אין עסוקה של תורה אלא בסדרים שקבע הנותנה.

נהדר לענינו,

חידושו של הגר"א אינו אלא בחלוקת ימי הנעורים מימי הזקנה -

עיקר הרעיון שהסדר הוא תחילה לאגור, ורק אחר מכן לעיין, כבר לימדו חז"ל בשלשה מקומות: חדא הא דאמרן (במאמר קודם) ברכות ס"ג: הסכת ושמע ישראל, הס ואחר כך כתת. [שתוק והאזן לשמועתך עד שתהא שגורה בפין, ואף על פי שאינה מיושבת לך, ואחר כך כתתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות - רש"י]. כדרכא, דאמר לעולם ילמוד אדם תורה ואח"כ יהיה [יעיין - רש"י].

תנתי, בשבת ס"ג. אמר ליה אביי לרב יוסף מאי טעמא דרבי אליעזר [דכלי זיין תכשיטין הן ומותר לצאת בהם בשבת] דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך.

רעיון פלאים:

פרשה פתוחה

הרב יאיר ארלנגר

מתבנית המשכן - לתבנית החיים

כָּל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתָךְ אֵת תְּבִנַּת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנַּת כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשֶׂהוּ

גשמיות, "אינו רשאי להאריך".
ופירש שם הגר"א ז"ל "חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את ליבם למקום (ברכות ה' ע"א) שאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו, אך להתפלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלמות ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה, אבל לא לצורך עצמו", כי עיקר הלב הוא להיות קודש לד'. ומשמע עוד מדבריו שחידוש הוא שאחרי תפילת אלוקי נצור יכול להאריך בבקשת דברים, אף על פי שזה עדיין לפני סוף התפילה ועדיין שייך לתפילה, "אלא יתפלל באלוקי נצור על עצמו, שתפילת אלוקי נצור הוא על עצמו".

והוא לשון הפסוק בשיר השירים "אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני" (ה', ח'), כי בזמן שבית המקדש היה קיים ושרתה שכינה בכלל ישראל, היתה את הקרבה המיוחדת בזמן שהאדם התקרב לקדוש ברוך הוא, וכשאדם חטא והתרחק מהקדושה או פעלה התשובה, וכששב מחטאו והתקרב לבורא ית' אזי נמחק חטאו לגמרי. ובזמן ההסתר, אף שיש ענין של תשובה, מכל מקום תמיד נשאר רושם, אפילו בדרגה הכי גבוהה של תשובה.

לשם כך נבראנו וכך אנו בנויים בגופנו ובנפשנו.

במעשיכם

רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל - שהשבוע יחול יום הסתלקותו השישי - למד יסוד נפלא בפסוק זה:

בפרשת המשכן כתבה התורה "תבנית המשכן תבנית כל כליו כאשר וכו' וכן תעשו", ופי' בנפש החיים (ד', ח') שציווי התורה בכל תכלית המשכן היא האזהרה "וכן תעשו" ללמוד מתבנית המשכן, "לרמוז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמכם שתהיו אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו, כולם קדושים ראויים ומוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש".

וידוע מש"כ הגר"א ז"ל במשנה "יכוון לבו כנגד בית קדשי הקדשים" שהלב הוא נגד בית קודש הקדשים, וזהו ענין התפילה שעיקרה לקרבה אל ד', ובה ביאר את המשנה "מקום שאמרו להאריך" היינו בתפילה בבקשה על רוחניות, "אינו רשאי לקצר", ו"מקום שאמרו לקצר" כלומר בתפילה על

שמיא דרבינו המשגיח רבי ירוחם ממיר מובא לבאר בדרך משל, כי אין לשנות את הייעוד המקודש של הבית או של האדם.

וכך משל בזה: בית מגורים גדול נבנה בתכנון מדויק למען המטרה שהועידו לו. בכל קומה של הבנין נבנו כמה דירות ובהן חדרים מרווחים המותאמים לצרכי המשפחה שתדור שם, חדרי שינה, מטבח, ארונות קיר, וכן שכלולים נוספים הותקנו בדירות, כדי ליצור תנאים מושלמים לכל מי שעתיד לגור שם.

והנה ביום מן הימים, לאחר שהבנין כבר עמד על תילו, הוחלט לשנות את ייעודו. במקום לאכלס את הדירות במשפחות למגורי קבע, הפכו את המקום לבית חולים. מובן מאליו, שהיה צורך לערוך שינויים רבים במבנה, כדי שיוכל לשרת את היעד החדש. הדירות שבכל קומה אוחדו ונעשו לדירה אחת גדולה. חלק מן המטבחים בוטל, ובמקומם נבנו חדרי חולים, חדרי רופאים, חדרי ניתוח ועוד. אולם במשך השנים נוכחו לדעת כי למרות המאמצים הגדולים שנעשו כדי לשנות את אופי המבנה, בית החולים רחוק עדיין מלמלא את ייעודו החדש בשלמות. העובדה שמלכתחילה נבנה הבנין כבית מגורים, עמדה למכשול בדרך להפיכתו לבית חולים.

הנמשל מסביר באופן זה את דרך חייו של האדם: העולם כולו נברא על פי התורה, כדי לאפשר לבני האדם לחיות חיי תורה. מסיבה זו ניתנו לאדם כל תכונותיו. כל עוד שהאדם חי על פי התורה, נפשו, גופו וכל מאווייו ותשוקותיו הפנימיים, שנוצרו ונבנו על פי הנחיות התורה, ימצאו את סיפוקם המלא.

כשם שבנין מגורים נבנה על פי הנתונים שהדיריירם דורשים, כך בנינו של האדם נבנה מלכתחילה על פי ההנחיות של התורה הקדושה. כל מי שיתחכם וימציא תחליפים שונים לחיי תורה על ידי תרבויות חדשות ו"תורות" שונות ומשונות, ימצא את עצמו מבובל וחסר שביעות רצון, שהרי הבנין, שהוא האדם, כבר בנוי ומאוויי הגוף והנפש כבר הותקנו בו. שינוי אורח החיים דומה לאכלוס בית חולים בתוך בנין מגורים. לעולם ההתאמה לא תהיה מושלמת ומשביעת רצון.

לעומת זאת, ככל שנדקדק במצוות ונקפיד על קלה כבחמורה, נזכה לחיים טובים ומאושרים, שהרי

פרשה דרושה

מבית ומחוץ

וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפְּנֶנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זָרָהב סָבִיב

מקשה, מדוע עם ישראל הצטוו לצפות את הארון שבו היו לוחות הברית, בזהב? הרי הארון מסמל את שיא הרוחניות, והזהב מסמל את שיא הגשמיות! ומתוך, שהקב"ה רצה ללמדנו, שאת הדבר הגשמי ביותר בעולם, אפשר להפוך לשיא הרוחניות. ולכן, אפילו שהזהב לפני זה היה חולין, בכל זאת, עכשיו נהפך להיות דבר קדוש. וכמו שספר תורה נכתב על קלף, כשאתמול היה עור של בהמה, ובזמן קצר נהפך לדבר הקדוש ביותר.

כותב ה"בית הלוי", שפסוק זה רומז לתלמיד חכם, כשם שהתורה היתה מונחת בתוך הארון, כך גם בתלמיד חכם נמצאת התורה, וכשם שאת הארון היו צריכים לצפות בזהב טהור מבית ומחוץ, כך גם חובה להחזיק ולתמוך בתלמיד חכם מבית ומחוץ, גם שיהיה לו מה לאכול בביתו, וגם מבחוץ שייראה יפה בעיני הבריות, ע"י זה שתהיה לו דירה נאה ובגדים נאים.

ואילו ריש גלותא דבבל ה"בן איש חי"

דרך החינוך

ועשית שנים רבים זקב מקשה תעשה אתם משגי קצות הפפרת

במשא שהשמיע מרן הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, ראש ישיבת 'כנסת ישראל' – סלובודקה, באוזני אלפים ממשותפי הכנסיה הגדולה הראשונה, בחודש אלול תרפ"ג, אמר: פעמיים מצינו בתורה את המלה 'כרובים'. בספר בראשית מסופר על גירוש אדם הראשון מגן העדן, וכתוב 'וישכן מקדש לגן עדן את הכרובים' (ג', כ"ד), ורש"י מבאר 'כרובים' – מלאכי חבלה, ובספר שמות אצל המשכן נאמר 'ועשית שנים כרובים' ורש"י מבאר 'כרובים' – דמות פרצוף תינוק היה להם. מה פשר השינוי, מדוע פירש רש"י אותה מילה עצמה באופן שונה בשני המקומות?

אין זאת אלא שבא הכתוב לרמוז, כי כשנותנים לילד חינוך טוב וראוי, עשוי הוא להיות ככרוב המסוכך בכנפיו על ארון הקודש. ואולם כשאין מחנכים אותו חינוך תורתי אמיתי, משמרתיקים אותו מאוהל מועד ומארון הברית,

והבקשה היא "אם תמצאו את דודי", אל תאמרו שהבקשה היא על הדברים הרוחניים, אלא "כי חולת אהבה אני", הבקשה היא על הדבקות בד' ועל הדרגה הגבוהה שהיתה בזה בזמן גילוי שכינה, והבקשה הזאת צריכה להיות למעשה במה שכן נשאר לנו בזמן הזה מהקרבנה ומהאהבה, שזה כן יהיה לנו ולזה נזכה.

וכלשון החוה"ל באספקלריה המאירה ושאינה מאירה, כי ככל שמראה מלוטשת יותר כך ניכר בה יותר המראה, כך היא גם העבודה בעולם הזה ללשט ולזכך את הלב וע"י זה יותר לראות את הקב"ה ולהתקרב אליו ית'.

ותחילת הקירבה והזיכוכן היא בלב, ואיתא בחז"ל שיש עשרה עומקים בלב, יש עומקים רבים ופנימיות בלב, וצריך להגיע בליטוש לעמקי הלב ולהופכו לקודש קדשים.

וכן המשיך ותבע רבינו: "בכל מעשה ובכל תפילה ותפילה, האדם מכין מקום לשכינה, ובמעשיו הוא בונה את בית המקדש השלישי, ככל שהאדם מזכך יותר את הלב, כך הוא בונה, כל תפילה בונה, ולהיפך חלילה אדם יכול להחרים ממש ח"ו, ופה חייבים לדעת שהענווה בזה היא פסולה, כי כל מחשבה קטנה שתהיה לא חזרת ריקם, כל דבר בונה, ואם לא בונה, הרי הוא עושה להיפך.

ככל שאדם חי את המחשבה למעשה, ויש לו פחות רצון להבין ולחיות דברים אחרים, כך לבו מזוכך יותר והוא מוכן יותר לדברים הגבוהים, לכל אחד יש את הדברים שהוא חייב להשלים ולתקן, יודע לב מרת נפשו, ואין בזה את הכלל של בכלל מאתיים מנה, אלא לכל אחד יש את החלק שלו והפרטים שבו, שחייב לזכך ולהשלים ולהפוך עצמו לקודש.

הדבר העיקרי בזיכוכן בלב הוא קודם כל ה'סור מרע', כשהלב נקי ממחלות כשהוא יותר בריא, זהו 'לב טוב', כי "הקב"ה ליבן של ישראל" (שה"ש רבה ה')

עלול הוא לגדול פרא ולהיות למלאך חבלה. ואילו הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין אמר בדרשה: שנינו במכילתא בסוף פרשת משפטים, כל כלי השרת במשכן ובמקדש מותר היה לעשותם מכל מיני מתכות, בזמן שלא היה זהב, אולם הכרובים שעל הארון היו צריכים תמיד להיעשות רק מזהב טהור ואסור לעשותם מכל מתכת אחרת. נשאלת השאלה, מה טעם נשתנו הכרובים בענין זה מכל שאר חלקי המשכן?

אלא שהכרובים מסמלים את התינוקות הרכים, כדברי רש"י 'כרובים' – דמות פרצוף תינוק להם. משום כך היה מקומם על ארון הלוחות, כדי ללמדנו שמוטלת עלינו חובה קדושה לחנך את הילדים שלנו לתורה ולחיי תורה. וכאשר מדובר בתפקיד קדוש זה, חינוך הדור הצעיר, אי אפשר לצאת ידי חובה בקטנות, בפרוטות של כסף או של נחושת, אלא כאן מוטלת החובה לתת זהב דווקא.

הלב מוכן לכל הדברים הגבוהים, ורק צריך ללשט את הלב באופן קבוע שיהיה טוב בכל יום ויום, ואז הקב"ה עוזרו.

כדי להגיע ללב טוב, הוא צריך למצוא את הדרך לצאת מההרגל ומטבע החומר ולהתרומם מעליו, לא להיות רק חכם בלב, אלא שיהיה למעשה, כי רק זה נקרא חכם וכשאדם רק חושב בדברים הגבוהים ולא מקיים למעשה ומעורר את לבו, אין לך שוטה גדול מזה.

כשהאדם בריא, אזי באופן טבעי הוא צמא לדברי תורה, והוא מחויב בשמירה גדולה לפחד שיאבד מה שיש לו, וכשירא ושומר, הוא מוסיף חיים, וזוהי יראת ד' שתוסיף ימים".

זו תורת האדם, זה מה שדורשים מאיתנו, ללשט את הלב ואת הרוחניות שבאדם, לכוון לבו כנגד בית קדשי הקדשים ולקיים בפועל את הציווי של "וכן תעשו".

לדורות – למעשה

משאו האחרון של רבינו מרן זצ"ל היה במוצ"ש פרשת תרומה, וכך הוא אמר אז לפני קהל המתכנסים:

היום קראנו את פרשת תרומה פרשת המשכן, וכמבואר כי מציאות של ביהמ"ק והמשכן זה "וכן תעשו", וכפי שכותב נפש החיים הקדוש, שאין הכוונה והתכלית של הבית המקדש אלא שכן תעשו עצמכם.

אמנם אין לנו מושג מהו בית המקדש, וכידוע דברי הגר"א ז"ל שאין לנו שום השגה ביהודי פשוט שהיה בבית שני, כל שכן וכל שכן בבית ראשון, אך כולם מבינים את מה שהרמב"ם מאריך, שהמקדש, הקודש וקודש הקדשים זה צורת אדם, ודרשו בחז"ל על "והבדילה הפרוכת לכם וגו'", שהוא כנגד טרפס

הלב המבדיל בין הקודש וקודש הקדשים, ומבאר הגר"א על מה שדרשו חז"ל 'כוון לבו כנגד קודש הקדשים', שהלב זה קודש הקדשים של האדם, שהוא בית המקדש.

זה הוא עיקר התכלית, כי אף שאין לנו היום בית המקדש, אך חז"ל אומרים שכל מי שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו, היינו שהחיוב לחיות את המעלות העיקריות הפנימיות זה חיוב שתמיד נשאר, וזו חובת כל אדם.

והמשמעות והפשט הפשוט ב"כל מי שיש בו דעה", שלא יהיה באדם רק חכמה ובינה בראש, זה אמנם חשוב, אבל זה לא מספיק, הדעת משמעותה היא, עד כמה האדם חי את הדברים, עד כמה הידיעה היא החיות שלו, ומה שהוא מבין זה חלק ממנו ולא כמו שיש ספרים בארון, אמנם גם כאשר זה מונח בראשו ומוחו זה בודאי חשוב, אבל העיקר היא הדעת, שהיא כנגד יעקב אבינו ע"ה, ודעת – פירושה שחיים את זה למעשה, כלשון הכתוב "דעת חדרים ימלאון".

ידועים דברי חז"ל על כל הענין של ביהמ"ק והשראת השכינה במשכן, וכדאיאת במדרש (שמות רבה ל"ג) 'משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו: 'בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול וכו' אלא זו טובה עושה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי'. כך אמר הקב"ה לישראל: 'נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, 'ועשו לי מקדש'".

כי אחרי שהתורה ירדה לארץ, הקב"ה לא יכול להיפרד ממנה, וכביכול צריך לתת לו מקום על יד שעשועיו, על יד התורה, ועיקר המקדש הוא כשיש השראת השכינה, כשהקב"ה נמצא איתנו, וממילא יש יותר תורה.

והעיקר הזה, כשחיים את המציאות של "ושכנתי בתוכם", כשמקיימים וחיים את התורה, זה דבר שנוגע לדורות. ובוה מתקיימת היום ההבטחה של "לא מאכתיים ולא געלתיים".

כאן סיים רבינו את דבריו בקריאה נוקבת, שנשארה צוואתו לשעה ולדורות:

"אמרו חז"ל במדרש, 'זכי מה נשתייר להם שלא נגעלו ושלא נמאסו, והלא כל מתנות טובות שנתנו להם נטלו מהם, ואילו לא ספר תורה שנשתייר להם לא היו משנים מאומות העולם כלום'. כי מה יש לנו, בית המקדש אין לנו, נבואה אין לנו, מה יש לנו? יש לנו את התורה, ובתורה כלול הכל, ועליה נאמר "טוב יום אחד בחצריך מאלף", ודרשו רז"ל 'טוב יום אחד שאתה עוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להעלות'. אף שבדאי אנו צריכים לצפות ולחכות לעולות, ומתפללים לבנין בית המקדש, אבל מה שיש לנו זו 'התורה הזאת' שלא תהא מוחלפת.

מי שיש בו דעה, מי שחי את התורה בלי שום שינוי, וכפי שאמרתי קודם, פעם היו צריכים להסביר ולעורר בדקות בלומדע"ס, על קצת קרירות, אבל כיום כאשר באים לעקור את הכל, כשיש 'קאכט זיך אשר קרך', במצב שאף פעם לא היה דבר כזה... אינני בא לומר לרבים, אבל כל אחד יודע איפה הוא נמצא, ולאיפה הרוח נושבת...".

חלקנו בדתך

פרשת תרומה
הרב יצחק לויסון

האיסור לעשות מנורה בלי גביעים וכפתורים, נאמר רק בשאר מתכות, אבל במנורת זהב מותר.

ומאידך גיסא דעת ה'תבואות שור' (פי' 'בכור שור' ר"ה כד), שיש איסור לעשות אפילו מנורת זהב בלי גביעים כפתורים ופרחים.

ואת ביאור מחלוקתם, העמיד הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל:

הנה כתב ה'שור' (י"ד סי' קמא); "וצורות שאר כל המזלות ושאר כל הצורות אפילו צורת אדם... כולם אסור לעשותם, לא שנא אותם שבמדור שכינה כגון ד' פנים להדי הדדי, לא שנא אותם שבמדור העליון, כגון חיות שרפים ואופנים ומלאכי השרת, לא שנא אותם שבמדור התחתון, כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות... וכן נמי שמשין שבמקדש אסור לעשות ממש דוגמתן, אם לא שישנה בהן קצת בגובה או באורך... כדנתיא לא יעשה אדם בית תבנית היכל... שלחן תבניות שלחן, מנורה תבנית מנורה" וכו', עכ"ל.

ומבואר בדבריו, שמדמה את האיסור לעשות שמשין מכלי המקדש, כמו האיסור לעשות דוגמת שמשין שבמדור העליון והתחתון, ומוכח שהאיסור בשניהם מיוסד על הפסוק (לעיל כ, ט) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם".

מאידך הרמב"ם מביא הלכות אלו (ביה"ב פ"ו, ה"י) בכלל דיני המצוה של 'מקדש תיכור', ומוכח שסבר שיוסד האיסור לעשות צורות דוגמת כלי המקדש, הוא מהלכות מורא מקדש, ואין זה שייך לאיסור עשיית שמשין המשרתים בשמים.

ושורש ההבדל בין האיסורים הללו, שמצד הלכות 'מורא מקדש' אסור לעשות לצורך הדיוט כלים זהים לכלי המקדש, וכאשר עושים כלי שאינו ממש כמו הכלי שיש במקדש, שוב אין זה בכלל האיסור.

ולעומת זאת האיסור לעשות 'אלהי כסף ואלהי זהב', קובע שאין לעשות צורות שיש להם דמיון למראה מלאכים שרפים או כלי המקדש, ובכלל זה אסור לעשות גם כלים אשר אין כמותם במקדש, אלא רק דומים להם.

וכאשר נתבונן נמצא, שמחלוקת רבותינו תלויה בשיטות הללו;

רעק"א סבר כהרמב"ם, שהאיסור לעשות שמשין במקדש הוא מדין 'מורא מקדש', ולכן אין איסור לעשות מנורת זהב בלי גביעים כפתורים ופרחים, מאחר ואין כזה שמשרת במקדש, רק מנורה משאר מתכות שעושים כמותה במקדש בלי גביעים כפתורים ופרחים, אסור לעשות כמותה.

ואילו ה'תבואות שור' סבר כדעת ה'שור', שהאיסור לעשות כלי מקדש הוא משום 'לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב', ואיסור זה כולל עשיית של דברים הדומים לאלו שמשרתים בהם בשמים ובמקדש.

ומאחר וניתן לשרת במקדש, במנורה שאין בה גביעים כפתורים ופרחים (בשאר מתכות), ממילא אסור לעשות כלי דומה לזה גם מזהב, כי אף הוא בכלל

נדבת אותם אשר לא היתה להם שום כוונה לשמים, ובוזה נתחדש לנו מדברי ה'ספורנו', שצויה הקב"ה שיבחרו גבאים לגבות את המעות, וע"י קיבוץ הנדבות שיהיה נעשה בכוונה שלימה לבנות מקום להשראת שכינתו יתברך, נראה כי כוונתם הטובה של הגבאים, אף היא יש בה כוח להועיל, ולקדש את המעות עד שיהיו ראויים להשתמש בהם, לכל הפחות בדברים שקדושתן קלה.

וזהו שאומר הכתוב; "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - שימנו גבאים שגבו את התרומה לשמי, וע"י זה "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", לרבות גם אותם שאין להם כל כוונה לשם שמים, שהתרומה תלקח מהם, והיא תתקדש בזכות הכוונה לשמה של הגבאים.

כה - לא "ועשית מנרת זהב מזהב מקשה תעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה פפתריה ופרחיה מזהב יהיו"

אמרו חז"ל (פנחות כח, ט): "באה זהב - באה גביעים כפתורים ופרחים, אינה באה זהב - אינה באה גביעים כפתורים ופרחים".

למדנו שהציווי לעשות גביעים כפתורים ופרחים, נאמר רק כאשר המנורה נעשית מזהב, אולם כאשר עושים את המנורה משאר מיני מתכות, אין עושים בה גביעים כפתורים ופרחים.

והנה אודות האיסור לעשות צורות דוגמת כלי המקדש, כתב ה'שולחן ערוך' (י"ד סי' קמא, ח); "לא יעשה מנורה, תבנית מנורה, אבל עושה של חמשה קנים או של ששה או שמונה, אבל של שבעה לא יעשה אפילו משאר מיני מתכות, ואפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה י"ח טפחים", עכ"ל.

ובטעם הדבר כתב הש"ך (שם, סי' לו), מפני שכל אלו אינם מעכבים במנורה, ממילא גם מנורה העשויה בלעדיהם אסור לעשותה, כי היא דוגמת מנורה שבמקדש.

ומעתה יש לדון, האם האיסור לעשות מנורה ללא גביעים כפתורים ופרחים, נאמר רק בשאר מתכות, מאחר ומנורה העשויה מהם כשרה גם בלי גביעים כפתורים ופרחים, או שמא גם במנורה העשויה מזהב, למרות שגביעיה כפתוריה ופרחיה מעכבים בעשייתה, מכל מקום אסור לעשות מנורה בצורה זו.

ומצינו שנחלקו בדבר רבותינו; דעת גאון עזיניו רבי עקיבא איגר זיע"א, שכל

כה - ב"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי"

כתב ה'ספורנו': "אמור לישראל שחפצתי שגבאים יגבו בעדי תרומה, וכן עשה משה בדרתו מן ההר", עכ"ל.

ויש להבין, מדוע היה צורך מיוחד בכך שגבאים יגבו את התרומה, ולא היה די בכך שבני ישראל יביאו אותה בעצמם?

ופירש בזה הגה"ק רבי מאיר לייב פרייז זצ"ל הי"ד רב ואב"ד שוראן (נכד הכת"ס):

הנה להלן (לה, ל - לב) נאמר בפסוקים; "ראו קרא ד' בשם בצלאל בן אוּרִי בן חור למטה יהודה: וימלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה; ולחשב מחשבת לעשת בזהב ובכסף ובנחשת".

וכבר דרשו חז"ל (ברכות נה, ט); "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ".

ויש להקשות, היתכן כאשר ימצא למשל תלמיד חכם בקי בכל חדרי תורה וצדיק תמים, וגם בקי הוא במלאכת החייטות, האם יכתבו עליו 'הרב הגאון הצדיק החייט'... הלא ודאי התואר האחרון אינו לפי כבודו.

א"כ אצל בצלאל, מאחר שהוא היה מלא רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת, ואף זאת שיודע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, היתכן שיקראו עליו שידע לעשות בזהב כסף ונחושת?

וכבר נודע אשר תירץ בזה מרנא רבינו חיים מוואלווין זיע"א, שבמשכן היו מקומות שונים וכל אחד מקודש מחבירו, ובודאי כל אחד מ ישראל היה חפץ שנרבתו תשמש לצורך קודש הקדשים, אולם מאידך גם היה צריך כסף וזהב לצורך ההיכל והעזרות וכלי השרת וכו"ב.

לפיכך בחר ד' בבצלאל, אשר היה יודע להכיר מחשבת כל נודב ונודב, ואם היה רואה מי שכוונתו היתה אך ורק לשמו יתברך, היה מכוין נדבתו לקודש הקדשים, ומאידך אם היה מי שהיתה בכוונתו גם פניה אחרת, היה נותן נדבתו למקומות פחות מקודשים.

וזו כוונת הפסוקים; וימלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת - היינו שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, ובכוח זה "תחשב מחשבת" - לדעת מה חשבו המתנדבים בעומק דעתם, ובכוח זה - "לעשת בזהב ובכסף ובנחשת", לדעת היאך להשתמש בהם והיכן לקבוע אותם בקדושה הראויה להם.

עכ"ד.
ונראה כי היה גם רצון מאת ד', שלא להפסיד גם

דמות מנורה' שבמקדש, והיא צורה אסורה.

כה - ט' "כפר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה"

כו - ה' "ונתתה אתה תחת כרסב המזבח מלמטה ויהיה הרשת עד חצי המזבח"

כתב רש"י: "וכבש שהיו עולין בו, אע"פ שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו (לעיל כ, כא-כג) בפרשת 'מזבח אדמה תעשה לי', 'ולא תעלה במעלת' - לא תעשה לו מעלות כבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש, כך שנינו במכילתא, עכ"ל.

והנה מרן הגר"ז זי"ע (ח"י מרן ר"י הלוי ביה"ב פ"א, הי"ז), עמד על דברי רש"י אלו, שכתב שהמקור שצריך לעשות כבש נלמד מהאיסור לעלות עליו במעלות, והלא לכאורה מה שנאמר "ולא תעלה במעלת על מזבח", אינו אלא אזהרת לאו שלא יעלו למזבח ע"י מעלות, ולא נאמר כאן דין בבנינו של מזבח, ואיך נלמד מכאן שצריך לעשות לו כבש?

וביאר בזה, שמהפסוק מוכח שכל האיסור לעלות במעלות, הוא רק במקום שיש עליו תורת מזבח, וכמו שנאמר "ולא תעלה במעלת - על מזבח", ולא נאמר 'למזבח', והיינו שאסור לעלות במקום הנחשב 'מזבח'.

נמצא איפוא, כי עצם האיסור לעלות עליו במעלות, זו ההוכחה לכך שמקום הכבש נחשב כמזבח, שאם לא כן, אלא מקום הכבש הוא חוץ למזבח, לא יתכן שיהיה איסור לעלות שם במעלות.

(עיי' באריכות דבריו המאירים)

וציין מרן זי"ע, כי אכן אם יעלה אל המזבח במעלות מצידו האחר של המזבח, ולא מקום הכבש, אין זה בכלל הלאו, מאחר ואינו עולה במעלות 'על מזבח'.

ומצא נכדו הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א ר"י 'בית יהודה', כי יסוד זה מבהיר יפה את לשונו של רש"י כאן;

"לא תעשה לו מעלות כבש ש"ו, אלא כבש חלק".

ומדוקדק בלשונו, שלא נאמרה בזה אזהרה כללית שלא לעלות למזבח ע"י מעלות, אלא הלאו הוא שלא יעלו במעלות דוקא במקום הכבש אשר הוא שלו - של המזבח, וזאת כאמור מאחר וגם על הכבש יש תורת מזבח, ואכן אם יעשה כבש מצד אחר של המזבח, מאחר ואין זה 'כבש שלו', ממילא אינו 'על מזבח' שהרי אין זה מקום מזבח, ואם יעלה בו במעלות לא יעבור בלאו.

שליט"א מר"י בית מאיר:

הנה כתב רש"י: "ועשית את הקרשים - היה לו לומר 'ועשית קרשים', כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו 'הקרשים', מאותן העומדין ומיוחדין לכך, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש ונטע ארזים במצרים, וכשמת ציוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, אמר להם, שעתידי הקב"ה לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזמנים בידכם, עכ"ל.

וביאר הדבר, מה ראה יעקב להקדים לנטוע להם ארזים, עוד בטרם נאמר להם הציווי לעשות משכן, נראה שהוא על דרך שמצינו אצל דוד המלך, שלמרות שנאמר לו שהוא לא יבנה את בית המקדש, מכל מקום הלך ומסר את נפשו על הכנתו, להעמיד לו מקום ראוי, ולהקדיש את הכסף הנצרך עבור הבנין, וכמו שנאמר (תהלים קלב, ג-ה) "אם אבא באהל ביתי וגו' עד אמצא מקום לד' משכנות לאביר יעקב", וכן עשה יעקב כל השתדלות, להקדים ולעשות את ההכנה לבנין המשכן.

ועל דרך זה מצינו ב'דעת זקנים לבעלי התוספות' שהביאו בשם מדרש, שה'בריה התיכון' היה עשוי ממקלו של יעקב אבינו, בו עבר את הירדן והביאו למצרים, וכאשר יצאו נטלוהו ישראל עמהם.

(עיי' תנחומא [פרשה ט]; "אמרו וכוונתו, הבריה התיכון ירד ביד יעקב למצרים")

ונראה הביאור בכל זה, שלטובת קיומו של המשכן, היה צורך שהכנתו תהיה מכח מעשה אבות, וכפי המבואר ברש"י על לשון הפסוק (לעיל טו, ב) "זה קלי ואננהו" - לשון נוה, שאבנה לו בית המקדש (כפי שחרגם 'אונקלוס' - "דון אלקי ואבני לה מקדשא"), ועל כך מסיים הפסוק "אלקי אבי וארמנהו", וברש"י שם; "אלקי אבי - לא אני תחילת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלוקותו עלי מימי אבותי", עכ"ל.

ויש ללמוד מדבריו, שנאמר בפרטות על ענין המקדש, כי הקדושה שיש בה, תחילת יסודה באה מן האבות, וזה משום שיסודו נעשה מכוח אבותינו, בעצי השיטים שנטע יעקב ובבריה התיכון, והם יצרו את קדושתו, וכן מצינו על עיקר קדושת ארץ ישראל שהיתה מיוסדת על האבות, כמו שאמרו (בי"ב קיט): כי ארץ ישראל ירושה ומוחזקת לנו מאבותינו.

ומעתה מבואר היטב, שענין זה שהמשכן קיים לעד ולעולמי עולמים, נאמר בפסוק דוקא על 'עצי שטים', זאת מאחר והקדושה העולמית של המשכן, היתה תלויה דוקא באותם 'עצי שטים' אשר ניטעו ע"י יעקב אבינו, אשר כח פעולתו בקדושת המשכן, הוא אשר עמד לו להתקיים לעד ולעולמי עולמים.

כתב רש"י: "שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא 'כפר' - לא פחות ולא יותר", עכ"ל.

והנה אמרו בגמרא (מנחות כט); "מעשה והיתה מנורת בית המקדש יתירה על זו שעשה משה בדינר זהב (קורדיקני), והכניסוה שמונים פעמים לכור (כבשן אש), והעמידוה על ככר".

ויש להקשות, היאך יתכן שבמקדש היתה מנורה שלא במשקל 'ככר', ולמרות זאת הדליקו בה נרות, עד שהכניסוה לתוך הכבשן שמונים פעמים, עד שעמדה על כיכר?

השיב על כך הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל:

דין נוסף נאמר במנורה (מנחות כח); "באה זהב - באה ככר, לא באה זהב - לא באה ככר".

וביאר הדברים, כי כל עוד המנורה היא מ'זהב', חובה לעשותה במשקל ככר, אולם כאשר עושים את המנורה משאר מתכות, אזי אין חובה לעשותה דוקא במשקל ככר.

והנה כאשר נדקדק נמצא, שבכל מעשה המנורה מזכירה התורה את ה'זהב' בתואר "זהב טהור", ונראה ללמוד מזה, כי רק כאשר המנורה נעשית מזהב טהור ומזוקק, אז יש לעשותה במשקל מדוקדק של 'ככר', אולם אם היא נעשית מזהב שאינו טהור, הרי דינה כשאר מתכות שאפשר לעשותה גם במשקל אחר.

לפי זה מובן היטב המעשה המובא לעיל, כי אכן היתה במקדש מנורה של זהב לא טהור, והיא היתה יתירה במשקלה על המנורה של משה ביותר מדינר זהב - והדליקו בה, כי בזה כזה אין דין 'כיכר'.

ולאחר זמן, הכניסוה לכבשן וצירפוה לעשותה זהב טהור (עיי' ירושלמי יומא פ"ד, ה"ד שכן היו מצרפים), או אז העמידוה במשקל ככר, כדין התורה במנורה העשויה מ'זהב טהור'.

כו - טו' "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים"

דרשו חז"ל (סוכה מה:); שהמשכן נותר קיים לעולם, שנאמר "עצי שטים עמדים - שהם עומדים לעולם ולעולמי עולמים".

ויש להבין, מדוע מכל כלי המשכן, נאמרה דרשה זו דוקא ב'עצי שטים', ולא בשאר ענייני המשכן? וביאר בזה הגאון הגדול רבי זאב שפירא

ברזם עולם

הרב אברהם יחיאל אונא

אשר ידבנו לבו

עומד לעד, כי היה מוריד להם ביהמ"ק שלמעלה וזה היה כל תשוקתו לבוא לארץ ישראל.

ובאמת, נפלא הוא כי המשכן, שבנה משה רבינו לא נחרב לעולם! כי הוא הדרגה העליונה, של חיבור שורשי בין כנסת ישראל לקב"ה, דבקות יסודית, והוא החיבור המחבר עליונים לתחתונים, והחיבור השורשי הזה א"א לו שיפסק!.

רחבי ארה"ק - למען מוסד כזה או אחר...].

ביום השנה הששי, להעלות הענן מעל המחנה, בהסתלקות אבינו רוענו זללה"ה לשיבה של מעלה,

חובה כפולה ומכופלת, עלינו ועל דורותינו, לחקוק בלבנו, בלב כל אחד ואחד, את הדמות הנשגבה והמציאות הנוראה של "משכן ה'" - בחוש ממש, כאשר כל אשר האזין למשפט אחד מדבריו חוצבי הלבבות, או נכנס לקודש פנימה לכל צרך שהוא - חש בכל רמ"ח אבריו, הגשמיים והרוחניים, כי "היכל ה' המה".

היאך מתהלך יהודי כאן בהאי עלמא, שתי רגליו נטועות היטב בעולם המעשה, לידע ולהדריך, לכוון ולהורות את המעשה אשר יעשון בכל דבר קטן או גדול, לכלל ולפרט, וגם לרבות ניווט מערכות קדשי ישראל ביד רמה, בחכמה ובתבונה; וראשו בגבהי מרומים, כל שרעפיו תפוסים בדבקות בקב"ה ובמחשבות של תורה,

כל דיבוריו גם בענייני השעה, חצובים הישר מהקולות והברקים של מעמד הר סיני - מרומים את שומעיהם עשרה טפחים מעל הקרקע, ומרפרפים, נוגעים קלות בנושא האמור - כמובן מאליו מה התפקיד של מי שירד הרגע, היום מהר סיני ---

נתחזק בעסק התורה הקדושה, אשר היא ורק היא מזככת את הלב והמוח ומכשרתו להיות משכן לשכינה.

יחד עם עמידה נחושה על נפשנו, להמשיך בדרך המסורה מסיני ללא זיו וזיע, עדי נזכה מהרה, ויוריד לנו משה רבינו ע"ה מהימנא בית המקדש של מעלה! כבוד ה' עלינו וזרח [אדרת אליהו ואתחנן ג, כה].

ויהי ביום כלת משה להקים את המשכן. "כלת" כתיב - ככלה ביום חופתה היה יום הקמת המשכן לישראל. וכן במדרש: ביום חתונתו - זה אהל מועד. וביום שמחת לבו - זה בית עולמים.

כתב רבנו הגאון זללה"ה בפירושו לשיר השירים:

"אף ערשנו רעננה" - קאי על המשכן שהוא חיבור וזיווג כל העולמות. אבל בתי מקדשות, לא היו אלא כמו "בית" - קורות "בתינו" ארזים.

ערשנו - היינו מקום האישות, בית - היינו מקום ההנהגה הכוללת של הבית. וזהו ההבדל בין "משכן" ל"בתי מקדשות", כי במשכן היה גילוי הדבקות שהיו דבקים תמיד לקב"ה, ולכן נקרא "ערשנו" - שהוא מקום החיבור, אבל בבתי מקדשות לא היה כי אם בערך "בית", פרנסה וקיום תמידי, ולא היה גילוי הדבקות, לכן נקראו "בתי מקדשות".

כשם שדור המדבר היה דור נעלה ונשגב שלא יהא כמותו שוב עד ביאת משיח, "דור דעה" - דעת אלקים, דבקות תמידית בקב"ה.

וכל הנהגתם היתה שמיימית לגמרי, בלא שום הנהגת דרך ארץ - לא חרישה וזריעה, לא קיום גשמי רגיל, כי אם אכילת מן - לחם אבירים, ומים מבאר - ועסק התורה בתמידות ובדבקות מוחלטת. ממילא, גם המשכן היה בדרגה עליונה של "ערשנו" - דבקות נפלאה ותמידית של כנסת ישראל וקב"ה.

לעומת זאת בבתי המקדשות, היו ישראל בהנהגה טבעית, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, חורשין בשעת חרישה וקוצרין בשעת קצירה, ממילא, היה בית המקדש מקור השפע והברכה, כשם שהאשה היא מקור ברכת הבית, אך לא היו ישראל במצב של דבקות תמידית כמו במשכן.

כתבו הגר"א והרמח"ל, כי אם היה משה רבינו בעצמו בונה בית המקדש - לא היה נחרב רק היה